

MUAZZAM IBROHIMOVA

YANGI ZILOPIYADAGI SARGUZASHTLAR

Toshkent
Yangi asr avlodi
2008

ISBN 978-9943-08-255-7

**© Muazzam Ibrohimova. «Yangi Zilopiyadagi sarguzashtlar»
«Yangi asr avlodi», 2008-yil.**

SO‘Z BOSHI

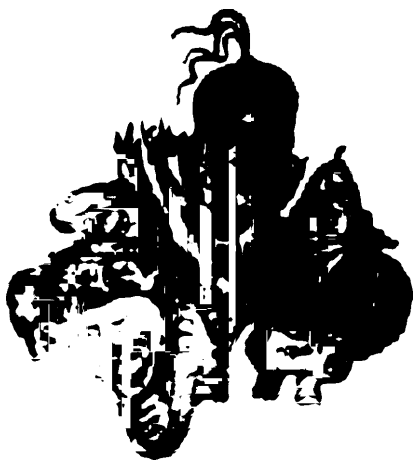
Shu kunlarda bolalar adabiyoti, ayniqsa, nasr janriga juda katta ehtiyoj sezyapti. Yaratilayotgan she'riy asarlar ham yosh o'quvchining ma'naviyatga bo'lgan talabini qoniqtirarli darajada emas, lekin takror bo'lsa ham aytish joizki, nasr janrida deyarli asarlar yaratilmayapti. To'g'ri, do'konlarda goho-goho takror bosilayotgan xalq ertaklari, "O'zing bo'ya" seriyasidagi yupqa-yupqa kitobchalar paydo bo'lyapti. Bunday paytda muallifa Muazzam Ibrohimovanning ertak janriga qo'l urganligi, ertakka xos obrazlar bilan hayotiy, real obrazlarni qo'shib qissa darajasida fikr aytganini tabriklash kerak. Voqealar poliz ichidagi keng, katta mamlakatda bo'lib o'tadi, boblar tez-tez almashib turadi. Har bobda qahramonlarning xarakterlari, o'sha bobdagi voqealarga mos xolatda ko'rsatilib ta'kidlab boriladi. Ali, Vali, G'anilarning bolalarga xos betoqatligi, goho xayolparastligi, yana ham kattaroq narsalarni orzu qilishlari qissaga qiziqarli xolat bag'ishlaydi.

Umuman xayolparastlik, turli orzu-havaslariga berilish bolalardagi tabiiy xolatdir. Bu xolatni rivojlantirish mayli kitoblar orqali bo'lsin, mayli ma'naviy tarbiyaning boshqa vositalari orqali bo'lsin bu – hammamizning burchimizdir. Eng muhimi asar sho'x, o'yinqaroq bolalarning kutilmagan sarguzashtlari orqali o'quvchiga o'ziga xos yangiliklar beradi. Ularni yomonlik va yaxshilik o'rtasidagi ko'prikdan aql bilan o'tib olishga o'rgatadi. Hamda voqealar ibratli yakun topishi bilan kitobxonni quvontiradi.

Demak, muallifa M.Ibrohimovani tabriklash kerak.

Xudoyberdi TO'XTABOYEV,
O'zbekiston xalq yozuvchisi

**OQTOSHIK
SHUMTAKALARNING
YANGI ZILOPIYADAGI
SARGUZASHTLARI**

Aziz bolajonlar!

Sizlarga aytib bermoqchi bo'lgan g'aroyib ertagim, hech qanaqangi qadim o'tgan zamonlarda ham, Kattaqo'rg'on tomonlarda ham bo'lmagan. Bu ajoyib ishonib-ishonmaydigan voqealar, o'zimizning zamonda, oddiy qishloqlarning birida, oddiygina tengdoshlaringiz hayotida ro'y berdi. Avvaliga men ham ishonmadim, ammo qahramonlarimizning o'z og'zidan yozib olganim, voqealarning rostdan bo'lib o'tganiga ishonch hosil qilganim holda, qanday bo'lsa shundayligicha, siz aziz bolajonlar hukmiga havola etaman. Ha mayli, ichlaringizni ko'p qizdirib o'tirmay-da, muddaoga o'tay...

Muallif

OQTOSHLIK UCHCHOVLON

Yaqin o'tgan zamonda, Oqtosh degan tomonda (Qaysi Oqtosh ekan deb o'ylanib o'tirmang, Vatanimizning deyarli har bir viloyatining o'z Oqtoshi bor) oddiy qishloq maktablarining birida uch shumtaka: Ali, Vali va G'ani ismli bolalar o'qishar ekan. Ular shu qadar mashhur ekanlarki, xurmacha qiliqlari-yu, to'palonlari dastidan ota-onalari maktabga hech kelgilari kelmas ekan. To'g'ri-da, ikki soatlik ota-onalar yig'inining ikkala soati ham, "uch qahramonning" xulqi va davomatlarini "maqtash" bilan o'tib, ba'zida esa qo'shimcha vaqt hisobiga ham majlisga tashrif buyurgan ota yoki ona bolalari uchun tik turib mulzam bo'lib qolishar ekan. Ularning ota-onalarini bolalariga e'tiborsiz deb o'ylamang, yohud qishloq joylarda bolalar jismoniy mehnatga ko'p jalb qilinib o'qishlari qolib ketgandir, deb ham ularni oqlamang. Sinfdoshlari, maktabdoshlari orasida shunaqa a'lochilar uchraydiki, fan olimpiadalari g'olibi bo'lib naqd Toshkentgacha borganlari bor-a! Bizning shov-vozlarning uy sharoitlari ham zo'r, yaxshi emas a'lo, o'qishga ham hamma narsa muhayyo, faqat... ularning bir nechta og'ir kasalliklari bor, o'zlari ba'zi tibbiyot atamalari qo'shimchalaridan foydalanib, tashxislarini ham qo'yishgan: shumtakarit, ovsarit, tanbalizm, qaysarit va boshqalar. Xo'sh bu kasaliklar ularda qanday namoyon bo'ladi va asoratlari qanday deb so'ramoqchimisiz?! Maktabdagi oy ora sinadigan derazalar, goho laboratoriyada o'tkazib turiladigan tutnli "tajriba"lar haqida gapirmay qo'ya qolay. Qahramonlarimiz hech qanday "Yeralash" va "Aralash"larda ham namoyish etilmagan qitmirliklar muallifiga ay-

lanib ulgurgan edilar. Mayli, bitta-ikkitasini eshitib o'zingiz xulosa chiqaring: o'tgan yili maktab yo'lida bir qishloqdoshlarining eshagining ko'zi yorishini poylab, ko'zi ochilmagan xo'tikchani "Ko'chada sovuq qotib qoladi", deb maktabga olib kelib sinf xonasiga yotqizib qo'yganlari-yu, yumaloqqina oshpaz ayolni ilon bilan qo'rqitib, katta qozon ichiga o'tqazib qo'yganlari hech narsa emas, o'zlarining ta'biri bilan "chepuxa". Shumtakalarning barcha harakatlari bitilgan maxsus kitob bilan maktab direktorining xonasida tanishishingiz mumkin. "AVG" deb shifrlangan bu qalingina kitob, uch shovvoz birinchi sinfga qadam qo'yganida, kichkinagina o'n ikki varaqli daftar edi. Hozir esa, "U bolalar nixoyatda gap uqmasmi", deya savol berishingiz tabiiy. Yo'q, agar istahsa biridan kelajakda ajoyib ixtirochi, biridan yaxshigina shifokor, biridan hattoki professor chiqishi mumkin, o'zingiz bir baho bering-a.

Agar yaxshi o'qisa Validan, ajoyib do'xtir yoki zo'r veteranariya shifokori chiqadi. Nega, deysizmi?! Qishloqdagi xangomalardan bexabarsiz-da.

Xullas o'tgan yili, uning "Mister Olapar" laqabli itini mashina urib yuborib, chap oyog'i sinib qolgan edi. Taxtakach qo'yib davolayman deb ko'p bora uringani natija bermagach, itini dast ko'tardi-da, shifoxonalarining "Rentgen" kabinetiga olib borib stolga yotqizdi. Axir bizda hayvonlar uchun maxsus rentgen xizmati yo'qligi uning aybi emas-ku! Gapning po'stkallasi, oq xalatini kiyib xonaga kirib kelgan shifokor navbatdagi "be'morni" ko'rib, qo'rqqanidan shunaqayam baqirib yubordiki, ovozini butun qishloq eshitdi... Baribir hech kim Valiga gap tushuntira olmadi, kattaligi xachirdek keladigan "Mister Olapar"

ham enasining uyida yotganday yalpayib, stoldan tushmasdi. Axiyri, bir qo'lida it oyog'ining rentgen tasviri, bir qo'lida kerakli malhamlarni ushlagancha, "Tez yordam" mashinasida, oyog'i gipslangan arzandasi bilan uyga tantanavor jo'natildi.

G'ani o'ylab topgan "Super parta" butun qishloqqa dong'i ketgan. Yozgi ta'tilda maktab ta'miriga yordam bahonasida o'rtoqlari bilan kelishib, ikkita singan partadan bitta uch kishilik parta yasashning o'zi bo'ladimi. Parta nafaqat uch kishilik, balki uch qavatli bo'ldi. Birinchi qavatiga, ya'ni eng pastiga, uchta shovvoz uch juft oyog'ini chalishtirib qo'yib olsa, o'rtasi, ya'ni ikkinchi qavatiga bufet": olma, uzum, magiz, yong'oq, uyda damlab keltirilgan bexili sergo'sht palov ham bo'lib turardi. Uchinchi qavatiga – tepasi, kitob-daftarlar ochiq turadigan, yozish va qo'l ko'tarib javob berish uchun qulaygina tekkis joy, deb o'ylaganlar adashadi. Tepasi yotoqxona, to'g'ri, par yostiqli va ko'rpa-ko'rpachali emas. Qolaversa, uchchalasi cho'zilsa sig'maydi ham. Ular kitob-daftarini ochiq qo'ygan holda, o'tirgancha uxlashni qiyomiga keltirishadi.

Ali esa...Keling, u haqida bir oz keyinroq aytib berarman.

G'anining ixtirosi avval sinfxonaga olib kirilganda, o'qituvchilar unga tish-tirnog'i bilan qarshi chiqqandilar. "Bu qanaqasi, hamma o'quvchilar ikkita o'tiradi-yu, bu to'palonchilarning uchchallasini bir joyga o'tqazsak, umuman darsga kirmay qo'ya qolaylik", deb o'qituvchilar majlisida norozilik chiqishlarini qilishdi. Ammo, yaxshilab o'ylab ko'rilsa, 6-"a" darslarining nisbatan tinchroq o'tishi, shu uchchala bolaning bir yerda o'tirishlariga ham ko'p jihat-

dan bog'liq ekan. Chunki, avval sinfning uch yerida o'tiradigan og'aynilar, qirq besh daqiqali dars mobaynida, qirq beshta qog'oz samolyotga yozilgan maktublar yo'llashib muloqotga kirishardilar. Bu ham yetmaganday yo u sinfdoshlarini, yo bu sinfdoshlarini turtib, "Muhim xabarimni falonchi og'aynimga aytmasang, uyga qaytishingni o'yla", deb qo'rqitib, sinfni to'zigan ari uyasidan ham badtarroq ahvolga keltirib qo'yishardi. Bu albatta, ustozlar asabining buzilishiga va sinfdoshlarining gurra kulgilariga sabab bo'lardi. Shuning uchun uch kishilik "super parta" sinfxonaga xayrli maqsadlarda qo'yishga ruxsat etilib, ikkinchi qatorning eng oxiriga mixlab tashlandi. Ammo "Uchchalasi bir yerda bo'lsa tinchroq o'tiradi", deb o'ylagan xom xayol ustozlarning dadilroqlari avvalgidan ham ko'proq dakki berishardi. Bu chala bolaning hech jim o'tira olmasliklari hisobiga "superparta" g'irchillayverib asablarni o'ynatar edi. Shumtakalarning "adresiga" eng ko'p yo'llanguvchi tanbeh-savol: "Senlarni qurting bormi, nega tinch o'tira olmaysanlar?!" edi. Ular ham javobiga qarzdor bo'lib qoladiganlar xilidan bo'lmaganliklari uchun, "Qurtimiz borligi uchun ham oxiriga mixlab qo'yishganda ustoz", deb, sinf derazalarini kulgudan zirillab ketishiga sabab bo'lishardi. Ba'zida qitmirliklarini yig'ishtirib, bitta qog'ozchaga "Tixiy chas", deb yozib qo'yib uyquni urishardi. Bo'ylari darroz sinfdoshlari orqasiga berkinib, oldingi partada o'tirgan qo'rqqoq "soqchilariga" tayinlab qo'yib, uxlashlari o'zlariga xush yoqsa-da, ba'zida qiziqarliroq ma'lumotlarni eshitmay qolishlari juda alam qilardi. "Qanaqa ma'lumotlar?" deysizmi. Albatta sirli emas, qolaversa hamma darslarda ham emas, faqatgina

jug'rofiyada. Ustoz Parpiyev shu qadar maroqli dars o'tadilar-ki, matematika, kimyo, fizikalarning o'rniga yil bo'yi jug'rofiya bo'lsa edi, deyishardi bolalar. Chunki ustozlari Amerika, Yevropa, Avstraliya kabi biri-biridan ajoyib, go'zal qit'alarni bir qadam qilib berardi! O'lis yurtlarning sehrli oxangrabosiday yangrayotgan ta'riflar Parpiyevning talqinida boshqacha chiqadi-da. Uch shumtaka, jug'rofiya darsida xayol otlariga minib, yonlariga shaxsiy "gid"lari – yo'l boshlovchilari Parpiyevni olib, hech qanday mablag' talab etilmaydigan sayohatlarga chiqishardi. Faqatgina, Amerikaning poytaxti Parij, Fransiyaning poytaxti Rim deb, javob beruvchi shovvozlar, sayohatchi bo'lish uchun ham anchagina ter to'kib, ozgina bo'lsa ham aqlni ishlatish keraqligini tan olgilar kelmasdi. Padariga la'nat "Superparta" faqatgina jug'rofiya darsida pand berib qo'yadi-da.

– Oldingi qatordagilarga mazza, "gid"ning yonginasida, faqat ular ham bizga o'xshab, "sayohat" qilisharmikin, – luqma tashlab qoladi G'ani.

– Sayohat qilishadimi, yo'qmi bilmadimu, ammo xaritanani bus-butun ko'rishadi. Biz bechoralarga esa, ba'zan tekkisliklar, ba'zan okeanlar chala-yarim ko'rinish beradi xolos!

Ularning gapida ham jon bor. Oxirida o'tirishmaydimi, xaritalar to'laligicha ko'rinmaydi. Goxida o'ng tarafga egilib Avstraliyani, chap tarafga egilib Janubiy Amerikani xaritadan ko'rib qolishsa, o'qituvchiga "Bizga hech narsa ko'rinmaydi", degan bahonalar qilishni bilishardi. Aslida esa Parpiyev jon kuydirib tushuntirib, davlatlarni ko'rsatib berayotganida, hammaning nigohi xaritada bo'lsa, ular ko'zlarini yumib, allaqachon xayoliy tayyoralarida parvoz etishayotgan bo'lishardi.

Ularning hayotida ro'y bergan g'aroyibotlar, aynan Jug'rofiya darsidan boshlandi, desam xato bo'lmaydi.

...Muruvvatli oftob o'z nurlarini ayamayotgan kuz kunlarining birida, odatdagidek Parpiyev butun muhabbati bilan dars o'tardi. Avstraliyaga yaqin qandaydir Yangi Zen...yoki Yangi Zon...Ey xullas, oldida Yangisi bor bir davlat haqida berilib so'zlayotgan paytda qahramonlarimizning uxlab yotganlarini ko'rib, tepa sochi tikka bo'lgan holda uchalasini ham xaritaning oldiga chaqirdi. Uzun-qisqa bo'lib kelishlari sinfdoshlarining bir kulgusiga sabab bo'lsa, Alining Yangi Zellandiyani –Yangi Zilopiya deb atashi yana bir portlatuvchi kulgiga sabab bo'ldi. Parpiyev:

– Qanaqa Yangi Zilopiya, ovsar?

.....

– Nega irshayasanlar! Senlardan so'rayapman?

.....

– Vali sen ham shu fikrdamisan?

– Albatta-da ustoz! Yangi Zilopiya shunaqayam qudratli mamlakatki, uning iqtisodiyoti, texnikasi haligi, nimaydi...odamlari, madaniyati ham zo'r! Uning boy tabiati xilma-xil: bananlar, yana...yana tarvuz-qovunlar..

– Bas qil maynavozchilikni, qanaqa Zilopiya, qanaqa tarvuz-qovun! Sen-chi, G'ani sen nimasini bilasan haligi Yangi Zilopiyangning?

G'ani bir, Aliga, bir Valiga qarab qo'yib, birinchi qator-da o'tiradigan Shukurning gaplarini chala-yarim eshitgach:

– Domla, haligi nomini bilmaymanu, o'sha Yangi mamlakatning hamma...orollari yangi, xullas uni yangittan topishgan.

– Bo'ldi! Xo'sh, uchchalang kundaliklaringni menga ber-chi. – Parpiyev, asabi tarang tortilib kundaliklarni

ochdi. – Mana, men ham yangigina ikkilardan qo‘yib berdim. Ali, haligi nima deding, ha, Yangi Zilopiyang uchun senga ikkita qo‘yaman, ikkalasiyam yangi. O‘ylab topgan mamlakatingda o‘zing yasha, manavi bosh og‘riqlarni ham olib ket! Qani endi darsimdan chiqib ketinglar-chi, masharabozlar! – deya qovoqlari pir-pir uchib, sinf eshigini katta qilib ochib qo‘ydi. Shumtakalar chiqib ketgach ketlaridan:

– Qanaqa bolalar bo‘ldi-ya bular, ota-onalarini ham o‘zim o‘qitganman, binoyidek o‘quvchi bo‘lib, maktabni a‘lo baholarga bitirishgan. Bu uchchulasi esa, maktabning "chipqoni", darsni hammadan qiziqarli qilib o‘tsam ham, shularni hech eplolmadim-eplolmadim, Yangi Zilopiyamish... "Partamiz eng orqa, bizga hech narsa ko‘rinmaydi", deyishlari bir bahona xolos. O‘qiyman degani, eshikning orqasida turib ham darsni suv qilib ichadi, – deb boshini sarak-sarak qilib, to‘xtab qolgan joyidan davom etdi.

Kundaliklariga gajakdor baholarni qo‘ydirgan og‘aynilar darsdan haydab chiqarildi. Uf-f! Bugun shanba, hozirgi "dumli besh" hafta hisobidan o‘ttizinchisi, Alining esa o‘ttiz birinchi qoniqarsiz bahosi edi.

Allaqaysi xonandaning qo‘shig‘ini baralla aytib, Parpiyevnig g‘azabi tez yoddan ko‘tarilib, dunyoni suv bossa to‘pig‘iga chiqmaydigan "uch mushketyor" tol navdalaridan sindirib, qilichbozlik qila-qila, uylariga yetishlariga ozgina qolganida, kayfiyatning beliga tepib, G‘ani so‘z boshladi:

– Hazil-hazil bilan-u, ikkilarni yo‘qotish kerak og‘aynilar!

– To‘g‘ri aytasan, uyga borib dadamlarning kama-ridan shirin nasiba yeyishni men ham xohlamayman.

Professor, sen nima deysan, olimlarning kallasida aql g'ij-g'ij bo'ladi-ku?!

G'ani Aliga bekorga professor deb murojaat qilmaydi. O'tgan yili maktablariga poytaxtdan bir professor uchrashuvga keldi. Hamma o'quvchilar unga juda xavaslar kelib, o'zlarini qiziqtirgan savollarga javob olishdi. Professor hammaning savollariga javob berib, oldingi qatorga turib qolgan Alini yoniga chorlab, salmoqlanib so'z boshladi:

– Bir vaqtlar men ham mana shu yigitchaga o'xshab faqat a'lo baholarga o'qiydigan o'quvchi edim. Oradan...

Professor gapini davom etdira olmadi zalda shunaqa kulgi ko'tarildiki. Professor hayron, axir u bechora yoniga chaqirib ko'rsatayotgan o'quvchi – maktabning, yo'g'e, butun qishloqning ko'zga ko'ringan eng mashhur ikkichilaridan biri ekanligini qayerdan bilsin.

– Bo'lajak professorlar uchta – ularni ham chaqiring.

– Bu'lar "Trio" sheriklari bundan ham zo'r o'qishadi.

– Maktabimizning faxrli dardisarlari !

O'qituvchilar o'quvchilarni arang tinchlantirishdi, "Poytaxtdan kelgan mehmon bilan tantanali uchrashuv tinch o'tyapti", deb erta xursand bo'lishgan ekan. Kelib-kelib odam quriganday Alini tanlaganini-chi. O'zi shu uchchallasini umuman bunday tadbirlarga qo'ymaslik keragu, ammo iloji yo'qda! Xullas, o'sha voqeadan so'ng g'irt ikkichi Ali butun qishloqqa "professor" bo'lib ketdi.

– Gapir, ikkilarni nima qilamiz, o'tgan xafta o'ttiz ikkita dumli beshning jazosini olganman, – derdi Vali dadasining tol xivchinidan azob yegan ketini silab.

– Nima, men senlarga maslahatlar byurosimanmi! Menam o‘z nasibamni olganman, – deya u yoq-bu yoqqa alanglab, sekin shimini yechib ko‘kargan sonlarini ko‘rsatdi Ali. Vali unga qarab qotib-qotib kularkan:

– Ho, naqshlar zo‘r-u, original! Hechqisi yo‘q bo‘ljak professorlar shunaqa tarbiyalanadi.

– Ey o‘chir, senga kim qo‘yibdi kulgini. Ishtoni yo‘q tizzasi yirtiqqa kularmish.

– Ha mayli, Ali sen hafa bo‘lma, hali shunaqa insonlar bo‘laylik, o‘sha professorning o‘rniga bizni, birinchi o‘rinda seni chaqirishib, tantanali tadbirlarida hammaga "biz o‘qitganmiz", deb maqtanishsin. Turasan gerdayib, bu kaltaklar ham esdan chiqib ketadi.

– Ha, hammomda chaqirishadi. Bas qil mazaxlashni.

– Bo‘ldi-da, – dedi uyda beriladigan navbatdagi jazoni o‘ylab xunob bo‘lib ketayotgan G‘ani, – Nima qilamiz shuni o‘ylalaring.

– Balki bugun kundaliklarni senikiga "komandirovkaga" jo‘natarmiz og‘ayni?!

– Nima? Bir oy oldingi komandirovkaning o‘zi yetadi, boshqa joyga yashiraveringlar!

G‘anining o‘pkalashi bejiz emas edi. Vaqti-vaqti bilan, uch og‘ayni kundaliklarni bittasining uyiga yashirib qo‘yishib, uydagilarga: "ustoz olib qoldilar", deyishardi. Bir safar G‘anining gali edi. Uyga uchta kundalikni olib bordi-yu ularni yashirib qo‘yish yodidan chiqib, futbol o‘ynagani chiqib ketdi. Olti yashar singlisi "Agent 009" – Zilola akasining sumkasini titib, kundaliklarni topib, oxirgi bir haftaning ikkilarini baholi qudrat bog‘chada o‘rganganicha sanab, dadasining oldiga chopdi.

– Dadajon akamlar-chi, bu xaftada 99 ta ikki olib-dilar. O‘zim kundaliklaridagini ko‘rdim.

– Nima!

G‘ani maxalla bolalari uchun ham mol-qo‘y boqadigan, ham futbol maydonini o‘taydigan yaylovdan dodlab uyga qaytdi. Orqasidan dadasi xivich ko‘tarib quvlarkan, hech tushunishni istamasdi.

– Dadajon qanaqasiga 99 ta, axir hafta davomida o‘ttiz uch soat o‘qisak.

– Bunisini o‘zing ayt, o‘ttiz uchta bo‘lsa ham mayli edi!

– Bilmadim, qayerdan oldingiz qolganini?!

– Bilasan xumpar! Hozir har biriga bittadan, 99 ta "Obakidondon" yesang bulbulday sayraysan. Mana senga! Mana!

– Ay! Voy jonim. Dada...

Xullas "agent"ning faqat sanay olishi, kundaliklar uch kishiniki ekanligini farqlay olmagani tufayli bechora G‘ani uch karra jazolandi.

– Rosa jonga tegdi-da shu maktab. Qani ko‘zingni yumib-ochsangu, oliygohda o‘qiyotgan bo‘lsang.

– Ha maktabni qotirib qo‘yyapamiz, institutni botirib qo‘ysak kerak!

Valining qofiyali qochirimi o‘zlariga ta’sir qilib, mazza qilib kulishib olgach, baribir gap yana "ikki"larga borib taqaldi.

– Ey, rostdan kundaliklarni bu gal kim olib ketadi?

– Hech kim kundaliklarni olib ketmaydi, ikkilar-ni yo‘qotamiz, – dedi Ali.

– Qanday qilib yo‘qotamiz, professor?

– Menda bir zo‘r reja bor!

– Qanaqa reja? – deyishdi baravariga oshnalari.

Ali o'tirigancha sumkasini titkilab, allaqanday ruchkamonand oq narsani chiqardi-da, o'rtoqlariga maqtandi:

- Mana, - dedi, - kichik tog'am shahardan olib kelib berdilar - "shtrix" deyisharkan. Hato yozuvlarni ustidan chizsang, o'chiradigan oq bo'yoq.

- Voy, zo'ru-a!

- Qoyil! Tog'ang ham odamini topib sovg'a qilganini qara, sinab ko'rdingmi o'zi?

- Yana boshlayapsanlarmi mazaxni. Men bir o'zimni emas senlarni ham o'ylasam... Ko'rsatmasam nima qildilaring!

- Mayli ko'nglingga olma, o'rtoq! Rostdan o'chirsa bo'ladingmi, hazilashmayapsanmi?!

- Bo'ladi, faqat o'chirgan joying oq bo'yoq bo'lib qolarkan. Ikkinisi o'chirib, ustidan beshoylarni yopishtirsak... zo'r ish bo'ladi-da!

- Oqarib qolgan joylarini nima deymiz. "Ustoz avval adashib ketib dumligidan qo'ygan ekanlar, keyin ustidan bo'yab, dumsizidan qo'yib berdilar", deymizmi?!

- Xohlasalaring shu, menda boshqa variant yo'q, - dedi-da, kundalikni chiqarib, hafta davomidagi ikkilarni asta o'chira boshladi. Boshqa chora topolmagan jo'ralari ham kundaliklarini professorga tutqazishdi. So'ng "uydagilar shubxalanib qolmasin", deb bo'yalgan ikkilarni ustidan "3", "4", "5" baholarni aralash qo'ya boshladilar. Biri-birining kundaligiga o'qituvchilarning imzosini amallab o'xshatishgach, topqir o'rtoqlariga tasanno aytib, yengil tin oldilar:

- Baribir o'zing zo'rsande og'ayni, - dedi xursand bo'lib G'ani.

– Haligi Toshkanlik hamkasabang bor-u, o'sha beko-rga seni tanlab ko'rsatmagan. Uni-chi, telepatiyasi bor ekan, hali ko'rasan shu kallang bilan uzoqqa borasan! – dedi Vali ham Alining qovoqday katta kallasiga nu-qib.

– Yuringlar, endi bir shu ishimizni yuvaylik!

– Ketdik! Qorasuvga birinchi kalla tashlay olmagan nomard!

Bolalar ur-a chopib ketishdi. Qishloq o'rtasidan oqib o'tguvchi Qorasuv oktyabr oyigacha, bitta-ikkita cho'miluvchilarni o'ziga ohangraboday tortardi. Mazza qilib qayta-qayta kalla tashlab chiqishgach, katta temir ko'prik ustiga yotib oftobda toblana boshladilar, shu yerda ham o'tgan ketganni mazax qilib tek-kanga tegib, tegmaganga tosh otib, giz-giz o'tayotgan mashinalarni "unisi meniki, bunisi meniki", deb tan-lay boshladilar. Shumtakalar yangi rusumdagi mash-inalar o'tishi bilan go'yoki o'zining shaxsiy ulovi ke-layotganday baqir-chaqir qilishar, eski rusumdagi mashinalarning haydovchisini esa kalaka qilib kul-ishardi.

– Ha aytganча professor, Yangi Zilappiyangmi – Yangi Zilopiyangmi boru, o'sha davlatingda mashi-nalar ham ishlab chiqariladimi?

Ali Parpiyevning darsidagi hangomani eslab kular-kan oshnalariga:

– Bo'lmasam-chi, Yangi Zilopiyada haligi nimaydi, nimaydi... Ha, "ZILEKSIYA", "ZIKO", "ZAMAS" degan mashinalar ishlab chiqariladi. Bilasanlarmi, ular yur-maydi, uchadi tezlik soatiga, soatiga... 1000 kilometr!

– "KONKORD"ga aylantirvording-ku, do'stim!

– Ha nima qilibdi, qolaversa ular benzin yemaydi.

– Nimada yuradi, yo'g'-ey uchadi mashinalaring?

– U mashinalar, mashinalar...– deya atrofga alanglab qolgan Ali, kimdir yeb yo'l yuziga tashlab yuborgan tarvuz po'choqni ko'rib qolib unga ishora qildi.

– Akang qarag'ayning mashinalari tarvuz po'chog'ida ham ketaveradi. Qara, manavinga o'xshab ko'chani iflos qilishmaydi. Zilopiyaliklar, yeyilgan tarvuz po'choqlarni to'plab, mashina baklariga tashlasa bas, ishlar "O–KEY"-da bratishka!

– O, Zilopiya deganlarida mol-qo'ylar yo'q ekanda, po'choqlar yonilg'i bo'layotgan bo'lsa?!

– Mol-qo'ylar biznikiga o'xshamaydi galvars, oldiga po'choq tashlasa molday kavshanib yotmaydi. U yerda mollar, mollar...

– Gazeta o'qiydilar, to'g'rimi uchenniy?

– To'g'ri, to'ppa-to'g'ri! Mollar gazeta o'qib, qo'ylar...

– "ZIKO" minadi-a, donolar donosi! Ey sufe senga!

– Ni-ma!

– Xomkalla Zilopiyamish, qunt bilan eshitib o'tirsang o'lasanmi galvars! Sen bo'lmasang darsdan haydalmasdik. Uydagilar bilib qolsa bor-mi?!

– Ha biz endi galvars bo'ldik-mi,"Sen ham shu fikrdamisan G'ani?" desalar, Yangi Zilopiyaning tabiati, g'aroyib odamlari, hayvonot olami, deb sayrab ketgan kim?

– Endi, bu qovoqda gap ko'p, bir narsani bilmasa gapirarmidi deb o'ylabman. Qovoq bo'sh, manabu supra esa allaqachon teshilgan ekanda, – deb Alining shalpanq qulog'idan tortgan G'ani baloga qoldiyu, olatasir jang boshlanib ketdi. Ikkalasini ajratib qo'yishga uringan Vali ham mushtlardan benasib qolmadi, oxiri so'nggi ikki tugmasi uzilib yoqavayron holda o'zini chetga oldi.

– Bo‘ldi, bas qilinglar endi! Bas qilsalaring-chi. Uf-f-f! G‘ani, Ali bittang bir mushtdan qol. Urishib baraka topasa...Ha, sol sol yashavor og‘ayni. – Jangni to‘xtatishga uringan uchinchi shovvoz, yegan mushtlari alamigami yoki jang xotimasiga qiziqibmi, boks-dagi referega aylangandi.

– Sen nega xo‘mrayasan Ali, sen ham og‘aynimsan, bu senga ham tegishli. O‘l, shu chillashirga kuching yetmasa. Sol! Bo‘sh kelma pandavaqi, kim seni bir yil karatega qatnagan deydi. Ur! G‘ani men sen tomondaman! – baribir chidamadi, o‘zi ham to‘pga aralashib ketdi, axir shunday daxanaki olishuvdan quruq qolib bo‘ladimi?

Oxir oqibat uch boksyor ko‘prikdan shalop etib suvga qulashdi. Ular jangni suvda ham davom ettirishardi, qarashsa ahvol chatoq, oqim ularni o‘zan bo‘ylab oqizib keta boshladi. Uchchulasi jangni tashlab, endi jon holatda qirg‘oq tomon suza boshlashdi. Lekin qancha harakat qilishmasin daryo suvi ularni tobora uzoqlarga olib ketardi. Jon holatda suza-suza axiyri qirg‘oqqa chiqib olishdi.

– Bolalar qayerga kelib qoldik o‘zi?

– Bilmadim polizga o‘xshaydi, qara hov ana qovun, tarvuz palaklari.

– To‘g‘ri aytasan. Qovunxo‘rlik qilarkanmizda-a, nima deysanlar?!

– Bizning ishtaha... Qani o‘marib chiqsalaring, yo‘q, deb noz qilgan qiz bola!

– Xo-xo-xo, G‘anisher, o‘marish qo‘lingizdan kelmasa, tarvuz-qovundan umid uzavering. Gapni qaranglar, "Nimani o‘marib chiqsalaring yo‘q degan qiz bolamish". Ey sendaka o‘g‘il boladan!

– Og‘zinga qarab gapir, bir ursam...

– E-e! Bas qilsalaringchi! Kimdir kelyapti.

Darhaqiqat yelkasiga ketmonini qo‘ygan bir kimsa ular tomon kelardi.

– Nodir buva-ku!

– Qaysi Nodir buva?

– Nodir buva bor-ku, tepa maxalladan, o‘sha odamni tarvuz–qovun ekadi deyishardi. Ha-ya sinfdoshimiz Nannining bobosi.

Sinflarida ulardan ikki parta oldinda o‘tiradigan jingalaksoch quralay ko‘z qizning chiroyli ismini qisqartirib Nanni deganlari yetmaganday, goh kitobi, goh boshqa narsasini berkitib qo‘yib qiynab qo‘shiq aytishardi:

Nanni, Nanni Nanni-yo,

Qalamdoning qani-yo?

Nodira chiroyli kipriklarini pipiratib avval ulardan yalinib narsasini qaytib berishlarini iltimos qilardi, shumtakalar unga battar ilhomlanib;

– O, janobi oliyalari iltimosingiz qat‘iyan rad etiladi! –deyishavergach qiz:

– Senlarning toming ketgan, bo‘lmasa qiz bola bilan tenglashasanlarmi?! – deya yig‘lab yuborardi.

– Malikai-muhtarama juda ko‘ngillari bo‘sh-da! Mana omonatingizni olib qo‘ying, yana o‘qituvchiga dastimizdan arz qilib o‘tirmang! – deb deyarli kun ora qizni tinch qo‘yishmasdi. Aslida sinfnig oldi go‘zali bo‘lgan Nodira har uchchallasiga ham yoqardi, ammo ba‘zan o‘qituvchilardan botirroq‘i shumtakalarni jazolasa, butun sinfga qo‘shilib ularning ustidan kulishi qahramonlarimizning g‘ashiga tegardi.

– Nannini bobosi degin.

– Ha xuddi o‘zlari. Yotinglar o‘tib ketsinlar.

Uchchalasi chol o‘tib ketguncha qimirlamay yotishdi.

– Ketdilar. Qani endi mazza qilib bir yayraylik. Qorasuvning o‘zi shu yerga olib kelib qo‘yganidan keyin shundok ketaversak harqalay uyat-a!

Shumtakalar poliz oralab band tashlagan qovun, kattaroq tarvuz qidirisharkan ko‘zlari g‘alati jilvalanayotgan, kattaligi odatiy tarvuzlardan anchagina salmoqli tarvuzga tushgach, xursand bo‘lib ketishdi.

– O, mana "zakaznoy"

– Zo‘r-ku bolalar, bunaqasini ko‘rmagandim.

– Yemagandim degin professor, Zilopiyangda yo‘qmi bunaqasi!

– Yana boshlayapsanlarmi, undan ko‘ra tezroq manavini uzib, quyon bo‘lish kerak, ovsarlar! Qani menga yordam berib yuboringlar! – deya Vali tarvuzni "dodasini" tortarkan u

zilmayotganiga hayron bo‘ldi.

– O‘-x o‘! Namuncha uzilishi qiyin! – dedi chiranib.

– Bilmasam?!

– Qani, bir, ikki, uch torttik sholg‘omni, yo‘g‘e tarvuz janoblarini! Voy buy, namuncha uch yigit bir tarvuzga kuchimiz yetmasa. Qanaqa sortidan ekan o‘zi?!

Shumtakalar uchchovlon palakdagi tarvuzni tortgan sari, tip-tiniq osmonni qora bulut qoplab, yer-u ko‘k gumburlab larzaga keldi, ular qo‘rqib ketganlaridan tarvuzni ham tashlab qochishmoqchi edilar, shunaqa quyun turdiki. O‘zlari "ajina shamol" deguvchi chang-to‘zon aralashmasi hamma narsani chirpirak qilib uchira boshladi. Ular battar qo‘rqib, yana qayta tarvuzga yopishdilar....

NOMA'LUM SHAHAR VA "AKANG QURTAG'AY"

Shumtakalar tarvuzga yopishgancha qancha yotishdi bilishmaydi, ko'zlarini ochishganda qo'rqanlaridan dodlab yuborishdi, ular polizda emas, allaqanday kattakon shaharda yotishardi, "haligi tarvuzdan asar ham yo'q edi" desak yolg'on bo'ladi atrof to'la tarvuz-qovun, aniqrog'i tarvuz-qovun shaklidagi binolar bilan liq to'la edi. Aytsam ishonmaysiz, uchiga qarasang qalpog'ing tushib ketadigan, qovun uylar naqd ikki yuz ellik-uch yuz qavat chiqar-ov! Aylana – ya'ni, tarvuz shaklidagi banklaru, supermarketlar tusini o'xshashini aytmaysizmi, naq beqasam-a! To'q yashillari ham bor. Pasti tarvuz, tepasi ko'ndalang yotqizilgan qovun tomli "Kafe-Bar" deb yozilgan yemakxonalaru, yarim tarvuz pallasiday stadionlar. Boshlari ustidan o'rgimchak to'ridek o'tgan temir yo'llardan bir-biriga ulangan qovun vagonlar g'izzilab uyoqqa o'tsa, qarshi tomondagi boshqa yo'ldan tarvuz vagonlar qatnardi. Bu noma'lum makon, Parpiyev berilib tariflab bergan mamlakatlarning birortasiga ham o'xshamas, uchchalasi uch joyda cho'zilib qolgan shumtakalar esa bu yerga qanday tushib qolganlariga xayron edilar. Qo'llari negadir bog'langan, bu ham yetmagandek bir-birlariga ulab qo'yilgan uzun arqon yotardi. Shumtakalar bu holga ajablanib qarashsada, ammo avval qayerga kelib qolganlarini bilishga qiziqish ustun kelib, og'izlarini lang ochgancha tevarakni kuzatishardi.

Tarvuz shaklidagi tepasiga "Maktab" deb yozib qo'yilgan binoga tikilib kulishni ham ajablanishni ham bilmay, G'ani so'z boshladi:

– Qoyil! Maktab emish! Birinchi marta bunday maktabni ko‘rishim. Bizda g‘isht-pisht sarflab, yo‘lagini marmar qilib, tepasini qimmat toshlar bilan yopib o‘tirishadi. Mana, odamlar yaxlit tarvuz ichida ham o‘qib yurishibdi-ku. Parpiyev nima derdi: “O‘qiyman deydigani, eshik orqasida yo‘lakda turib ham bilim olaveradi”.

G‘ani o‘zicha Parpiyevning jon-jahdi bilan nasihat qilishini o‘xshatmoqchi bo‘lib, yuzini bir oz aqilli va shu o‘rinda kulgili qiyofaga kirgizar ekan, o‘ylanib qolgan Aliga so‘z qotdi:

– Professor, hoy professor qayerdamiz, Yevropadami, Amerikadami?

.....

– Hoy, men sendan so‘rayapman?

– Baqirma! – derkan Ali boshini changallab, hozir hech qanday savollarga va pichinglarga javobi yo‘qligini oshkor qilib. Rostda, bir necha daqiqa avval Nodir buvaning polizida edilar. Endi esa butunlay boshqa joyda. Bir talay g‘aroyib manzaralar qarshisida turishibdi. Bu holda, butun dunyoning ilmini suv qilib ichib yuboradigan haqiqiy professorning ham kallasiga jo‘yali javob kelmaydi-yu, bular bo‘lsa... Tavba, osmon o‘par binolar qaysi davlatlarda ko‘p bo‘lardi? Eh, jug‘rofiyada jim o‘tirib tinlasam o‘larmidim! Lekin ozgina fikrlab ko‘rish mumkin...

– Haligi, bir kun televizorda Amerikaga borgan bir artist “Binolari shunaqa balandki, tepaga qarasam, kepkam tushib ketdi”, – degandi. Menimcha Nyu-Yorkdamiz!

– Esing joyidami, qanaqa Nyu-York! Nyu-York deganing Amerikada ekaniga ishonching komilmi? G‘ani Nyu-Yorkning qayerda ekanini umuman bilmasa

ham professordan past ketgisi kelmay ishonch bilan: Menimcha, biz Yaponiyadamiz! – deb aytdi.

– Nega Yaponiyada? – oshnalari baravar savol berib, uning og‘ziga tikilishdi.

– Bir kuni radioda Yaponiyada zilzila bo‘lib, osmono‘par binolar u yoqdan-bu yoqqa chayqalib, ichidagi odamlarni tutday to‘kib qo‘ydi, deganini o‘z qulog‘im bilan eshitdim, – dedi G‘ani.

U radiodan eshitib qolgan qiziqroq axborotlarining har biriga doim o‘zidan nimadir qo‘shib-chatib, vahimali qilib yetkazishni qiyomiga keltirib qo‘yar edi. Hozir ham bulutlarga tegib turgan qovun minoralarga tikilib, zilzilada qanday chayqalishini oshirib-toshirib tasavvur qildi.

– Bas qil, ikkalang! – dedi Vali. – Qanaqa Amerika? Qanaqa Yaponiya? Biz samolyotda uchib kelganimiz yo‘q-ku! Professor, Zilopiyangning o‘zi yetadi.

– Nimaga bo‘lmasa nuqul mendan so‘raysanlar, men qayerdan bilay? Birortasidan so‘rash kerak-da.

– Katta enamlar “Ajina shamol”ni ko‘rsang, qoch derdilar, – dedi Vali ovozi hiyo‘l pasaytirib, atrofga alanglab olgach. – Yoshliklarida bir qo‘shnilari bo‘lar ekan. Ismi Urdi bo‘lib, o‘zi xech qayerda yolchitib ishlamas, xullas bizdan battar dangasa ekan. Odamlar “Bekorchidan, xudo bezor”, deya uqtira-uqtira axiri unga bir ish topib berishibdi. U istar-istamay qishloqning chorvasini boqqani cho‘lga chiqib ketibdi. Bir kuni shunaqangi ajina shamol turibdiki, u boqib yurgan o‘n to‘rt bosh qora mol va yigirmatacha semiz qo‘yni osmonu-falakka chirpirak qilib olib chiqib ketibdi.

– Ol-a! – dedi Ali xaxolab. – Qolganini men aytib beraymi? Urdi “Ajina shamol” uchirib ketayotgan

sigirlardan biring dumiga ilashib, bulutlar orasida g'oyib bo'libdi. Ammo qancha harakat qilmasin, loaqal birorta jonivorni ushlab qola olmay, suvga tushgan nonday bo'shahib, qishloqqa qaytibdi" – shundaymi?

– Professor, sen ham eshitganmisan? Nahotki, shu rost bo'lsa? Biz ham bexosiyat shamol girdobida...

– Shamosh-pamolingni qo'yib tur! – dedi Ali qayerga kelib qolganini ham unutib. – Avvalam bor, Urdi emas, Turdi. Ya'ni Turdi buva! Enangning qo'shnisi emas, enangning eri, ya'ni sening buvang bo'ladi. O'sha vaqtlarda buvang bilan katta enang hali oila qurishmagan, ammo haqiqatdan ham yon qo'shni bo'lishgan. Uchib ketgan chorvaga kelsak, Urdi o'ziga ishonib topshirilgan jonivorlarni Allohning himoyasiga tashlab, bir saksovul ostida pinakka ketgan. Qishloqdoshlaridan biri qarasa, dangasa uyquni urib yotibdi, chorva esa undan ancha olisda kavshashga hech narsa topa olmay, tobora uzoqlashib ketayotgan ekan. Toshday qotib yotgan Urdini uyg'ota olmagach, o'tinchi "Seni bir boplay", deb jonivorlarni qishloqqa haydab ketibdi. Urdi uyg'onib qarasa, ish chatoq, atrofda hech kim yo'q edi. Nima qilarini bilmay esankirab qolgan, qishloqqa bir o'zi qaytsa odamlar nima deydi? Uxlab qolgandim, desa, sut-qatiq go'shti bilan siylab turgan qishloqdoshlari qo'y-mollari yo'qolganini bilishsa, uni cho'lga haydab yuborishlari aniq! Nima qilish kerak? Aksiga olib Urdining miyasiga jo'yaliroq bironta fikr kelmabdi. O'ylab-o'ylab, axiri enang aytib bergan "Ajina shamol" voqeasini to'qib, o'zini yoqavayron holga keltirib, qishloqqa qaytibdi. O'tinchidan bor voqeani eshitib, Urdini kutib turgan odamlar undan o'zi to'qigan yolg'onni tinglab, qotib-qotib kulishibdi. Urdi yig'lab-

yig'lab aytib berayotgan voqea nimasi bilan kulgili ekanini bilolmay hayronmish. Atrofidagilardan vaziyatni bilgach, uyalganidan bu yerlardan bosh olib ketgan ekan.

Bir necha yillar katta shaharlarning birida halol ishlab, pul topib kelib, sening enangga uylanganlar. O'tmishidan voz kechib, ismlarini ham o'zartirganlar. Enanglar "Ajina shamol"dan qoch! – deganlarida, buvangning boshidan o'tganlari sening boshingga tushib qolmasin" demoqchi bo'lganlar. Faqatgina buvangni uyaltirib qo'ymaslik uchun, sal boshqacharoq qilib aytib berganlar-da.

Aslida Vali ham qishloqdoshlari orasida deyarli xangomaga aylanib ketgan bu voqeani bilardi. Katta enasi ham unga hech qachon yolg'on gapirib o'tirmagan. Ammo hozir oshnalari oldida o'sha "dangasa" mening buvam bo'ladi, deyishdan uyalib, "Bilag'on Ali"ning oldida izza bo'lib qoldi.

– Ha, bo'пти professor, men aslida buvam xaqida emas, bizni bu yerga olib kelgan "Ajina shamol" haqida gapirmoqchi edim... Bu makonga tushib qolishimizga shamol emas, aslida tarvuz sababchi bo'ldi. Tovlanishidan o'yladim-a, bir balosi bor deb.

– Bir balosi bor, deb o'ylagan emish! O'ylash emas, aytish kerak edi, to'nka.

– Birovlarning tarixini bilib, kulishga ustasan, professor! Shuncha axborotni qabul qilgan qovoq kallang, tarvuzlar haqida ham to'liqroq ma'lumot yig'ib qo'ysa o'larmidi? Bir soat avval nima deb sayrayotgan eding? Zilopiyada tarvuz po'choqlar mashinalar uchun yonilg'i bo'ladi deb. Aslida o'sha oldi-qochdi gaplaring uchun biz jazolandik. Hozir bu ahvolda o'tirmasidik.

– Bo‘ldi-da endi! Bekorchi gaplarni yig‘ishtirib, manavi arqonlardan xalos bo‘lish kerak. Bizlarni kim bog‘ladi ekan-a? Rostdan kim bog‘ladi, – derkan Vali chiranib, chandirdek bog‘lab tashlangan qo‘llarini barmoqlarining uchi bilan yechishga behuda urinayotganini bilib. Tarvuzni uza olmadik, qolaversa Nodir buva ham ko‘ringanlari yo‘q edi-ku?!

– Shu on, allaqayerdandir “Janob Bashrim!” degan ovoz chiqishi bilan uchchalasi bir-biriga qarab:

– Sen gapirding-mi? – deyishdi baravar.

– Yo‘q!

– Yo‘q!

– Men ham gapirmadim! Kim gapirdi bo‘lmasa?

– Men! – Shunda shumtakalar ovoz kelgan tarafga – yerga qarashdi.

– Men “Janob Bashrim” dedim! – shundoq oyoqlari ostida kichkina – boshbarmoqdek keladigan bir qurt chizg‘ich bilan o‘z bo‘yini o‘lchar edi. – O‘llaring, kamroq ichish kerak edi, kim bog‘laganini ham, qayerda ekanliklaringni ham eslolmasalaring.

– Gapiradigan qurt! – Uchchalasi etlarini chimdib ko‘rdilar, yo‘q tush emas.

Qurt umuman e‘tiborsizlik bilan bo‘y o‘lchamini yon daftarchasiga yozar ekan, ularga qarab:

– Ey, doim aytaman “Gapimga quloq solinglar, mening maslahatlarim oltin bahosida deb”, quloq solmaysizlar. – So‘ng yana bir bor bo‘yi, ya‘ni uzunligini o‘lchab yigitlarga qarab bosh chayqab, – Besh santimetr rovna, yaxshi boqmayapsizlar meni og‘aynilar, zahiradagi yong‘oqlarimdan bitta-ikkitasini yeb olay, – deya yerni kovlab besh oltita yong‘oq chiqarib, tosh bilan chaqa boshladi.

- To'xta chuvalchang, nimalar deyapsan, sen bizlarni kim bilandir adashtirding chog'i. Kim qayerda ichgan, biz oltinchi sinfda o'qisak ichishni kim qo'yibdi bizga! Aql o'rgatmay qo'ya qol!

- Ha, yashavor G'anisher! Avvalam bor haqoratlama, aql men senga aytsam, bo'yga qarab o'lchab berilmaydi, kerakli toshni og'iri yo'q, aql berganimda olib qo'yaver, asqotib qolar! Kecha sherlik qilayotganding hozirgi aqling ichmasdan oldin bo'lganida-mi, bu yerda bo'lmas edik.

- Hov biz to'palonchi, qaysar, bo'lsak bordir, ammo umuman sharob ichmaymiz.

- Kim senlarga sharob dedi. Tavba, senlarni aniq toming jilgan, nima ichganingni bilmasang. Achchiq tarvuz eliksirini o'g'irlab ichgan kim?

- O'zingni toming ketgan qurt! Biz bu yerga hozir keldik, sen kechagi kunni gapirasan, yana umrimizda tatib ham ko'rmagan eliksiringni ichdinglar, deb tuhmat qilishinga balo bormi!

- Hoy professor! - dedi qurt Aliga qarab. Shumtakalar badtar ajablandilar, u o'rtoqlarini laqabini qayerdan bilarkin. Qolaversa G'anining ham to'liq ismi bilan chaqirdi, Valinikini ham bilsa kerak. - Professor seni hurmating, binoyidek obro'ying bor edi Shotqoda, shu og'aynilarning bilan tentaklik qilaverib, hammaning nazaridan qolib ketayapsan. Menga nima o'zingga qiyin, hammani og'zida duv-duv gapga qolding. Bugungi gazetalarining bosh sarlavhasida ikkalasiga qo'shib, seni ham rosa "suvab" tashlashibdi.

- Ey aljirama, qanaqa professor, qanaqa Shotqo, qaysi gazetalar..

- Ana, aytmadimmi! Bor-ey, bashrimxonada eslaringga solib qo'yishadi - deya qurt navbatdagi

yong'oqqa qars etib tosh bilan tushirdi. Bolalar jinni bo'layozdilar, bu qurt nimalar deyapti, o'lay agar hech narsaga tushunolmay garang edilar.

– Demak, bu megapolisning oti Nyu–York emas, Shotqo. Bu qaysi davlatni poytaxti professor?

– Bor-e!

– Menimcha esa, – dedi Vali boshini qashlab, – Shotqo deganlari – haligi nimaydi, haligi...Ha, Shotlandiyani poytaxti!

– Aqlingga tassanno! – dedi qurt. uchchalasi yalt etib unga qarashgach, – Birpasda yangi davlatni ochib tashlad-ing-a!

– Qanaqa yangi bo'lsin, Shotlandiya degan davlat bor, to'g'rimi bolalar? Parpiyevning darsini chala-yarim bo'lsa ham eshitganman. Faqat, qayerda joylashganini bilmay-man, xolos...

– O'z shahringni bilmayotganingdan keyin, qolganiga yo'l bo'lsin "bratishka"! Ammo men Shotlandiya degani-ni eshitmaganman, – der ekan Qurt, cho'ntagini titkilab:

– Iye, xaritam tushib qolibdi-ku, – dedi yon-atrofga alanglab, – Bo'lmasam, Shotlandiya degan davlat yo'qligini o'z ko'zlaring bilan ko'radinglar.

– O'-o'! Zamonam zap ilgarilab ketdi-da, chuvalchang-lar xarita ko'tarib yursa!

– O'chir ovozigini, – dedi qurt. – Buni o'zim uchun emas, senlar uchun olib yuraman, vaqti-vaqti bilan yo'lni topib beray deb.

– Ey kelinglar, avval arqonlarni yechaylik. Manavi bi-lan keyin so'roq-savol qilamiz. Shumtakalar xarchand urinmasinlar arqon yechilmasdi.

– Bir arqonni yechishga kuchlaring yetmaydi-yu, mak-tab direktoriga "oliygohda o'qishga ruxsat bering", deb yozgan arizalaringa o'laymi.

– Qanaqa ariza, biz hech narsa yozganimiz yo‘q! – so‘ng yo‘lda, qilgan orzularini eslashib:

– Biz faqat orzu qildik xolos! – deyishdi

– Hoy yong‘oqxo‘r, safsatangni qo‘y, bizga yordanulash-vorsang-chi, qo‘limizni yechishib yubor!

– Bo‘lmaydi!

– Nima bo‘lmaydi?!

– Bu meni "missiyam"ga kirmaydi.

– Seni missiyang ham bormi, FBR dan emasmisan o‘zi?

– Maxfiy qurt! Nimalar kiradi o‘sha missiyanga?

– Bilmaganday gapirasan-a, Vali!

– Yana bir marta eslatib qo‘ying ilonvachcha!

– Hov, haqorat qilma! – qurt g‘azab bilan qo‘lidagi toshni otib yuborarkan ularga birma-bir qarab, – Esi kirdi-chiqdi bo‘lib qolganlarga yana bir marta eslatib qo‘ymoqchiman. Akang Qurtag‘ay – sen uchchovingni ketingdan yuraman, zamonaviy qilib aytganda "soprovaj-dayushiy".

– O-o, og‘aynilar hali manavi Nyu-yorkmi, Parijmi, Shotqomi xullas yer yutgur shaharda "teleximiz" borakan. Dahshat-u! U kishini, yo‘g‘-e o‘zlari nima dedilar, ha "akang Qurtag‘ayni" gabaritlarini qaranglar – "lyuboyini" ezib tashlaydilar-a, nima dedilaring?! Bolalar haxolab qurtning ustidan kulganlari sari uning xunobi oshardi.

– Ko‘rasanlar hali, vaqt poylab shunaqa tavbalariga tayantiray, kulganlaringga ming marta pushaymon bo‘lasanlar!

– Ha mayli, o‘sha vaqt kelguncha, kimligingni yana bir bor eslatib qo‘y, xotiramiz chatoqroq!

– Dangalini aytganda – senlarning qurtingman!

– Voha-ha-ha! Qurtimiz emish, – dedi Ali, – Mening Olapar laqabli itim bor, Valida to‘rtta kuchugi va..

– Bitta dakang urishqoq xo‘rozim.

– Menda, ikkita paroda qo‘chqorim bor, o‘shalar-chi, "telex" bo‘lsa arziydi, har biri 250 kilodan naqd yarim tonna! Xohlagani bilan suzishadi, sen kim bo‘libsan, yana unvonni qarang – Oqtoshning eng "ko‘zga ko‘ringan" yigitlarini, manavi – bitta barmoqni uchi bilan ichak-chavog‘i chiqib ketadigan qurt himoya qilsa-ya...

– Senlarni himoya qilib o‘libmanmi! Men senlarni ketingdan yuraman xolos. Bor-ey, ovqatlangani ham qo‘yishmaydi!

Shu vaqt, qayerdandir mirshab kiyimini kiygan bir...

– Ha, o‘zingga keldingmi, dardisarlar?! – Shumtakalar uni ko‘rishlari bilan xushlaridan ketayozdilar va baravariga:

– Qovoq-mirshab! – deya, baqirib yubordilar. Darhaqiqat, semizligidan yo‘g‘e, kattaligidan formasi tars yorilayozgan mallarang, yo‘g‘e sallarang Qovoqning oyoq-qo‘llari borligi maylikuya, peshonasiga tushib turgan bir dona bargi gellanganday yaltirab, ko‘zni olardi.

– Bolalar, bugunga ko‘payib ketmadimi? Gapiradigan qurt, manavi Qovoq-melisa ...

– Vali gapini yakunlay olmadi, baqaloq mirshab uni qo‘lidagi tayog‘i bilan nuqirkan, mirshablar qalpog‘i ostidan chiqib turgan peshona sochi, yo‘g‘e palagini tarog bilan bir tarab qo‘yib:

– Bugun emas og‘ayni, kecha ko‘payib ketgan, – dedi.

– Kechirasiz sizdaka mirshabni birinchi bor ko‘rib turibmiz-u, ammo siz ham yanglishyapsiz. Bu yerga bir soat oldin kelib qoldigu, qanday qilib...

– Safsatani yig‘ishtir, G‘ani qani orqamdan...

- Ismimni qayerdan bilasiz?
- Senlar otni qashkasiday taniqliksanlar-u, berayotgan savolingni qara.
- Biz sizni aldayotganimiz yo‘q, siz rostdan ham kim bilandir adashtiryapsiz bizni...
- Bo‘ldi qilinglar, bu safar ota-onalaringni aniq chaqirishadi!
- Ota-onamizni? – deyishdi uchchovi tok urganday.
- Nima deb o‘ylagan edilaring? Senlar o‘g‘irlik qilasanlar-u, ularni chaqirishmaydimi?!
- Ular bizlarni polizga o‘g‘irlikka kelganimizni bilishmaydi.
- Balki bildirmaganlaring ham ma‘quldir, ikkilar uchun yeydiganimiz ham yetadi. Biz...
- Qanaqa poliz! Qolaversa, senlar ikki olasanmi?! Senlar ikki olgan kuning, – dedi mirshab Qovoq do‘qillatib boshiga urarkan, – Mana bu kallamga salla o‘raganim bo‘lsin!
- Unday bo‘lsa, sallangizni tayyorlayvering, qarshingizda Shotqoyingizni bo‘lmasa ham, Oqtoshning eng mashhur ikkichilari turibdi, – derkan Vali, ko‘ksini g‘oz qilib gerdayib qo‘ydi.
- Vox-vox-voxa-ha-ha-ha! Ikki olishga hech bo‘lmasa menikiday kalla kerak uka! Uchchalangni bahoying standart "dumsiz ikki"!
- Dumsiz ikki?
- Sen jim tursang bo‘lardi, proffessor! Tuppa-tuzuk odam bo‘lishing mumkin edi-ya, afsus! O‘g‘irliklaring esa hammasidan oshib tushdi.
- Shoshmang, biz haligi Nodir buvani poliziga o‘g‘irlikka kirganimiz rost, ammo haligi la‘nati tarvuzni uzishga ulgura olmadik. "Ajina shamol" turib...

– Menga qara, nima deb valdirayapsanlar, qaysi Nodir buvangni gapirayapsan, tarvuzlarni la'nati deyishga qanday tiling bordi! – Mirshabni shu qadar jahli chiqib ketganidan palagidan reza-reza ter quyila boshladi. U ro'molchasi bilan peshonasini artarkan:– Shukur degin, kichkina yo'lakda turibsanlar, tarvuz trassada bo'lganimizda bormi, senlarni deb meni "Zakaz Somsa Korporeyshnga" jo'natib yuborishardi. Qolaversa, hech qaysi tarvuz o'zini senlarga uzdirib qo'ymaydi, o'rgildim sendaqa mahmadonalardan!

Shu vaqt yong'oqlarini chaqib tugatgan qurt qo'llarini qoqarkan yigitlarga qarab:

– Aytmadimmi, – dedi, – Senlarni "tochno" toming jilgan, bo'lmasa "boss"larni ham haqorat qilasanlar-mi?!

Hoy qurt, namuncha ruschani qotirmasang? Qanaqa boss? Kim boss?

– Tarvuzlar-da!

– Nima?

– Eshitganing!

– Hoy, kim bilan gaplashyapsanlar yerga qarab? – Mirshab ularni orasida turib ular qaragan joyga qaramoqchi bo'ldi, ammo semiz qornidan tashqari hech narsani ko'ra olmadi.

– Iye-ye-ye, anavi, haligi "Telex"imizni bosib qo'ymang aka!

– Qanaqa telex, qani telex, kim telex? – Mirshab cho'ntagidan qurolini chiqarib atrofga alanglay boshladi. Qo'lidagi to'pponchani ko'rgan bolalar o'zlarini tappa yerga otdilar.

– U atrofda emas, ana yerda, otishingizga ham arzimaydi "sopravojdayushiyini" etigingizni uchi bilan silab qo'ysangiz kifoya.

Qurt Aliga norozi boqarkan:

– Birinchidan, ovora bo'lasan u meni ko'rmaydi. Ikkinchidan, jahlimni chiqaraversang, ilmiy ishingni tarvuz trassada eslatib qo'yish qo'limdan keladi. Qolaversa, – dedi qurt har soatda bir bo'yini o'lchab oladigan chizg'ichini olib, qilichbozlarday harakat qilib, – O'zimni hafa qildirib qo'yadiganlar xilidan emasman!

– Aljirama, qurt qanaqa ilmiy ish, ona tilidan inshoni zo'rg'a yozaman-ku!

– Hoy! – dedi mirshab, Ali qarab turgan yerga qarab qo'yib – Issig'ing yo'qmi, bola?! Kim bilan gaplashyapsan?

– Anavi, "kobravachcha" bilan.

– Qani? – Mirshab uchchallasidan tashqari atrofda va ular ko'rsatayotgan yerda hech kimni ko'rmasdi. Bolalar ham hayron, nahotki qurt faqat o'zlariga ko'rinayotgan bo'lsa.

– Amaki, rostdan ham anavini ko'rmayapsiz-mi? – deyishdi qurtga ishora qilishib.

– Birinchidan, senlarga amaki emasman, ikkinchidan boyadan beri meni "mirshab-mirshab"deysanlar, nima senlarga mayna bo'lib qoldim-mi, menga "Bashrim janoblari" deb murojaat qilinglar, uchinchidan, avval "telex", endi "kobravachcha"deb boshimni qotirmanglar! Qani oldingga tush, yaramaslar!

– Rostdan u qurtimizni ko'rmayapti? – shipshidi G'ani Valiga.

– Qurtimiz, esingni yedingmi, u qanaqasiga qurtimiz bo'ladi? Senga kerak bo'lsa, qurtim deyaver, – shipshidi Vali G'aniga.

– Janjallashmalarining uchchalanga ham yetaman! – shipshidi qurt ikkalasiga.

Oldinda "Janob Qovoq", orqasidan qo'llari bog'langan shumtakalar, ularning ketidan "Akanq Qurtag'ay" uzun-qisqa yo'g'e, semiz-qisqa bo'lib yo'lga tushgandilar. Katta trassada mirshabning – Janob Bashrimning orqasidan piyoda ketayotgan uch shov-vozning hayratlari tugamasdi. Boya aytganimdek, qovun-tarvuz shaklidagi imoratlar-ku mayli, turli-tuman reklama panolarining barida jilmayib turgan model tarvuz yoki reklama qilayotgan narsasidan ko'proq o'ziga jalb qiladigan galstukli qovunlar! Ha-ya, bu g'aroyib shahar aholisi haqida ko'proq bilmoqchimisiz? Ularning aksariyati tirik tarvuz-qovunlar, ha-ha ishonavering, xuddi odamlarga o'xshab kiyingan, ayollari obdan yasan-tusanni joyiga qo'yib kalta-yu uzun palaklarini soch kabi eng so'nggi nusxada turmaklatgan bo'lsalar, erkaklari, uchrashganda albatta bosh kiyimini yo'g'-e, palakligu, bepalak ya'ni, kal boshlaridan kesib olingan qopqoqlarini (so'yayotganimizda aylana shaklda kesib tashlaymizu) ushlab, qo'llariga olib yengil ta'zim qilib qo'yisharkan. Negr tarvuzlar ham bor, bilmadim ular qanaqa sort.

– Qishloqqa qaytib, labiga pamada qo'ygan chiroyli qovun qizlarni ko'rdik desak, jinnixonaga yotqizib qo'yishlari aniq, – dedi Vali chiroyli Qovunoylarga ko'z qisib.

– Vali, biz hali maktab o'quvchisi bo'lsak, bularni yoshi nechadaligini ham bilmaymiz, suzilaverasanmi uchraganiga.

– Valijon balki uylanmoqchidir og'aynilar?

– Yum jag'ingni, professor! Senlarni dastingdan xazillashib ham bo'lmaydi.

Qovun-tarvuzlardan tashqari, bitta-ikkita janob Bashrimga o'xshagan qovoqlar, bo'yniga fotoapparat osib olgan pomidorlar-u bodringlar, qalampir-u piyozlar..

– Anavilar turist bo'lsa kerak-a, bolalar?

– Bilmadim, anavi bilag'on "kobravachchadan so'raylik". Hoy "Qurtag'ay", anavilar bizga o'xshagan kelgindimi?

Qurt unga savol bergan G'aniga qarab ko'rsatkich barmog'ini chakkasida aylantirib qo'yarkan:

– Qanaqasiga senga o'xshagan bo'lsin, ular Ogorodiyadan kelgan sayyoxlar-ku!

– Qayerdan-qayerdan?

– Ogorodiyadan! Geografiyani ham suv qilib ichgan-sanlar-da.

– Hov "Anakonda" aqlimizni kamsitmagan bir sen qol-ganding. Parpiyevning o'zi ham yetadi. Qolaversa Ogorodiya degan davlatni birinchi bor sendan eshitib turib-man.

– Aytyapiman-u "Superpartada" super karavotda yot-gandek uxlaganlaringdan keyin geografiyani uxlatgan-sanlar.

– To'xta-to'xta, "Superpartani" bilarkansan, demak biz o'qiydigan maktabni ham bilasan?

– Bilmay o'libmanmi, men qimirlamasam ham qimirlayverib suyak-suyagimni ezvorasanlar. Shuning uchun darsda jim o'tira olmayman, qirq besh minutli saboqlar hayotimning eng zerikarli onlari, o'qituvchilarni ham ko'rgani ko'zim yo'q.

– O'zimizdan ekansan og'ayni, lekin qurtlarni ham darsda o'tirishini birinchi marta eshitib turibman.

Valini gapini o'rtoqlari ham tasdiqlab qurtni yana bir bor "Akang Qurtag'ay" deb, mazaxlagach:

– Senlarni toming aniq ketgan! – deb, arazlab qoldi qurt ham.

– Qaranglar, bolalar teleximizni urug'lari, – deb qoldi Ali kapalak sotuvchidan kitob xarid qilayotgan, o'ftoh-

da qoraymaslik uchun soyabon tutib, qora ko'zoynak taqqan bir nechta qurtlarga ishora qilib.

– Anakondacha, bo'ldi arazlama! Anavi, urug'laring orasidagi parilarga bir qara jigaringdan uradi.

– Vali, namun-cha menga laqablar yopishtiraverasan, meni tinch qo'yinglar. Ular dala qurti ekanligini, menga hech qanday urug'lik tomoni ham yo'qligini yaxshi bilasanlar-u, yana ustimdan kulasanlar-a.

– Iye, hali sortlaring boshqa-boshqami, Siz qanday toifaga mansubsiz bo'lmasa?!

– Qanday toifaga?! Namuncha tez esdan chiqarib qo'yanlar-a, bir eslatib qo'yay bo'lmasam senlarga.

Shunday deb qurt cho'ntagidan musiqa eshitadigan moslamasini olib qulog'iga taqdi, kichkinagina pleerchani "chiq" etib yoqqach, shataloq otib, yo'g'-e shaytonlab o'yinga tushib ketdi. Eng qizig'i, avvaliga kula boshlagan bolalar, he yo'q, be yo'q aniqrog'i musiqa yo'q, (ha-da musiqa faqat qurtga eshitalayotgan bo'lsa) repga o'ynab ketishsa bo'ladimi.

– Hoy bas qil, deyapman senlarga, bas qil! – Halidan beri orqamdagilar o'zaro suhbatlashyapti deb indamay kelayotgan "Janob Bashrim" ularni – bemusiqa shaytonlayotgan bolalarni ko'rib, ularning oralariga kirib to'xtatishga harakat qildi. Befoyda, rosa charchadi, axiyri bittadan tayoqdan tatib ko'rgan bolalar qurtga yalina boshladilar:

– Hoy, ilonvach... E nimalar deyapman Janob Aka Qurtg'ay, iltimos o'yingingizni to'xtating.

– Iltimos, o'ynashni bas qiling, voy Janob Bashrimning tayog'idan yemaysiz-da!

Bir daqiqa avval qurtning ustidan istagancha kulib kelayotgan shumtakalar, endi unga sizlab murojaat qilib, yolvorib to'xtashini so'rashardi, u bo'lsa parvoyi falak:

– Meni ilhomim endi keldi, kaltakni senlar yeyapsan, men emas-ku, – deya avjiga olardi.

Semiz qorinli Janob Bashrim boshi aylanib ketib yerga o'tirib qolib ham, bolalar ko'rsatayotgan o'yinchi qurt-ni ko'rmasdi...

Axiyri xorib-charchab, bo'shashib ketisharkan, orqada "bopladimmi?" deb, hamon qilpillab kelayotgan qurtga qarab musht do'laytirib, Janob Bashrimga;

– Boradigan joyimiz hali uzoqmi, taksi to'xtatsak bo'lardi, bugungi pulimizni maktabda ishlatmagandik, – deyishdi.

– Taksi deysanlarmi, taksistlar kecha ish tashlagan.

– Nega ish tashlashadi?

– Yonilg'i masalasi chatoqroq.

– Iye, shunday rivojlangan davlatning ham muammolari bo'ladimi?

Baqaloq mirshab birpas Aliga tikilib turgach;

– Xuddi hech narsadan xabari yo'qday gapirasana, professor! Hammasiga o'zing aybdorsan-u! Mayli qancha musularing bor? Biron taksist to'xtar, ammo, qimmatroq so'raydi. Musdan chiqaringlar.

– Nima? Qanaqa mis?

– Mis deganim yo'q "Qancha musularing-ya'ni, qancha pullaring bor, taksiga yetarmikin?"

– Bizda mus emas, so'mlar bor. Mana! – cho'ntaklarini kavlab, ertalab ota-onalari tushlikka deb bergan pullarini chiqarisharkan, cho'g'ni ushlaganday dodlab yubordilar:

– A-a-a-a! Bu nimasi so'mlar qani?

– Meni pulimni o'rniga ham manavilar turibdi.

– Menda ham!

Janob Bashrim ham qo'rqib ketib ularni kaftiga qaragach, irjayib:

– O‘-o‘, boy ekansanlar-u, avvalroq aytsalaring bo‘lardi piyoda yurmasdik. Bir mus, ikki mus, uch mus... deb tarvuz urug‘larni sanab, angrayib turgan bolalarni bir-bir og‘izlarini yopib chiqqach, "Hozir taksi to‘xtatamiz deb", tip-tiniq osmonga qarab ikki marta qo‘l silkitgan edi, bulutlarni yorib, bitta yangi taksi belgisi qo‘yilgan mashina g‘iyq etib to‘xtadi. Og‘ziga saqich solib, kepkasini teskari kiyib olgan haydovchi-qora qo‘chqor shoxini oynadan chiqarib, Qovoq mirshabga:

– Oka, anavilar mayliku-ya, siz "ZIKO"ga sig‘massiz, "ZAMAS" to‘xtata qolinglar, deb – mingga qo‘yib ketvorgach, uchchala botir shilq etib yon-boshga ag‘anab tushdilar...

TARVUZ BANK

Tarvuz, tarvuz palag yoki tarvuz po‘choqni hammangiz ko‘rgansiz to‘g‘rimi? Axir jonajon yurtimizning deyarli hamma yeri jannatmakon. Yerga urug‘ tashlasang bo‘ldi, asal qovunu, shirasi shakar tarvuzlar o‘ saveradi. Xullas, siz bu poliz ekinlari bilan juda yaxshi tanishsiz! Ammo, shartlashamizmi, Tarvuz trassada joylashgan "TARVUZ BANK" tushingizga ham kirmagan. Naqd bir gektarcha joyga qurilgan bu – yarim aylana-yarim palla shaklidagi binoning bir karj shaklida kesilgan kattakon eshigi mijozlar kelsagina yoki chiqsagina ochilib yopilarkan. Bino peshtohida tarvuz urug‘i yo‘g‘-e, Janob Bashrim tanishtirgan mus pulning kattakon portreti osig‘lik bo‘lib, uning bir oyog‘i ostida dollar ezilib yotgan bo‘lsa, birida yevro chalajon yotardi.

- Bunaqasini birinchi marta ko‘rayapman bolalar,
– dedi G‘ani – dollar bilan yevroni bitta urug‘ sindirsa-ya!
- Nimasini aytasan o‘rtoq, biz tomondagi ishbilarmonlar uch-to‘rt ming ko‘ki bo‘lsa, kekkayib, yegan tarvuzlarining urug‘ini esa tovuqqa tashlashadi.
- Bir fotoapparat topib, shu fonda rasimga tushvolish kerak, qishloqqa qaytsak, Bizness-maktab ochamiz, nima qadrliroq ekanligini biznessmenchalariga o‘rgatib qo‘yamiz hali oshnalar...
- Eh, Nodir buva qishloqning birinchi milliarderi bo‘lib ketarmidi.
- ...Taruuz bank ichi xuddi tarvuzning ichini eslatardi: to‘q pushtirang devorlarga qora-qo‘ng‘ir urug‘lar yopishtirilgan. Birgina devorlar emas, bino ichida nima bo‘lsa: jihozlar, mebel-sebel dizayni bir xil, ya‘ni to‘q pushti-yu, qora qo‘ng‘ir xol-xol. Yuqoridagi qavatlarga olib chiquvchi lifti-ku umuman antiqa, tepadan-pastga, pastdan tepaga bir kichkina sinfxona bilan teng keladigan tarvuzlar tushib-chiqib turibdi. Hech narsaga boylanmagan, havoda muallaq! Lift ichida esa mijozlar uchun o‘rindiqlar bitta-bitta o‘rnatilgan urug‘lar, ular ham muallaq! Yonboshiga o‘rnatilgan tugmachani bitta bossang urug‘ kresloga, yana bir bossang divanga, yana bossang noz-ne‘matlar qo‘yilgan stolga, stulga aylanarkan.
- *Ana progressu, mana progress!* – *Progress* nimaligini yaxshi bilmasada, dadasining so‘z boyligidan o‘g‘irlab hozir o‘rtoqlariga mahmadonachilik qilayotgan G‘anini hayrati cheksiz edi. – Bizda bir yarim qadam eniga, bir yarim qadam bo‘yiga qilib ishlangan liftlar bor deb eshitganman shaharda, bo‘larkanu, mana bunday qulayliklar yaratilsa.

– Qaytishda shulardan ham bittadan olib ketish kerak, superpartani orqasiga zapasga qo'yib qo'ysak, oshxonani berkitib, restaranga ko'chiramiz-a, nima dedilaring, – deb Vali o'rindiqlarning boshqa bir tugmasini ezgandi "shirq" etib yumshoq divanga aylanib, alla yangray boshladi. – Qolaversa, uch kishilik partada cho'zilish ancha noqulay edi, manavinda bemalol uyquni ham uraveramiz. Nima dedingiz. Aka qurtag'ay? – deya atrofga alanglab qurtni topolmadi. Uning poyintar-soyintar gaplarini eshitib kelayotgan mushtdekkina, po'rim kiyingan xandalak Valiga qarab:

– Tuya hammomni orzu qilibdi, – deya uzunroq shimini tortgancha, eshikka yaqinlashdi.

– Nima? Og'zinga erk berma xandalakcha!

– Ha aytgan-cha, mashhur shumtakalar sizlar bo'lasizmi?

Uchchalasi qaddini g'oz tutib, kerilgancha xandalakka qarashdi.

– Bizda, o'sha mashhurlar ukaginam! Nima gaping bor edi? – dedi G'ani.

– Ha, yo'q hech narsa! Faqatgina "O'sha maymunlarni bir ko'rsam" deb yurardim, – deya yetti yuz sakkson oltinchi qavatda tushib qoldi.

Uchchalasi gur etib xandalakka tashlanishmoqchi edilar, ulgurishmadi. So'ng baravariga liftning bir tomoniga o'rnatilgan ko'zguga qarab o'z akslarini ko'rgach, dodlab yuborishdi. Ko'zgudan ularga uchta maymun tirjayib turardi...

– Boshida qolsin, odamni maymun qilib ko'rsatadigan liftlari, – derkan Ali, bir ming to'qson oltinchi qavat zaliga o'rnatilgan kattakon ko'zgudagi o'z aksiga mamnun tabassum xadya etdi.

– Shimi yer supuradigan xandalak, yigitni gulini maymun desa-ya!

– Ana, Janob Bashrim ham ko'rindilar, – deya baqaloq mirshabga qarab g'oddayib "chest" berishdi.

– Ha shovvozlar, keldilaringmi? Mahkamani qattiq karavotlari, uylaringdagi par ko'rpalarga o'xsharkanmi?

Kechqurun, qayerda, qanday uxlaganlari yodlariga tushib, biri belini, biri yomon yotganidan bosilib qolgan qo'lini, biri zirapcha kirgan yelkasini silab:

– Nimasini aytasiz, shunaqa o'xsharkanki, eson-omon uyga qaytsak onamizni ko'rpalar qaviydigan qo'llarini ko'zimizga surtamiz, – deb turishgan edi, anchadan beri yo'qolib qoldi-ya, deb o'ylab yurgan qurtlari, Valining qo'ynidan chiqarkan:

– Menam uxlolmadim, voy a'zoyi-badanim qaqshab uchga bo'linib ketay deyapman, – deb g'aroyib tarzda uchga ajray boshlagan edi, uchchalasi jon holatda qurtlarni tomog'idan ushlab, bir-biriga yopishtirib tashlashdi.

– Ux, uchtamish, Aka Qurtag'ay sizni bitta o'zingiz yetib ortayapsiz. Agar ko'paygingiz kelayotgan bo'lsa, boshqa "kliyent" topavering!

– Jizza qilama, proffessor! – dedi, qurt bo'ynini ikki qo'li bilan to'g'irlab qo'yarkan, – Hali buning uchun ham javob berasan, xumparlar!

Shumtakalarning gohi uch kishi, gohi to'rt kishi ilashib gapirishlariga ham ko'nikib qolgan Janob Bashrim, bir daqiqa avvalgi "sahnani" qurtsiz ko'rgani uchun, ularga qarab;

– Subhonolloh-subhonolloh.... – deya "Bank menejdjeri" degan ko'rsatkich ilingan eshik tomon yo'naldi...

...Bizni qahramonlar "achchiq tarvuz eliksirini o'g'irlab ichib qo'rganlari uchun", tergovda javobgarlikka tortilib, o'zlarini o'g'ri emasligini, bu mamlakatga ham mehmon ekanliklarini aytib hech kimni ishontira olishmagach, uch kundan beri shu yerda ishlashardi, aniqrog'i ularga shu yerda ta'til kunlari ishlab berish jazosi belgilangandi. "ZIKO" mingga qo'chqorni ko'rib xushidan ketgan shumtakalarni, "ZAMAS" emas yap-yangi "ZONS"ga zo'rg'a ortib mahkamaga olib kelganini pesh qilaveradigan Qovoq mirshabni ham ularga biriktirib qo'yishgan, "Akang Qurtag'ay" ham birga. Ularni matematikani yaxshiroq o'rganib olishadi, deb pul sanashga qo'yishgan. Ertalabki sakkizdan beri bir daqiqa ham dam olmay mus sanab o'tirishardi, vaqt ham peshindan o'tgan, qorinlar tatalab ketgandi.

– Baribir o'zimizning maktab zo'r edi-a og'aynilar, qancha sho'xlik qilsak ham ko'tarishardi. Manavilarga o'xshab, ona suti og'zidan ketmagan go'daklarni jazolash uchun bankka ishlagani yuborishmasdi.

– Yana tuhmat qilganlari ortiqcha bularni. Umrimizda ichib ko'rmagan achchiq tarvuz eliksirini o'g'irlab, mast bo'lishimiz mumkinmi?!

– Elikirmish, kabob, palovxonto'ra, oyimlar pishirib beradigan mantilarni sog'indim.

– Bo'ldi-da endi, yo'q narsaga nima qilasan ishtahani umidvor qilib. O'zi, tushlikka qachon chiqarkanmiz, manavi sassiq urug'larini deb qorin ham tatalab tashladi-ku! – derkan Alining qorni quldirab ketdi.

– Hov, nimalar deb valdirayapsan proffessor, o'zi tarvuzlar seni yomon ko'rishadi, yana nimaga muslarni sassiq urug' deb haqorat qilasan! – Janob Bashrim havotirlanib tevarak-atrofga qaradi. Besh-

o'n qadam narida turgan tarvuz menedjer eshitmay qolganiga shukur qilgach, – Burningni jiyirmayroq sana, video kameradan shu basharangni ko'rib qolishsa uch oy yozgi ta'tiling ham shu yerda o'tadi – dedi.

– Men tarvuzlarga nima yomonlik qildimki, meni yomon ko'rishadi, – Ali shunday derkan, o'zi tomon o'qrayib qarab turgan kichkinagina tarvuzga musht o'qtaldi.

– Hoy-hoy-hoy, jinni bo'ldingmi! U tarvuzkay bank boshqaruvchisining o'g'li-ku! – dedi Janob Bashrim Alining qovoq kallasiga bir nuqib. – Manavimizni nusxasi o'xshaydi-yu, seniki baribir bolalarcha ishlaydi-da. Yana proffessormish!

– Bo'ldi-da endi! Men hech qanaqangi proffessor emasman. Anavilarga ham aytib qo'ying, ularning arpasini xom o'rganim yo'q! – deb tarvuzlarga ishora qildi Ali yig'lamsirab.

– Proffessor o'sha ilmiy ishingni qilmasang bo'lardi, o'zinga dushman ortirding-da!

– Qaysi ilmiy ishim?

– Anavinisi bor-ku, Nobel mukofotini olganing.

– Nima, Nobel!?

– Ha!

– Hoy Qovoqmisiz, mirshabmisiz, Bashrimmisiz menga baribir-u, Nobel deganingizni otini qaysidir darsda, bir million dollar mukofoti bilan yilda bir bor eng zo'r olimlarga beriladi, deganida ustozimizdan eshitib qolganman xolos. Manavi, – dedi o'z kallasiga nuqib, – nusxasi o'xshash boshimizda alif yo'qligi uchun, hali u mukofotni olganim-cha yo'q!

– Hoy menga qara, miyang aynib qolgan shekilli. Ahmoq, Nobel mukofotiga yetganlar bor, yetmaganlar bor, tonmasdan gerdayib yurmaysanmi. Ha, tush-

unaman anavilardan qo'rqyapsan-da, bola, ataylab o'zingni go'llikka solyapsan-a?!

– Ha! – dedi Ali Qovoqqa hech narsani tushuntira olmagach. – Ha proffessorman, haligi ilmiy ish ham yozganman, Nobelni ham olganman, bir millionni – faqat dollardamas, manavindaka urug'da! Qishloqda g'o'zapoyani tagiga berkitib qo'ygandim, Nodir buva topib olib poliziga sochibdi, anavi galvarslar o'sib chiqdi! – dedi bor ovozda, tarvuzlarga ishora qilib. – To'g'rimi og'aynilar. Sal kerilibroq o'tiringlar, axir sizlar proffesorning do'stlarisiz!

Og'aynilari uning holatidan qo'rqib ketishdi;

– Vali, Aliga nima bo'ldi?

– Bilmadim G'ani. Kelganimizdan beri tarvuzlar yeb qo'ygudek o'qrayishayotgandi, ko'z tegdi shekilli!

– To'g'ri, menga ko'z tegdi, o'n uch yoshda ilmiy ish qilish o'yinchoqmidi senlarga!

– Ali og'ayni o'zingni bos, nima bo'ldi senga!

Ali ularga bir-bir qarab chiqqach, Qovoq mirshabga qarab:

– Janob Bashrim, ana eshitdingizmi, menga ko'z tekkan, shuning uchun ba'zi narsalarni unutganman. Marhamat qilib, agar yodingizda bo'lsa, Nobelni qaysi xizmatim, ya'ni ilmiy ishim uchun olganimni eslatib qo'ying.

– Ha, o'zim ham shunaqa bo'lgan bo'lsa kerak, deb o'ylab turgandim. Mashhurlikni yuki og'ir-da... Yodinga tushdi, – so'ng egilib uchchallasigina eshitadigan qilib pichirladi. – Sen Nobelni "XXI asrda Avtomobillarni ekologik toza yonilg'ida, ya'ni, tarvuz po'choqlar bilan boshqarish", degan ilmiy ishing uchun olgansan.

Bu gapdan so'ng, yiqilayotgan Alini zo'rg'a ushlab qolishgan bo'lsa, ding quloqlariga yetib borgani uchun "Tarvuz bank" xodimlari va mijozlariga aybdorona bosh egib, eshik tomon chekina boshladilar.

Qovoq mirshab o'zlari tomon yaqinlashib kelayotgan darg'azab tarvuzlarga qarab:

– Bola-da hali bu, bola! Adashgan. O'zlaringni bosinglar, qurollanganman, – deb, qurolini ko'rsatib qo'yarkan bolalarga qarab. – Vali, G'ani o'rtog'ingni ko'tarib ko'chaga yuguringlar, bo'lmasa xollaringa qovoqlar yig'laydi – deb bolalarni pana qildi.

O'rtoqlarini ikki tomondan ko'tarib ura qochayotgan Vali va G'ani, yotganicha ikkalasiga qarab iljayib ketayotgan Alining ahvolidan qo'rqib ketishgandi.

– Hoy qayoqqa chopayapsanlar, meni yerga tushiringlar. Shunga shunchalikmi. Haligi po'choqdan benzin yasab, bir million olgan o'rtoqlariga hurmat shumi!

Vali bilan G'ani Alini tap etib yerga tashlasharkan, unga angrayib qolishgandi, u bo'lsa:

– Vali, G'ani og'ayni, men hammasini bildim, qayerdaligimizni ham taxminan anglab yetdim, haligi yangi materik, yangi orollarni topganlar bor-u, kim? Kim deb atashadi ularni, senlardan so'rayapman?

– Adashmasam Kolumb, yana Magelan... Nimaydi?

– Meni endi, proffessor Magellanmi, Agelanmi deb chaqiraveringlar.

– Nima uchun? O'zingni bos og'ayni, bu kunlar ham o'tib ketadi. Qanaqa davlatligini bilvolaylik, O'zbekiston elchixonasiga borib yordam so'raymiz. Hozir tur qochdik, tarvuzlar yaqinlashib qoldi!

– Qayoqqa qochamiz, qanaqa elchixona... Hozir Amerika tugul Arktikada pingvinlar orasida bo'lsak ham mayli edi. Ali ikki do'stini angraytirib qo'yib

davom etdi. – Shotqo qaysi davlatni poytaxti degand-
ing G'ani, haligi Shotlandiyanimi?

– Ha! Shunaqa bo'lsa kerak, deb o'ylagandim, bal-
ki ...

– O'rgildim sendaka donodan! Mana mendan so'ra
bu mamlakatning nomini jo'ra, harqalay mukofotim
bor!

– Xo'sh qaysi mamlakatdamiz? – deyishdi bolalar
baravar.

– Yangi Zilopiyadamiz ovsarlar! – degach Ali yer
mushtlab yig'lab yubordi.

– Zilop – poliz so'zining teskarisi, oldiga Yangi,
oxiriga iya qo'shilgan. Men Jug'rofiya darsida haligi
Parpiyev aytgan Yangi Z dan boshlanadigan davlatni
chala eshitganim uchun, o'ylamasdan Yangi Zilopiya
degandim. Endi, taxlil qilib ko'rsam o'zim o'ylab top-
gan davlatdamiz. Shotqo – ya'ni, manavi Nyu-York
sifat poytaxt teskari o'qilsa Oqtosh bo'ladi. Biz Nodir
buvaning polizida, Oqtoshda turibmiz!

Vali bilan G'ani unga birpas tikilib turgach:

– Ha, Nodir buvangni polizi – faqat uchinchi ming
yillikda! Quloqqa tepma, undan ko'ra tur tezroq
qochaylik.

– Men, quloqqa tepayotganim yo'q. "ZIKO" minadi-
gan qo'ylar, po'choq yonilg'ida yerda yurmay,
"Kankord"day uchadigan mashinalar – bular hamma-
si mening xom xayollarim-ku!

– Shuncha keng osmon turganda mashinalar uch-
masdan yerda sudralib yursinmi?

Uchchalasi ovoz kelgan tarafga qarab, yogoch
o'rindiqda o'qib turgan gazetasini taxlayotgan
ko'zoynakli sigirni ko'rishgach, xushlaridan ketib
qulab tushishdi.

Bir chekkada ularni kuzatib turgan "Aka Qurtag'ay":

– Yangi Zilopiyaga xush kelibsiz, shumtakalar! – deb ko'zini qisib qo'ydi.

SHOTQO

Sh – umtaka-yu,

O – vsarlar,

T – anballar-u,

Q – aysarlar

O – liygohiga

Xush kelibsiz!

Nomini o'qib "Ol-a yolg'on ham evi bilan-da, shunaqa oliygoh ham bor ekanmi"deyapsiz-a, men ham avval o'lib qolsam ishonmasdim. Yangi Zilopiya-da bor ekan shunaqa oliy o'quv yurti. Bu yerda o'rta maktabda o'qishni "qoyillatib" tashlaganlar, o'z xohishlari asosida qabul qilinib, xohlaganicha o'qitilar ekan. Oliyogha kiraverishda otning kallasiday qilib ta'rifi keltirib yozib qo'yilgan bo'lsa-da, men sizga yana qo'shimcha ma'lumotlar bersam.

"Shotqo" binosi tarvuz shaklida ham emas, qovun shaklida ham emas, qolaversa ko'p qavatli deb ham bo'lmaydi, atigi ikki qavatdan iborat edi. Bu binoni ko'rgan shumtakalar...

– Iyye bolalar, bu bino o'zimizning maktabni o'ziyu! – deb quvonchdan shataloq otib ketishdi.

– Ha, to'g'ri aytasan Vali. Qaranglar ana sport maydonchamiz, oshxona, xuddi o'sha tanish devorlar...

– Ur-re, Oqtoshga qaytibimiz, yugurdik sinfga! – deb shu kunlar ichida qadrdon sinfdoshlarini sog'ingan shovvozlar o'zlariga tanish yo'lak bo'ylab yugurib, sin-

fxonalari sanalgan birinchi qavat, zinadan o'ng tomondagi oxirgi eshikni ochib, sinfga go'yoki uchib kirishdi-yu, taq to'xtab qolishdi. Nega deysizmi, ularni olti yillik jonajon sinfdoshlari o'rnida butunlay begona o'quvchilar o'tirishardi.

– Voy, bu mamlakatda odamlar ham bor ekan-u! Ammo sinfdoshlarimiz emas...

– Kim bular Ali?

– Bilmadim?

– Adashib boshqa sinfga kirib qolmadikmi?

– Valining savoliga ikki oshna yelka qisib, sinfda o'tirganlarga ajablanib qarashardi. O'g'il bolalar nisbatan ko'p, qizlar uch dona... Yoppiray, ularning bari uch kishidan bo'lib, shumtakalarning "Superparta" siga o'xshash partalarda, o'tirishib, uchta qog'oz samolyot uchirib, uchta bir-biriga suyangancha uxlab, uchta si partaga siyohli ruchkada "gul" solib, uchta ovqatlanayotgan ekanlar. Qolganlari ham uchta dan bo'lib nima bilandir band edilar.

– Og'zilaringni yuminglar. Lallayib tursak kun berishmaydi, – Vali G'ani va Aliga shunday deb, eng orqaga qo'yilgan bo'sh turgan parta tomon yura boshladi.

– O-o-o! Kimni ko'ryapman qadamlariga hasanot! Shotqoning mashhur shumtakalari! Sizlar ham endi biz bilan o'qiysizmi, yo'g'-ey kun o'tkazasizmi? – shunday deb barzangi bir yigit ular bilan qo'l berib so'rasha ketdi. Bank voqeasi va Alining gaplaridan keyin Yangi Zilopiya degan dunyoning hech qayerida mavjud bo'lmagan mamlakatida ekanliklariga tan bergan shumtakalar, Akang Qurtag'ayni o'zlariga yo'l boshlovchi qilib olgandilar. Uning aytishicha, bolalar hech qanaqa "Ajina shamolda" qolishmagan, ular shu yerda tug'ilib, shu yerda katta bo'lishgan! Yangi

Zilopiya ularning ona Vatani. Ma'lum bir vaqtdan beri qurt ularning doyimiy hamrohi ekan. Bolalar e'tiroz bildirish noo'rin ekanligini, ular Shotqodan emas, Oqtoshdan ekanligini aytaverib charchashgach, axiyri baribir hech kim, hatto mana bu "qurtcha" ham ishonmasligini bilib, o'z "tarjimai xollari" bilan tanisha boshladilar.

Shumtakalar bu yerda ham shu qadar mashhur ekanlarki, bittagina arizalari bilan, Shotqo o'rta maktabining direktori ularni oliygohda o'qishlariga rozi bo'lib, qo'l qo'yib berganmish. Avvaliga "Zo'r-ku, hech qanday imtihonsiz institutda o'qisak", deb o'ylagan bolalar oliygohga kelishib, yuqorida aytganimdek avval o'quv dargohining bir tomchi suvday Oqtoshdagi maktablariga o'xshatganlariga xursand bo'lishdi, sinflariga kirgach xafsalalari pir bo'lib turgan joylari edi.

– Mashhur xo'rozlar!

– Nima, qanaqa xo'roz?! – ikki og'aynisiga nisbatan gavalibroq Vali, yonlariga kelgan sochini tipratikannikiday kaltalatib olgan bolaga qarab chirandi. – Hov, Kirpi hurmatimizni joyiga qo'yishni talab etaman!

– Hazillashdim jo'ralar, shunga shunchalikmi! Meni qayerdan taniysan? – dedi tikanak sochlarini silab, haligi bola.

– Seni qayerdan taniyman?! Seni birinchi bor ko'rib turgan bo'lsam, qayerdan tanishim mumkin?

– Ismimni aytib chaqirding-ku.

– Ismingni aytganim yo'q, sochingga qarab "Kirpi" dedim xolos.

– Meni ismim haqiqatdan ham Kirpi!

– Nima? – shumtakalar uchalasi shunday deb, Kirpining qo'llarini ushlab ko'risharkan. – Og'ayni, es-

ingni yedingmi, odamni ham jonzotlar nomi bilan chaqirish mumkinmi? Qolaversa, mana tikanlaring ham yo'q!

– Haqorat qilma, tikansiz Kirpi bo'ladimi, mana tikanlarim, – u shunday deb Valini qo'lini olib, o'z boshiga qo'ydi. – Ushlab ko'r, ehtiyot bo'l, barmog'ingni tilib olma!

– Voy, qo'lim! – Vali tikanak sanchilib qonab ketgan barmog'ini og'ziga solarkan o'rtoqlariga, – Rostdan ham Kirpi! – dedi.

Qanaqa mamlakat-a bu o'zi! Hamma narsa boshqacha, Kirpi bilan tanishib olishgach endi birga o'qiydigan "Shotqo"dagi guruhdosh talabalar bilan so'rashib chiqisharkan, ularning g'alati ismlari, shunga yarasha g'aroyib xususiyatlarini ko'rib, nima deyishlarini bilishmasdi.

Masalan, Bolta deganlari qo'li bilan karatedagi g'isht sindirish "priyomi"ga o'xshagan usulni qo'llab xohlagan daraxtini o'zagi bilan yarim soatda ag'anatishi mumkin bo'lsa, Soat deganlari tinmay chiqillab, har soatda necha bo'lsa, o'shancha marta "bong", degan ovoz chiqarib qo'yarkan. Danak Tund hech kim bilan gaplashmaydi, Artist o'zi bilan gaplashgani-gaplashgan, oynaga qarab rol uynar ekan. Ammo ichlarida eng ko'p uchraydigan ismlar, Shumtaka, Ovsar, Tanbal, Qaysarbek bo'lib, bu oliygohning bosh harflariga to'g'ri kelamiz, "oliygohning kodimiz"deb mag'rurlanib qo'yarkanlar. O'g'il bolalar mayliku-ya, uch dona qizning ham laqablari, yo'g'-ey ismlari bor: "Avtomat" – shunaqa tez gapiradiki, yuzdan bittasini tushunish amrimaxol, Ezmaxon esa aksi – bitta jumlani katta tanaffus boshlanganda gapirishni boshlasa, ovqatlanib qaytib kelsangiz hali ham "o'sha yerda"

turgan bo'lardi. Faqat ular bilan bitta partada o'tirib qolgan Oymomo boshqacha! Haqiqatdan o'z qiz ekan.

– Professor, bu ismlar ham sening xayoling-mi?

– Esingni yedingmi tentak!

– Aytaman-da, sening xayollaringdan ham qo'rqib qoldim.

– Vali, men jug'rofiyada adashib ketib Yangi Zilopiyani "kashf" qilib qo'ydim. Uchadigan mashinalaru, benzin – po'choqlar ham meniki, ammo, Kirpi, "Avtomat" va boshqalar mening mahsulotim emas!

– Hoy, ikkalang aytishmalaring, – dedi G'ani ikkalasiga qarab, – Vali, bu yerga kelganimizdan beri men ham ancha narsaga aqlim yetadigan bo'lib qoldi. Yodingda bormi, Oqtoshlik sinfdoshlarimizning hammasini o'z ismi qolib laqab bilan chaqirardik. Biz "u hayotimizda" nimalarni o'ylab topgan, yoki orzu qilgan bo'lsak, barchasi bu yerda ro'yobga chiqyapti.

– Ol-a! Unda mening laqabim "veterenar", seniki...

– Vint menga qarashib yubor!

Uchchalasi baravariga partani ostiga kirib nimadir qilayotgan Soatga qarab:

– Nima? – deyishdi.

– Sen ikkalangni chaqirganim yo'q, Vintni chiq-chiq-chiq-chiq, chaqiryapman. Nega angrayasan, mana bu partalar sening ixtiroyingmi?

Oqtoshda Superparta yasab el og'ziga tushgan Valini orqavarotdan sinfdoshlari "Vint" deb atashar, lekin biror kimsa uning oldida laqabini aytishga botina olmasdi. Nega "Vint" deysizmi? Odatda biror narsa ixtiro qilsa Alini chaqirganday "proffessor", agar biron jihozni yasasa "usta" deyishlari kerak edi, nima uchun bunday laqab tanlaganlariga o'zi ham hayron. Eshitib

qolsa, aytgan odam baloga qolishi muqarrarligi sabab ham, orqasidan "Vint" deyishsada, oldida Vali, Valisher deb yaltoqlanishardi. "Vint" emish, Aliga mazza, mana bu yer yutkur mamlakatini topmasidan avval ham "proffessor" edi, meni mehnatlarim maxsulida talabalar ilm cho'qqilariga intilishsa-yu, allaqanday ikki gapini birida chiqqillab ketadigan "mexanizm" meni pisand qilmay Vintlab yotibdi!

– Nima deysan, faqat chiqqillamay gapir!

– Partani ixtiro qilishga qilgansan, ammo ba'zi noquyliliklarini hisobga olmaganing yomon. Mana buni chiq-chiq-chiq qayerga joylashtiraman.

– Nimani – dedi Vali yaqinrok borib.

– Do'stimni, – deb sumkasini titkilayotsa, "qanaqa do'st ekan sumkani ichida yuradigan", deb o'ylanib turgan Valini angraytirib, sumkasidan o'zimizni kichkina-gina xitoy soatimiz bor-ku, o'shani olib, parta ustiga qo'ydi. – Pastga qo'yay desam, oziq-ovqat ombori, chiq-chiq-chiq, liq to'la, tepaga qo'yay desam, ko'rib turgan-ingdek, chiq-chiq-chiq, chap tomonimda Bolta o'tiradi, – so'ng, Boltadan anchagina qo'rqadi shekilli, Valining qulog'iga pichirlab, – Do'stimni hafa qilib qo'yishi mumkin. O'ng tomonimda Danak o'tiradi, unga ham do'stim ma'qul kelmaydi.

– Menga qara Budilnik, sinfga bitta chiqqillaydigan kamlik qiladimi? Kelganimizga bir soat bo'lgani yo'q, asabimni tamom qilib tashlading-ku! Buninga joy topib beraymi, – deya soatni qo'liga olib derazaga yaqinlasharkan, Soat jon holatda uning qo'lidagi "do'stiga" yopishdi:

– Ahmoq, buni necha musga olganimni bilasanmi? Qolaversa, chiq-chiq-chiq, bu bo'lmasa men vaqtni qayerdan bilaman, voy ana soat o'n bo'ldi, bong-bong-bong...

Ali, quloqlarini qo'li bilan berkitib, Oqtoshda ham-maga laqab qo'yib yurganlariga chin ko'ngildan push-aymon edi .

Shunday qilib qahramonlarimiz Shotqoda o'qiy boshladilar (agar shuni o'qish deb bo'lsa). Bu yerdagi saboqlar hech ham Oqtoshdagiga o'xshamasdi. Talabalar mayli, o'qituvchilarni o'zi biron narsani bilishlariga odam shubha qilardi. Ular ham har xil, bitta o'qituvchi darsga kirishi bilan, boshini o'qituvchilar stoliga qo'yadi-da "Hayrli kun!" deya uyquga ketsa, yana bittasi talabalarga qo'shilib qog'oz samolyot yasab o'tirsa-ya! Yana biri ulardan ham o'tadi, hammani kundaligini ochib, avval "yomon baholarni o'chirish texnikasi va usullari" degan ma'ruzani o'qib, so'ng yo'llarini o'rgatadi. Oqtoshliklarga boshida bu g'aroyib ustozlari juda ma'qul keldi, "ana,bo'larkan-u, xohlasang uxlaysan, xohlasang samolyot yasab uchir, xohlasang tinmay gaplashib o'tir. Biz tomonlar zamonadan orqada qolgan-da, "o'qi, o'qi"deb miyangni parmalab tashlashardi, bu yer esa mazza, rohatijon!" deb, Oqtoshni sog'inib ham qo'yishmadi. Axir, bolalik bir marta berilsa, shu o'qishlarni o'qib olishga hali vaqt yetadi, hozir Shotqoda bo'lsa ham shunday imkoniyat berilgan ekan, bundan foydalanmasa bo'lmaydi. Ammo, oradan bir oy o'tib, bunday "darslar" shunaqayam g'ashlariga tega boshladi-ki. Axir, Jug'rofiya darsini o'tadigan o'qituvchi kirib "erni qovun shaklida" deb tursa-ya. Ali oz bo'lsa ham Parpiyevning darslarini tinglakan ekan, e'tiroz bildirdi:

– Domla yer qovun shaklida emas, u tarvuz shaqlida. Ya'ni shar shaklida!

– Professor, ilmiy ishingda tarvuzlar so‘zini ko‘p qaytaraverib kallang g‘ovlab ketdi shekilli. Yer qovun shaklida – oval ko‘rinishda!

– Ustoz, Oqtoshda yerni shar shaklida ekanligini birinchi sinf bolasi ham biladi!

– Ey, mahmadonachilik qilma qani, Oymomo sen ayt, yer qanday shaklda?

Oyday tiniq yuzli, gohida Ali bilan gaplashib qolganlarni rashkini keltiradigan Oymomo ham, "yer qovun shaklida" deyishi, hammasidan oshib tushdi. O‘qituvchining buyrug‘i bilan oliygoh yerto‘lasidan globus olib chiqishdi. Yer maketi darhaqiqat oval – qovun shaklida edi! Akang Qurtag‘ayni tavsiyasi bilan shahar markazidagi Planetariyga borishdi, hamma yerda "yer tarvuz shaklida" deb o‘qitilgan qahramonlarimizni jinniga chiqarishdi.

Kimyo darsi-chi, Oqtoshda hartugul kimyo laboratoriyasini portlatib bo‘lsa ham, uncha-muncha narsani o‘rganishardi, bu yerda bo‘lsa, Mendeleev jadvali tugul, kimyo o‘qituvchisini o‘zi yo‘q. Dars jadvalida "kimyo" deb yozilib, o‘rniga Jismoniy tarbiya o‘tiladi. Shularni o‘ylarkan, "Bu ketishda porloq kelajagimiz dargumon" deb, Alini turti:

– Hoy professor, bu ketishda "professor" bo‘lishing dargumon!

Tarvuzlar takibidan va ba‘zi "jurnalist" qovunlarning fotoapparat, kameralari-yu, mikrofonlaridan bezib qolgan Ali, "professor" so‘zini eshitsa, joni xalqumiga qadaladigan ahvolga kelib qolgandi.

– Hoy "It do‘xtiri" jahlimni chiqarma!

Ali bekorga G‘anini shunday ataganı yo‘q. Akang Qurtag‘ayning aytishicha, u Shotqo shahridagi Veterinariya klinikasining bosh hakimi ekan. G‘ani av-

val, qurtning "to'qimalarini" obdon rad etdi, bo'lmadi, so'ng o'sha klinikaga darslardan so'ng borib, ishlaydigan bo'ldi. Har kuni o'nlab jonivorlar-u, jonzotlar kelar, undan tashkari bir nechta hakim borligi uchun, G'ani faqat o'zi sevgan to'rt oyoqli vafodor do'stlarini-itlarni qabul qilardi. To'g'ri davolashga hali uquvi yo'q, u rentgen qilib, gips suvashni uddalaydi xolos!

– UZR og'ayni, ammo bu ketishda odam bo'la olmaymiz. Oqtoshdan, qadrdon sinfdoshlarimizdan, ota-onamizdan tiriklay ajralganimiz yetmaganday, "endi xom xayol bo'lmayman, Shotqosida bo'lsa ham harakat qilib yaxshi o'qiyman" deganimda, darslarni ahvolini qara!

– Erni qovunga aylantirgan Shotqoliklardan nimanı kutyapsan?

– Og'ayni, nahotki bu mamlakatdan chiqib ketishni iloji bo'lmasa?! Uyni shunaqa sog'indimki!

Ularning suhbatiga aralashmay, qo'llariga boshini qo'yganча jim yotgan Vali chiday olmadi:

– Jonga tegdi bari! Uyni sog'indim. Sog'indim! – deb yig'larkan, Aliga yopishib ketdi. – Bariga sen aybdorsan, sen! Ota-onalarimiz nima qilishayotgan ekan-a! Dardimizda adoyi-tamom bo'lishgandir. Yangi Zilopiyangni o'ylamay o'!

– Bas qil, qiz bolaga o'xshama! O'zim ham rosa bo'larimcha bo'ldim. Sendan kam afsus qilayotganim yo'q!. Oqtoshdagi o'qituvchilarimizni eslaysizlarmi, darslarni har bir bola tushunadigan qilib, bor bilimlarini ayamay butun vujudlari bilan berilib saboq berishardi.

– Mehrlarini aytmaysanmi, urishishsa ham bizni foydamizni ko'zlashar ekan. Har birimizni o'z farzandiday ko'rib, qoqilsak turg'azib, irodali bo'lishga

o'rgatishardi! Bu yerdagilar esa butkul befarq, yana oliy bilim dargohi emish.

– Birinchi sinfda eslaringda bormi, – dedi G'ani, – Gulnora muallimimiz bo'lardi, o'ttiztamizni ergash-tirib erinmay kinoga, toqqa olib borardilar. Bular esa, kino qayerda, yosh bolani ishini qilib yo samolyotcha yasashadi, yoki uxlashadi.

– Olib bordiku sinf rahbarimiz tunov kuni, Artist-ni ijodiy kechasiga!

– Nahotki senga "Qo'ng'iz Shou" yoqqan bo'lsa?!

Bundan uch kun avval, o'zini sinf rahbariman deb yurguvchi, ammo haftada bir, oyda bir sinfga bosh suqib qo'yadigan tepakal bir o'qituvchi "hammamiz sinfdoshlaringiz Artistning ijodiy kechasiga boramiz" deganida, qolganlar qatori Oqtoshliklar ham xursand bo'lishgandi. Ammo konsertga kelib hafsalalari pir bo'ldi. Boshlovchi "Kutib oling, yigirma to'qqizta sayy-orada o'z muxlislariga ega, Zilopiyaliklarning erkatoyi "Go'ng qo'ng'iz rep gruppasi yakkaxoni Artist o'z guruhi bilan" deb e'lon qilgach, sahnani mingga yaqin go'ng qo'ng'iz bosib, tushunib bo'lmaydigan musiqa-ga o'ynab ketishdi. Qo'shiqlarini aytmaysizmi, solist ya'ni yakkaxon guruhdoshlari Artist bitta "qiy-yu!" deb baqirib beradi ortidan qo'ng'izlar, o'n minut jujil-lashadi. Ali, Vali, G'anidan tashkari hamma esi og'ar darajada qiy-chuv qilib baqirib, artistga gullar tu-tqazishib, uni ikki qo'llab olqishlashardi. Keyin qiyo-mat boshlandi, hamma o'ynardi, o'qituvchi ham! Aka Qurtag'ayni aytmaysizmi, shumtakalar uni to'xtatisha olmay o'zlari ham cho'zilib qolguncha o'yinga tush-ishdi...

– Kim senga o'sha la'nati Shouni yoqdi deyapti?!
Ayttim- qo'ydim-da.

– Bolalar, qo‘l kovushtirib o‘tirishimiz ketmaydi. Yangi Zilopiyaga kelish yo‘li bor ekan, demak ketishimiz ham mumkin, – deb Vali ovozi pasaytirib ikkalasiga "quloqlaringni tutinglar" ishorasini qilib, pichirlay boshladi.

– Eshitishimcha, bizlarga adabiyotdan kiradigan o‘qituvchimiz bor-u, haligi nisbatan darslarni yaxshiroq o‘tadigan.

– Kimni aytyapsan, Qodirovnimi?

– Ha xuddi o‘zlari, ularchi Shotqo ni asoschisi va hozir rektori ekan!

– Xo‘sh, rektori bo‘lsa nima qilibdi?

– Gapni oxirigacha eshitmay turib, namuncha bidilaysan!

– Bo‘pti gapirsinlar, ikkala qulogimiz o‘zlarida!

– Xullas, oshnalar eshitishimcha, Shotqo rektori ham xuddi biz kabi kelib qolgan ekan bu yerlarga, darslardan so‘ng uni oldiga kiraylik, yordam berishini yolvorib so‘raymiz.

– Nimalar deyapsan ovsar, uni ja-a bizga ko‘zi uchib turibdi-da, tunov kungi darsi yodingdami, Vali? O‘zi haligi she‘rni judayam berilib o‘qib berayotgan edilar, biz uni mayna qildik.

– Ha, mana bu Akang Qurtag‘ay sababli bo‘ldi-da, – deb, ortlaridan bir santimetr ham qolmaydigan qurtni chertib yubordi. Aka Qurtag‘ay bu vaqtda, ayvonli qalpoqchasini kiyib bamaylaxotir orom olib yotgan edi, chertim zarbi bilan bir metrlik chamasi uzoqqa o‘mbaloq oshib ketdi. Tura solib uchchallasiga o‘qrayib qararkan:

– Senlar paxtaday oppoqsanlar-a, men qoraman. O‘sha adabiyot darsida birinchi bo‘lib boshlashimga kim sabab bo‘ldi? Kim? Senlar emas-mi, meni faqatgina qornim ochib ketgandi. "Ovqatlanib olaylik" desam, "she‘r eshitayapmiz" degan kim edi?

– Nima qilibdi, Qodirov haqiqatdan ham yaxshi o‘qib berarkanlar, Oqtoshdagi maktabimiz, adabiyot o‘qituvchimiz yodimizga tushib berilib tinglayotgan edik, – derkan G‘ani chuqur xo‘rsinib qo‘ydi. – Qodirovning ovozi ham o‘shanday dard bor ekan. Sen qayerdan ham bilarding Qurtag‘ay! Qimirlayverib bizlarni ham jim o‘tirishimizga xalakit berganing yetmay, o‘z ijod-ingdan ikki pulga arzimaydigan monologingni o‘qiganingga o‘laymi? Seni-ku hech kim ko‘rmaydi, bizlar qoldik baloga, darsdan ham chiqarib yuborishdi...

– Birinchidan ismi-sharifimni to‘g‘ri aytlaring, ikkinchidan yana anavindaka tepkidan bo‘lsa uchtaga bo‘linib dodlaringni beraman va nihoyat Qodirov senlarga yordam bermaydi.

– Sen qayerdan bilasan?

– O‘zi keta olmay qolib ketgan bo‘lsa, senlarga yordam berarmidi?

– Balki unga bu yerlar yoqar... Qolaversa chiqmagan jondan umid.

– Voy, bu Shotqoni nimasi yoqmay qoldi, hamma xayollaring amalga oshayotgan bo‘lsa. Ha-ya, professor kech soat beshda o‘rta maktabda o‘quvchilar bilan uchrashuv-ing bor, yodingdan chiqmasin-a!

– Bor-ey, asabimga tegma, "Suvilon", Xohlasang uchrashuvga o‘zing bor, kerak bo‘lsa laqabimni ham, ilmiy ishimni ham ol! Faqat ko‘zimdan yo‘qol!

– Hoy-hoy Ali, shu bilan pachakilashma og‘ayni – dedi G‘ani qurtga qarab qo‘lini ko‘ksiga qo‘ygancha, – Aka Qurtag‘ay, siz bir oz kattalarni ishiga aralashmay tur-ing! Baribir rektorni oldiga kiramiz, agar to‘siq bo‘lsangiz, chizg‘ichingizni, – dedi Vali, o‘ng qo‘lidagi chizg‘ichni egilguncha bukib, – Ikki bo‘lakka bo‘lib tashlaymiz...

QODIROVNING ARMONI...

“Shotqo” darhaqiqat allaqaysi zamonlarda bir yigit tomonidan ochilib, yigirma yillardan buyon dunyoning turli burchaklaridan kelgan tanbalvoy, qaysarbek va ko‘plab "nodir xususiyatli" bolalarga oliy ma‘lumot berardi. O‘sha yigitning o‘zi, hozir kap-katta, sochiga qirov qo‘ngan odam – oliygoh rektori, ozgina avvalroq, shumtakalar sizga qisman gapirib bergan Qodirov edi. Qodirovning bu tomonlarga qanday kelib qolgani no‘ma‘lum, qolaversa bu yerda sen qayerdan kelib qolganingni ham ahamiyati yo‘q, baribir shu hayot domiga tortilib ketaverar eding. U qolgan o‘qituvchilardan farq qilar, fanini umuman bilmasada, darsida she‘rlarni juda ta’sirli o‘qib berardi. Bir qarashda tund, odamovi va nisbatan qattiqqo‘lroq bo‘lgani uchun hamma ham botinib gapiravermas edi. Shu sababli, darslarni birmuncha talabchanlik bilan o‘tib, eng uyquchilar ham ko‘zlarini majburan bo‘lsada, gugurt cho‘pi tirab ochib, eng bulbuligo‘yolar esa og‘zilarini "skotch"da yelimlab bo‘lsa ham yopib o‘tirishlari shart edi. Sinfda hech kim sho‘xlikka botina olmay, adabiyot darsida Qodirov tomonidan she‘r o‘qilayotganda aka Qurtag‘ayning "ilhomi" kelib, o‘qtuvchining ilhomi esa yovvoyi kaptardek uchdiyu ketdi-da! Qodirov qurtni ko‘rarmidi, darsga kirganidan beri partani g‘irchillatib qimirlatavergan Ali, Vali, G‘anini she‘r boshlashi bilan, "to‘rt kishilashib" gaplasha boshlashlari uning oxirgi tomchi sabrini ham to‘kib yuborgandi. Shuning uchun xonasiga sudralib kirib kelgan shumtakalarni xushlamaygina qabul qildi.

– Xo‘sh menga gaplaring bormi?

– Haligi...haligi...Avvalambor bizni kechiring!

Qodirov o‘sha kungi darsini, ularni kechirim so‘rashga ham imkon bermay xonadan chiqarib yuborganini eslab, deraza tomonga o‘girilib olarkan bir maqol aytdi.

– "Bilimsiz odam ildizsiz daraxtga o‘xshaydi".

– A, labbay!

– O‘tirlaring, darsdan birinchi bor haydalishlaring emasku!

– Nima???

– Oqtoshda, maktabdagi darslardan haydalish bo‘yicha rekord qo‘ygan senlarmasmi?!

Uchchalasi ham baqadek og‘zilarini ochib qarab qolgan edilar, birinchi bo‘lib Ali o‘ziga keldi:

– Siz..siz ..nahotki Oqtoshni biladigan odam..Biz..

– Chaynalma, hammasidan xabardorman, sizlarning bolaligingiz, o‘quvchilik davringiz qolib ketgan qishloqni nahot bilmasam?!

– Axir, "biz bu yerga ajina shamolda kelib qoldik, bu yerlik emasmiz, desak ham hech kim ishonmadi-yu!"

– Oqtoshni hech kim, hattoki eshitmagan ham ekan!

– Qolaversa, yemagan somsa uchun pul to‘laganday, qanaqadir eliksir o‘g‘risiga chiqarib, mahkamaga, undan so‘ng tekin mehnat kerak bo‘lib bankka ham olib...

– Bo‘ldi, bo‘ldi G‘ani, hammasidan xabarim bor!

– Nahotki, ey xudo o‘zingga shukur! Ustoz ketishimizga yordam berasiz-a, Oqtoshni bilarkansiz-u?!

– Valijon, Valijon o‘g‘lim-a, mendan yordam so‘rab keldinglarmi?! Eh, ketishni imkoni bo‘lganida o‘zim bu yerlarda yurarmidim, – deb Qodirov stolning os-

tidan nimanidir qidira boshladi, – Ha, mana topdim, qaralaring-chi, nima yodlaringga tushdi.

Shumtakalar Qodirov stolni ustiga qo‘ygan sarg‘ayib ketgan kundalikning ustidagi manzilni o‘qib haqirib yubordilar. Unda "Qodirov To‘xta, Oqtoshdagi maktabning 6 -"a" sinf o‘quvchisi" deb yozilgandi.

– Demak, siz ham biz tomonliksiz, biz o‘qigan maktabda o‘qigan ekansiz-da?

– Ha bolalarim. Men ham bir vaqtlar sizlar o‘qigan maktabda o‘qiganman. Uchchalangni dadalaring mening sinfdoshlarim bo‘lishgan. Ular juda yaxshi o‘qishardi. Men esa takasaltang, yalqov ikkidan boshim chiqmaydigan qoloq o‘quvchi edim. Bir haftada oladigan ikkilarim-u, haydalgan darslarimning son-sanog‘i yo‘q edi. Men hech kimning nasihatiga quloq solmasdim. Bittagina yaxshi xususiyat desa bo‘ladimi, yoki iste‘dodmi she‘rlarni tez yodlab, qoyillatib aytib berardim. Rostini aytay, hamma bunga tan berardi. Adabiyot muallimamiz menga "Qodirov, she‘r o‘qiyotganingda jim o‘tirasan xolos-a, to‘palon qilma darsimni o‘tib olay" desalar, men o‘zimga ortiqcha bino qo‘yib, "Men ham sizdaka maktabda, yo‘g‘-ey institutda adabiyot o‘qtuvchisi, balki direktori, ya‘ni nimaydi, rektor deyishadimi, ishqilib kattakon mansabdor bo‘laman, ammo hech qanday bilimni menga keragi yo‘q, she‘r aytishimga o‘zingiz ham tan berdingiz-ku!", deb yuvoshgina muallimani badtar qiynardim. Bir kuni, odatdagidek popkamni futbol to‘pidek tepib uyga qaytayotsam, polizda tarvuz-qovunlar g‘arq pishib yotibdi. Nodir buva hali ham borlar-a?

– Siz ham o‘sha polizga kirganmidingiz?

– Ha, o‘sha vaqtlarda Nodir buva emas, zabardastgina Nodir amaki edilar. Polizi oldidan o‘tgan qishlo-

qdoshi borki, tarvuz-qovun bilan siylardilar. "Bolam faqat o'g'irlik qilma", derdilar meni ko'rsalar chaqirib olib. Avval rosa qovun bilan mehmon qilardilar, so'ng ko'targanim-cha uydagilarga berib yuborardilar. Xullas, o'sha kuni meni qanday jin urdi bilmayman, "shu amakini ham bir boplay", deb yaxshiligiga yomonlik qilib, o'g'rincha poliziga kirdim. O'zi ko'rinmas edi, o'marganga yarasha kattarog'ini olay deb...

- G'alati tovlanayotgan tarvuzga yopishdingiz!

- Ha G'anisher, xuddi sizlar yopishgan tarvuz meni o'n uch yoshimda bu yerlarga kelib qolishimga sabab bo'ldi. Mana, oradan yigirma besh yil o'tdi. Bu yerda nimaga erishdim, shu xayolimdagi institutda rektor bo'lib, ko'rib turganlaringdek she'rdan boshqasini bilmayman. Avvaliga yoqqan xom xayollarimni, vaqt o'tishi bilan, Shotqosiga qo'shib yoqib yuborgim kelardi. Oqtoshni, sinfdoshlarimni sog'inardim... Ko'rib turganingizdek, mana oradan yillar o'tib ketdi, yuqorida maqolda aytganimdek, bilim olishni istamay xom xayollik qilganim uchun ildizsiz daraxtga aylanib, yaqinlarimdan, Vatanimdan judo bo'lib o'tiribman.

- Men esladim, dadamlar aytib bergandilar "To'xtavoy degan sinfdoshimiz yo'qolib qolgan", deb. Yana ularning aytishlaricha sizni juda ko'p qidirishgan emish!

- Ha, butun qishloq meni qidirishgandi o'shanda. Onamlar ham dardimda kuyib o'tib ketdilar...

- Siz bularni qayerdan bilasiz?

- Sizlardan farqli o'laroq, menda bunga imkoniyat bor. Polizdagi tarvuzga yopishgan onimda, har kuni maktabga olib boradigan bittagina "universal daftaram" va siz ko'rib turgan kundaligim lippamda qistir-

ilgan holda men bilan bu yerga kelib qolgan. Negaligini bilmadim-u, kundaligimda televizorlik xususiyati paydo bo'lib qolib, men shu yillar ichi qishlogimizdagi hamma jarayonlardan boxabar yuraman. Mana qaranglar.

Bolalar Qodirov ochib qo'ygan kundalikning qo'sh sahifasiga qarab "vuy-y"deb yuborishdi. Ochiq sahifalar kichikkina ekranga aylanib, Oqtosh manzaralarini ko'rsatardi.

– Mana qarang, Nodir buvaning polizi, ana xuddi o'sha tarvuz – odamni e'tiborini tortmaydi ham. U qachon sehrli tarvuzga aylanib qolishini esa hech kim bilmaydi.

– Ha, odatiy tarvuzlardan hech farq qilmaydi-a, biz kirgan kunimiz esa kattaligi qulochga sig'masdi.

– Men deyarli kundaligimni har kuni ochib, qishloqni, jonajon maktabimni, polizni kuzatib turaman.

– Ammo polizga o'g'irlikka kirgan bir biz emas-ku! Qolaversa, boshqa polizlarga ham necha marotaba so'roqsiz kirib tarvuzxo'rlik qilamiz. Nima, faqat Nodir buvani polizida shunaqa "qopqon" bormi?

– Yo'q, bunaqa tarvuzlar hamma mamlakatlarda, tarvuz-qovun yetishtiriladigan o'lkalar borki, ba'rida bo'lar ekan. Qolaversa, bog'larda ham sehrli mevalar, tomorqalarda ham shunaqa g'aroyibotlar bo'larkan. Men buni shu yerga keluvchi Ogorodiyalik, Bog'istonlik sayyohlardan ko'p eshitganman...

– Demak, bu mamlakat rostdan ham bor!

– Ha bor, ammo buni barchasi xom xayollarimiz. "WW.XX-13 o'lchamdagi Yangi Zilopiya" degan mamlakatdamiz.

– Siz aytgan o'lchamda boshqa mamlakatlar yo'qmi?

– Nega yo‘q ekan? Mingdan ortiq davlatlar mavjud. Qolaversa, bu o‘lchamda bimalol hech qanaqangi raketa, skafandrlarsiz koyinotga chiqib xohlagan sayyora borish imkoniyati borligi uchun, kuniga yuz minglab o‘zga sayyoraliklar bilan bordi-keldi bo‘ladi. Ha aytgancha Marsga hali borib kelmadilaringmi?

– Yo‘q, guruhimizdagilar "ZAMAS"larda oltitadan bo‘lib aylanib kelamiz", deb pul yigishayotgan edi, ishonmabmiz.

– Ey G‘ani, – dedi Ali, – Osmonga birga chiqib yerni shar shaklidaligini ko‘rsatsang ham, u ovsarlar ishonmaydi.

Qodirov Alini gapini eshitib, chuqur xo‘rsinib dedi:

– Eng yomoni WW.XX–13 o‘lchamda yer haqiqatdan ham oval, ya‘ni qovun shaklida. Shuning uchun tarvuzlar alaming chegarasi yo‘qda!

– Ammo biz rostdan ham haligi eliksirlarini o‘g‘irlaganimiz yo‘q, nega bizni o‘g‘riga chiqarishdi?

– Bu endi ularning xayoli. Aslida esa o‘sha eliksirni "BQB"dagi yaramaslar o‘g‘irlagan.

– BQB deganingiz kim?

– Bemaza qovunlar bandasi.

– Bunaqa banda haqida birinchi marta eshitishim, lekin nega bu yerdagilar ham bizni mashhur shumtakalar deyishadi?

– Sen Oqtoshdaligingda xohlagan odamingga laqab qo‘yib, xohlagan qishloqdoshing ustidan mazax qilarding to‘g‘rimi?

– Ha...Shunaqasiyam bo‘lib turardi. Bir men emas, hammamiz ham...

– Bu yerdagilar ham senlarga o‘xshab xayollariga nima kelsa, shunday atashadi.

– Axir qanday qilib, boshqa o'lchamdagi odamning shumliklari bu yerda ham mashhur bo'ladi, hech tushuna olmayapman?!

– Sizlardan avval bu yerlarga xayolingiz kelgan to'g'ri-mi?

– Bizni emas, anavi mahmadona "proffessorning" xayoli kelgan, tomi bilan birga, – dedi Vali, Alining kallasi ustida qo'lini aylantirib ko'rsatib.

– Vali, nima qilasan hammasini Aliga ag'darib, o'zing sirayam bema'ni xayollar surmaganmisan? Surgansan, hech kim tergamaydigan o'qish, tekin muzqaymoqlar bir Aliga tegishli emas-ku, uchchalangda ham "original" xayollar ko'p ediku.

Vali Shotqoga kelgan kuni "Tekin mo'zqaymoq" deb yozib qo'yilgan sotuvchisiz turgan mo'jazzgina sovutgichdan bitta, ikkita, uchta....o'n bittacha muzqaymoqni o'zi to'ysa ham ko'zi to'ymay rosa yegandi. Erta-siga, indiniga ham, keyin esa muzqaymoqqa qaramay ham qo'ydi. Muzqaymoq desa yuzini teskari buradigan bo'lib qoldi. Eng yomoni, Valini izlab muzqaymoqni o'zi sinfga uchib kiradigan bo'ldi. Bir patnis to'la muzqaymoq orqangdan quvlab yursa, juda g'alati bo'larkanda. Oynani ochib tashlab yuborsa, eshikdan ikki patnis bo'lib kirishadi-ya... Vali og'aynilariga "do'stlarim, yaqin ellik yil ichida muzqaymoq dema-ganim bo'lsin", degandi muzqaymoqlardan superpar-ta ostiga yashirinih.

– Demak, Alining tarvuz po'choqli yonilg'isi xusus-idagi ilmiy ishi, mukofoti, osmonda uchib yurgan konkord mashinalar barchasi xayoliy, ammo haqiqat!

– Albatta haqiqat. Biz o'z xom xayollarmiz bandis-imiz! – derkan Qodirov boshini changallab o'rnidan turdi.

– Xom xayollarimiz bo'lsa ota-onalarimiz nima qiladi? Nahotki siznikiga o'xshab...

– Afsuski, bu yerdan chiqib ketishning iloji yo'q!

– Bo'lishi mumkin emas ustoz, axir... axir yana o'ylab ko'rish kerak!

– Balki bir yo'li topilar. Biz bu yerda qolishni xohlamaymiz.

– Hayollarimizni to'zg'itib, bo'lmag'ur orzulardan voz kechayapmiz-u, hattoki maktabimizni, darslarini, o'qituvchilarni sog'indik.

– Endi kech bo'tam, endi juda kech!

...Bir-biridan g'aroyib "xayollari" bilan tanishaverib kunlar ham o'tib ketardi. Ular bu vaqt oralig'ida Marsga, Oyga shunga o'xshash bir qancha olis-yaqin sayyoralarga borib ham keldilar. "ZAMAS"lar hali Alining yonilg'isiga o'tishmagan, ammo uning Nobelga loyiq topilgan ishidan, tarvuzlardan tashqari haydovchilar ham norozi ekanlar.

– Bu qanaqasi professor, – dedi Oyga ketishayotganda, ochiq oynadan sigareta qoldig'ini chertib tushirarkan shoxdor qo'chqor, – Mana men, professional haydovchiman, yigirma yillik stajim bor, Tarvuzlar bilan axil-inoq yashardik. Endi esa hozir bit-tasini olib mashina bakiga solib qo'yadigandek ola qarashadi, bolalarini-ku umuman "ZAMAS" imga yaqin yo'latmay qo'yishdi. Axir bitta mukofot olaman deb, shuncha "kliyent"imizdan ayirish insofdanmi?! Bizdayam yeyman-ichaman degan bola-chaqa bo'lsa... Haliyam kech emas, o'ylab ko'r, balki boshqa yonilgini toparsan.

– Bitta yonilg'ini "o'ylab" topib baloga qolib ketdim, qo'ying Qo'chqor aka, mukofoti ham kerak emas!

– Nega unaqa deysan? Sen avval kimyoni yaxshilab o‘rgan, senda g‘ayrat ko‘p, albatta kelajaging porloq bo‘ladi!

Ali, oynadan koyinotni tomosha qilib ketarkan, xayol surib, ichida "Oqtoshda bo‘lganimda-ku, hech ochilmagan kimyo kitobimni olib yotvolib o‘rganardim. Zap kunlarga qoldik-da, hayvonlar aql o‘rgatsaya!", deb qo‘ydi.

OQTOSHDA NIMA GAPLAR?

Endi gapni Oqtoshdan eshiting.

Uch shumtakaning yo‘qolib qolishi hammani oyoqqa turgazdi. Militsiyani-ku aytmay qo‘ya qolay, hammani so‘roq qilaverib bezor qilib tashlashdi. Bechora Parpiyev "Men nega haydadim-a darsdan" deb bir o‘kinsa, "ikkilari uchun urishaverganimizga o‘zlarini bir narsa qilib qo‘yishdimikin?" deb ota-onalar Qorasuvning tubigacha tekshirtirib ko‘rishdi. Bunga sabab oxirgi marta bolalarni Qorasuvga kalla tashlashayotganini ko‘rgan haydovchilarni ko‘rsatmasi bo‘ldi. Lekin ular na yerda, na ko‘kda bor edilar... Ammo ularni oxirgi marta boshqa bir odam ko‘rgan bo‘lib, bu haqda gapirishga hech jur‘at qila olmayotgandi. Bu ularning sinfdoshi Nodira bo‘lib, xuddi shu masalada bobosi bilan gaplashish uchun polizga keldi.

– Bobojon, men sinfdoshlarimni oxirgi marta shu yerda polizingizda ko‘rgan edim.

– Qanaqasiga oppog‘im?

– Men ular yo‘qolgan kuni, oxirgi darsimiz jug‘rofiyadan chiqib sizning oldingizga kelayotgandim. Ali, Vali, G‘anini Qorasuvda oqib kelib, keyin polizin-

giz qirg'og'iga arang chiqib olishganini, so'ng sizni ko'rib qolishib, ketganingizdan so'ng o'g'irlikka kirishayotganini aniq ko'rganman. Ularga ko'rinmay borib, sizni boshlab kelmoqchi edim. Ammo shu vaqt to'zon aralash shamol turib, ularni ko'zdan yo'qotib qo'ydim, keyin esa "qochib ketishdi" shekilli deb o'ylab sizga indamay qo'yavergandim.

– Naxotki!

– Ha!

– Demak ular topilmaydi!

– Nega unday deysiz, ularni qayerdaligini bilasizmi?

– Bilaman qizim, bilaman! Lekin aytganim bilan foydasi yo'q, ularni qaytara olmaymiz.

– Nima uchun, aniqroq gapiring bobojon?!

– Ular boshqa o'lchamda.

– Nima, qanaqa o'lcham, militsiya topishi mumkin-ku, xabar berish kerak. Ularni boshqa tumanlardan qidirib yurishibdi.

– Militsiyang u yerga bora olmaydi, ular esa bu yerga qayta olmaydilar. Necha marta ta'kidlardim-a o'g'irlik yomon deb...

– Bobojon, ular shumtaka bo'lgani bilan aslida yomon bolalar emas, sinfdoshlaringa yordam bermasak bo'lmaydi. Qayerda o'sha o'lchamingiz?!

– Hovliqma. Sinfdoshlaring tushib qolgan o'lcham esa xuddi shu polizda. Faqat unga kirib bo'lmaydi.

– Bobojon, o'lay agar hech narsani tushunmayapman!

– Unda eshit! Bolaligimda xuddi seni yoshingda men ham juda to'palonchi edim. Bir sinfdoshim bo'lardi – ismi Qobil edi-yu, ismi na jismiga, na aqliga mos kelardi. Qobilmish?! Mendan badtar qaysar, taka-

saltang edi u. Men uni qovunga o'xshagan boshiga nuqib "Bemaza qovun"deb laqab qo'ygandim. U esa hamma so'zlarni teskari qilib aytishga juda ustaligi uchun, otimni teskari qilib ya'ni Nodir emas – Ridon deb chaqirardi. Otasi o'qigan allaqaysi kitobda qanaqadir shoh Niron haqida eshitib qolgach, laqabim oldiga shoh ham qo'shilib "Shoh Ridon" bo'lib qolgan-dim. Bir kuni rahmatli dadamni ko'zini shamg'alat qilib o'z polizimizdan, ya'ni shu yerdan tarvuz o'g'irlamoqchi bo'ldik. Asli o'g'irlamasak ham uzib yesak, dadam indamasdilar, ammo "o'g'ri-o'g'ri" bo'lib emaklab, pichirlashib egat oralash bizga xuzur bag'ishlardi. O'sha mash'um kuni o'g'irligimiz bizga juda qimmatga tushdi. Biz g'alati tovlanayotgan katta tarvuzni ko'rib qolib, uni uzmoqchi bo'lib yopishdik. So'ng sen ko'rib qolgan shamol ichida qolib ketdik...Ko'zimizni ochganimizda umuman boshqa joyda edik....Ey, u yerlarda ko'rganlarimizni o'zi bita tarix, xullas meni darhol taxtiravonga o'tkazib sa-royga olib ketishdi.

– Kim?

– Kim bo'lardi, anavi qovun-tarvuzlarda

– Bobojon nimalar deyapsiz?!

– Davomini eshit qizim. Men boshqa o'lchamda Shoh Ridon, Qobil esa Bemaza qovun ekan. Yo'q-yo'q ko'rinishi o'zgarmagan, odam faqatgina ismi, u yerda laqab degan tushunchaning o'zi yo'q. Xullas, Oqtoshda o'ylamay qo'ygan laqabim uchun, o'rtog'im u yerda taxqiru malomatlarga qolib ketdi, men esa izzatikrom bilan taxtga o'tirdim. Oramizdan qil o'tmas og'aynim bilan dushmanlarga aylandik. Axir mening fuqarolarim, ya'ni tarvuzlar va shirin qovunlar "bemaza urug'larni" ko'rgani ko'zlari yo'q ekan. Qobil

"BQB" – Bemaza qovunlar bandasi degan, guruh tuzib, bezoriliklar qila boshladi. Men esa uni hech ham insofga chaqira olmasdim. Oqtoshni sog'ina-sog'ina bir kuni kattalardek ichgim kelib qoldi. Saroydagi sharobxonaga kirib, ko'zachelardagilarning ta'mini bir-bir tatib ko'ra boshladim. Ularda sharob emas, allaqanday achchiq suyuqlik bor edi. Og'zimga ham ololmadim, ammo dilimdagi sog'inch, qadrdon qishlogim, ota-onam ko'z o'ngimga kelib bir ko'zacheladagidan bir xo'plamgina yutib yubordim. Yerga o'tirib qoldim, ko'zim esa yumila boshladi, esda qolgani, tepamda qanaqadir palak paydo bo'lgani, uni qo'limga o'rab, astoydil "Qaniydi, Oqtoshda bo'lib qolsamu, hech qachon avvalgi Nodir bo'lmasdim", deb tavba qilganim qoldi... Ko'zimni ochsam, yana polizda yotibman. Qanday qilib qaytib keldim, bilmadim. Ammo o'rtog'imni qayta ko'rmadim, o'sha tarvuzni ham...

– Bobojon aytganlaringiz ertakka o'xshaydi-ku.

– Ha ertakka o'xshaydi, ammo hammasi bo'lib o'tgani rost!

– Nahotki ular qayta olmasa?

– U yerga borish uchun o'sha tarvuzni topish kerak. Shuncha tarvuzlar ichida topib "o'g'irlamoqchi" bo'lib ko'r-chi. U qachon yana sehrli tovlanadi, noma'lum. Agar, hech bo'lmasa bora olganimizda bormi, bir amallab ularni ham, o'rtog'imni ham va ba'zi qishloqdoshlarimizni ham topib kelardik...

MALIKA NANNI ... YOKI SHOH RIDON XUZURIDA

– **Hov**, uchchalang tashqariga chiq-chiq-chiq chiqarkansanlar, senlarni Janob Bashrim so‘rab kelibdi.

Soatni chiqillab zo‘rg‘a aytgan gapidan qahramonlarimiz quvonib ketib, xuddi ming yillik qadrdonlarini ko‘rishga oshiqqandek ko‘chaga otilishdi. Shotqo vestibulida darhaqiqat ularni bankda tarvuzlardan himoya qilib asrab qolgan "Qovoq melisa" turardi. Bu yerda mirshab – bashrim, mirshabxonalar – bashrimxona deyilishi endi ularga kulgili ham, g‘alati ham tuyulmas, qovoq bilan quchoqlashib ko‘rishishdi.

– Hay-hay-hay azamatlar! Mana yana uchrashib turibmiz.

Janob Bashrim ularni bankdan qochirib yuborgandan beri endi ko‘rishib turishi edi.

– Bu safar nimani o‘mardik janob?

– Yo‘q-yo‘q, hech narsani o‘marmagansanlar. Ammmo senlarni shohimiz yo‘qlayotgan ekanlar.

– Shoh!!!

– Ha! Ishqilib davlat miqyosida birorta ishkal chiqarmaganmidilaring?

– Yo‘g‘-ey, nimalar deyapsiz?

– Bo‘lmasa qo‘rqmanglar, birorta maslahatlik ishi bordir.

– Biz bilanmi?

– Chaqirtirganidan so‘ng, sababi bordir-da! Qani ko‘p gapirmay men bilan yuringlarchi.

Birinchi kundagidek qovoqqa ergashib to‘rtalasi yo‘lga tushishdi.

– Hov aka Qurtag‘ay, Shohning oldida qimirlamassiz-a?

– Kelishib olaylik, uchchalang uchtadan to‘qqizta yong‘oq beraman, deb va‘da bersalaring, nafasimni ham chiqarmayman, – dedi qurt, Validan qaytib olib qo‘ygan chizg‘ichida bo‘yini o‘lchab.

...Tillarang tarvuz shaklidagi saroyga kirib kelishganida, yana tarvuzlar "proffessorimiz"ga tashlanib qolishsa-ya, deb atrofga hadigu-havotir bilan boqishdi. Hech qanday xatarni sezishmagach yengil nafas olisharkan, "Nega shohga kerak bo‘lib qoldik ekan?" deb qabulxonada o‘tirishar edi. Ichkariga kirib ketgan Kapalak kotiba qaytib chiqib, ularni kutishayotganini aytgach Shoh xuzuriga kirishdi. Baland taxtda o‘tirgan shoh – Tarvuz ularni ko‘rgach:

– Ey bularmi, otni qashqalari! – deya sharaqlab kulib yubordi. – Manavi proffessorni jazoga tortmoqchi edim lekin, ustoz! – dedi yonidagi yana bitta taxtda o‘tirgan shoh ona libos kiygan, ammo tarvuz emas o‘zlariga o‘xshagan odamga qarab. "Ikkinchi shoh" bolalarga allanechuk tanish ko‘rindi, ammo eslay olishmadi, lekin uning oldidagi malikani ko‘rib eslari og‘ar darajada baqirib yuborishdi.

– Nanni!!! O‘zingmisan?

– Bu yerga qayerdan kelib qolding?

– Sinf-dosh!

Uchalasining hayajoni, sevinchi qanchalik zo‘r bo‘lsa, malikaning loqaydligi, sovuqqonligi ularga o‘xshab xursandchilikdan sakrash o‘rniga, joyidan yarim qadam ham jilmay serrayib turishi bolalarning hayratiga sabab bo‘ldi

– Nanni – malika, o‘lib qolaman! Taxtdan tushing xazrati oliyalari!

– Muhtaram malikamizga nimalar deb valdirayapsanlar, ahmoqlar! Soqchi!!!

Shoh tarvuz shunday deyishi bilan bir emas, yigirmatacha soqchi kiyimidagi qovoqlar yumalab kelishdi.

– Bu qiz qanaqasiga malika bo'lsin, shohim, bu qiz sinfdoshimiz! To'g'rimi, bolalar?

Valining gapini og'aynilari ham tasdiqlagach, Shoh Tarvuzning chinakkamiga jahli chiqib, beqasam yuzlarining ranglari chaplashib ketdi.

– O', menga qara ovsarlar. Bu muhtaram malikamiz – mening ustozim Shoh Nironning nabirasi Malika Nanni bo'ladi!

– Shohim nega bizga ishonmaysiz, bu qiz hech qanaqa malika emas, qolaversa asl ismi ham Nanni emas Nodira!

Malika yalt etib ularga qarab birpas tikilib turdida, so'ng yuqoridan tushib, bitta-bitta qadam bosib ularning oldiga keldi.

– Nanni... E-e Nodira. Seni ko'ramiz deb...

– Qanaqa Nodira kallavaram, men senga qanaqasiga sinfdosh bo'laman xumpar!

– Bo'ldi-da endi Nodira, aktrisalikni ham qiyvording!

– O'chir ovozingni yaramas! To'nka, malika bilan ham shunaqa muomalada bo'ladimi?

– Nanni kimliging esingdan chiqib qoldimi, – deya G'ani bir oz c'ylanib turgach malikaning boshidagi toj shaklida kesilgan yarim palla mo'jazzgina oltin tarvuzchani olib qo'yib:

– Nanni, Nanni, Nanniyo,

– Otin toji qaniyo? – deya o'yinga tusha boshladi. Malika unga yaqinlashib, yuziga bir shapaloq tushirib:

– Jallod!!! – deb baqirdi.

Shumtakalar chalg'i o'roq ko'tarib sudralib kirgan kattaligi vagunday keladigan, boshiga qizil durra

bog'lab, yuz-ko'zini bo'yab olgan bahaybat Qirqoyoqni ko'rib ranglari oqarib ketdi. Shundagina qarshilarida sovuq tirjayib turgan sinfdoshlari emasligiga amin bo'lishdi.

– Jallod manavilarni bugunok boshini tanasidan judo qil!

– Xo'p bo'ladi malikam!!!

Bu farmonni eshitib uch shumtaka uch tarafga qochgan edi, Qirqoyoq hech qiyinchiliksiz, qirqta oyog'idan atigi uchtasini ishlatib ularni tutib oldi.

– Malikam, shu yerni o'zidayoq olaveraymi?

– Ha, nega qaqqayib turibsan!

Shu vaqt voqealarni bir chekkada jimgina kuzatib turgan, bolalar avvaldan berib qo'ygan yong'oqlarni yutib, to'qqiz bo'g'in bo'lib turgan aka Qurtag'ay, va'dasini buzib oldinga chiqdi:

– Baribir eplolmadilaring-a, mensiz?

So'ng Qirqoyoqning oldiga sudralib bordi-da unga qarab:

– Hov sinfdosh, Qirqoyoqbonu qalaysan! – dedi.

Qirqoyoq unga bir zum tikilib turgach:

– Qurtag'ayjon, senmisan? – deb uni yerdan ko'tarib olib, apoq-chapoq ko'rishgach, "Bir eslashaylik" deb pleerchalarini taqib qilpanglab o'ynab ketishdi.

Bu manzarani faqatgina bolalar ko'rishi mumkin edi. Ikki Shoh ham malika ham Qirqoyokni o'zi bilan o'zi gapirib, havoni quchoqlab, o'pib so'ng o'ynayotganiga hayron edilar.

– Sinfdosh, bular meni kliyentlarim, boshlarini olishing shartmi?

– Men shohning shaxsiy jallodiman, buyruqni bajarishim shart!

– Qirqoyoqbonu, bular o'lsa men ishsiz qolaman, qolaversa bir-birimizni endi topganimizda yo'qotsak yaxshi emas.

Qirqoyoq hali ham muqomlar qilib qirqta oyog'i bilan o'ynarkan, aka Qurtag'ayga qarab:

– Mayli sen uchun, yo'lini qilarman. Qurtag'ayjon, bo'ying cho'zilib, mushaklaring ham boksyorlarniki-day "moshniy" bo'lib qolibdimi? – deb, butun-butun yong'oqlar terilib turgan tanasini ushlab ko'rib, – Hali ham "fokus-mokus" ko'rsata olasanmi? – dedi suzilib, – Agar mendan kattarog'ini topgan bo'lsang o'ldiraman!

– Qirqoyoqbonu xotirjam bo'l, sendakasini ikki dunyoda topolmayman! – degach fisht-fisht-fisht ovoz chiqarib qirqtaga bo'linib, Qirqoyoqni har bitta oyog'ida turib, ikkalasi badtar avjini oldi.

– Shohim jallodingizni esi og'ib qolibdi!

– Mayli, kallalarini boshqa kuni olarmiz, hozir jallodni chiqarib yuboraylik, – deya uch bor qarsak chalgandi, Qirqoyoqbonu qirqta Qurtag'ayni ko'tarib, boshidan yurakchalar shaklidagi ko'pik chiqargancha tark etdi.

– Shulardayam sinfdoshchilik, mehr-oqibat bor-a! Men bo'lsam, dedi Ali Malika tomonga qarab, – anavi sovuq chiroylini pinhona sevardim.

– Ali, boshinga yana bitta balo orttirasan eshitib qolsa! Qolaversa, u Nodira emas – o'zimiz laqab topgan "Nanni"!

Bir vaqt oltin karj eshik lang ochilib, soqchi kirib o'zini Shohlarni oyog'i ostiga tashladi:

– Shohim falokat, falokat!

– Hoy soqchi, qanaqa falokat Yangi Zilopiyaga o't ketdimi?

- Falokat shohim, "Bemaza qovunlar bandasi" yurtimizga bostirib kirdi.

- Nima, qanday haddi sig'di ularni!

Tarvuz shoh o'rnidan turib u yoqdan-bu yoqqa yurarkan, tinmay "Qanaqasiga, bo'lishi mumkin emas" deb qaytarar, Shoh Niron va malika esa bir-biriga tikilgan-cha qotib qolishgandi.

- Askarlari qancha, harbiy texnikasi haqida axborot bering! - deb soqchi tomonga yuzlandi.

- Shohim bemaza qovunning urug'i ko'p bo'lishini bilasiz-ku, ularning armiyasi millyondan ortiq. Harbiy texnikaning eng zamonaviyi ham ularda!

- Ha ko'rnamaklar, yaqinda sulh tuzgandik-a, o'zi bilardim ularga ishonch yo'qligini!

- Shohim bularning hammasi, "Achchiq tarvuz eleksiri"ni deb bo'lyapti, degan xabar oldik.

- Achchiq tarvuz eleksiri! Kim, qanday qilib ularga buni yetkazdi?!

- Shohim banda boshlig'i Bemaza qovun yaqinda xazinangizdan o'g'irlaganlari eleksir emasligini bilib qolgach, xufiyalari unga "shohlik laboratoriyasida eleksir yaratilgan, faqat uni minglab qo'riqchilar qo'riqlaydi", degan yolg'on ma'lumotga tayanib, qo'liga qurol olgan.

Shu vaqt Achchiq tarvuz eleksirini shumtakalar emas, allaqanday Bemaza qovun o'g'irlagani-yu, bolalar esa quruq tuhmatga qolib, ko'p taxqirlashlarga chidab ke-
layotganliklari alam qilib, uchchalasi ham qo'llarini musht qilib tugib turishgandi, chiday olmay, birinchi bo'lib Ali so'z boshladi:

- Aytmabmidim bizlar o'g'ri emasligimizni! - dedi bir chekkada qimirlamay turgan Janob Bashringa qarab. - Ishonmadingiz! Mahkamada so'roqqa tutishdi-ya, keyin bankda tekinga eshakdek ishlatishdi.

– O‘chir ovozingni professor! – dedi Shoh Tarvuz, – Kim xato qilmagan bu dunyoda, soqchilar yanglishgan ekanlar. Bizga buni ustozim Shoh Ridon aytib berdilar. Aslida senlarni bu yerga kallangni oldirgani emas. aybsizliklaringni aytib, yuzlaringni yorug‘ qilgani oldirib kelgandik. Ammo kira solib Malika Nanniga qilgan hurmatsizliklaring o‘z boshlaringa balo bo‘ldi.

Bolalar yer ostidan Malikaga qarab qo‘yisharkan "bu kuningdan badtar bo‘llaring", deb kerilib turgan sovuqqon qo‘g‘irchoq, soddagina, beg‘ubor, istarasi issiq Nannilariga sira o‘xshamasligini yana bir bor xis qildilar.

Bu vaqtda saroyda favqulodda vaziyat vujudga kelganligi bois Oqsoqol tarvuzlar komitetining navbatdan tashkari kengashi ish boshlab yuborgandi. Hamon joylarida qoqqan qoziqdek qolib ketgan bolalarni birov ket ham, qol ham demasdi.

Kengash davomida Bemaza qovunlar bandasiga qarshi harbiy operatsiya muhokama qilindi. Hamma o‘z fikrini bildirdi, yig‘ilajak armiya-yu, texnika hech narsa yoddan ko‘tarilmadi. Ammo, nimagadir Shoh Ridon, Malika Nanni va ularning chap tomonida turgan keksa oksoqol qo‘mita raisi Tarvuz buva jim edilar.

– Sizlar nega indamaysiz, hech qanday taklifingiz yo‘qmi?

Shoh Tarvuzning so‘rog‘idan so‘ng oppoq soqolini ohista silab Tarvuz buva so‘z boshladi:

Shohim hech qanday armiyani foydasi yo‘q. Ular o‘z nomi bilan, bemazalar urug‘i, tez ko‘payib armiyasini oxiri ko‘rinmaydi. Ularni neytrallab, jamiyatimizga foyda keltiradigan fuqorolarga – shirin qovunlarga aylantirishimiz uchun bizga eleksir kerak.

– Axir o‘sha eleksirning o‘zi yo‘q-ku! Habarlaring bor, keksa Akademik Tarvuzimiz vafotidan so‘ng hech

kim bu ish bilan shug'ullanmay qo'ydi. Ahmoq bemazalar esa, o'zi yo'q eleksir uchun qurol ko'tarib kelsa-ya!

– Ular bizda eleksir qolmaganini bilmaganliklari ham ma'qul Shohim, bilib qolishsa, chaqaloqlariga eleksir o'rniga, shirin sharbatlar rejali emlanib, laz-zat immuniteti paydo qilinayotganidan xabardor bo'lishib, emlatishni bekor qilishlari mumkin! Ul-arning rahnamosi Bemaza Qovun, avvallari rejali em-lashlarda bolalariga yuborilayotgan oz miqdordagi eleksirimizni o'g'irlab, tarvuz palak yeydigan Gibrid qo'ng'izlar loyahasiga sarflab natija kutardi. Rangi eleksir bilan bir xil bo'lgan shirin sharbatlar vaksi-nasini poliklinikalarga tarqata boshlaganimizni Be-maza Qovun sezmedi. Gibrid qo'ng'izlari esa faqat eleksir bilangina kattalashishar ekan, achchiq ta'mga o'rganganlari uchun Bemaza Qovun oldida sharbatni og'zilariga solishadi, ketishi bilan tuflab tashlar ekanlar.

– Xo'sh, unda bizga eleksirning nima keragi bor?

– Urush bo'lsa ko'p shira to'kilishi mumkin! Biz zudlik bilan maxfiy qurol ishlab chiqarishimiz ke-rak.

– Qanaqa qurol, Tarvuz buva?

– Suv sepadigan oddiy rezina ichaklarni nasosga ulab, askarlarimiz qo'lga tutqazamiz. Rejamiz ish bersa, kuchli bosim ostida yagona nasosdan yuboril-gan achchiq tarvuz eleksiri bemaza qovunlarni bu-tunlay neytrallab shirin Obinovvotlaru, shakarpalak-larga aylantirib tashlaydi.

– Axir o'sha eleksirning o'zi yo'q-ku!

– Unda uni ishlab chiqish kerak.

– Axir akademigimiz....

– Mana bu-chi, – dedi Aliga qo‘lini bigiz qilib. – Proffessor bema‘ni yonilg‘ilar ixtiro qilishni bilibdimi, demak eleksirga ham aqli yetadi.

Hamma duv etib Aliga qaragandi, Malika Nanni ham shuni kutib turgan shekilli bolalarning oldiga kelib:

– To‘g‘ri, buning qo‘lidan keladi! – dedi.

– Hoy eslaringni yedilaringmi, maktabda labaratoriyalarni portlatishdan boshqasini bilmaganmiz-ku. Qolaversa, o‘zinga kelsam, birorta kimyoviy elementni tuzuk-quruq bilmayman. Sizlar bo‘lsa butun boshli maxfiy dorilaringni tayyorlash qo‘lidan keladi, deb o‘ylayapsizlar. Men bu o‘yinda ishtirok etmayman, qolaversa farmatsevt degan diplomim ham yo‘q!

– Proffessor, sen avvalo mamlakat manfaatini o‘ylashing kerak!

Shoh Tarvuzning chinakamiga jahli chiqa boshlagandi;

– Tamom, uchalasini ham shohlikdagi eng asosiy labarotoriyaga olib boring, mana bu og‘aynilari proffessorga yordam berishadi. Siz esa Malika ularni nazorat qilasiz!

– Xo‘p bo‘ladi Hazrati Oliylari!

– Sizlarni soqchilar kuzatib qo‘yishadi.

Keyin kotiba Kapalakka qarab:

– Hoziroq Donorlik markazi bilan bog‘laning, Achchiq tarvuzlarga kelib hammasi shira topshirishi buyurilsin! Hammasi eshitdingizmi, hammasi! Eleksir ertaga kechgacha tayyor bo‘lishi kerak, proffessor!

Ammo Ali bularni eshitmasdi, zimmasiga qanchalik og‘ir ma‘suliyat yuklangani va eng achinarlisi kalasida hech vaqo yo‘qligini bilmay "proffessorlashlari-

dan" na kulishni, na yig'lashni bilolmay, o'rtoqlari, malika va soqchilar qurshovida shohlikdagi asosiy laboratoriyaga ketardi....

EVRIKA... YOKI TUSHIMMI...O'NGIMMI!?

Fizika esingizga tushib ketdi-a! Odatda, yangi, dunyoda hech kim qila olmagan, yarata olmagan bironta narsani kashf qilgan allomalar shunday hayqirishardi. Biznig Alijon esa baqirish ham yetmay o'yinga tusha boshladi.

– **EVRIKA!** Nahotki men uddaladim! Yaratdim, aniqrog'i qayta ishlab chiqa oldim eleksirlarini. **EVRIKA!!!**

Kecha laboratoriyaga kelishganida, undan baxtsizroq "proffessor" yo'q edi dunyoda. Keyin esa azaliy titkilab chiqish odati uyg'onib atrofni ko'zdan kechira boshladi. Iloji bo'lsa bu laboratoriyalarini portlatib hammasidan qutulish uchun, nimalardir qidira boshladi. Ko'zi portlovchi moddalar emas, marhum akademik Tarvuzning daftar-kitoblariga tushgach, hech o'qimaydigan kallasi ham o'qib, ham uqa boshladi. U "achchiq tarvuz eleksiri" deb yozilgan sahifalarni ertalabgacha o'qib, formulalarni qayta ishlab chiqdi. Uni urinishlarini kuzatib turgan do'stlari ustidan kulib mazax qilishar, Malika Nanni esa o'ziga keltirilgan taxtiravon-divanda pishilab uxlardi.

Tunni bedor o'tkazib, Donor markazidan keltirilgan shiralardan birinchi tomchi eleksirni ola boshlagan Alining hayqirig'iga Vali bilan G'ani

"tushimmi, o'ngimmi?" deb ko'zlarini qayta-qayta uqalab, biqillab qaynab, allaqanday ko'lbaga sizib chiqayotgan qip-qizil suyuqlikka hayrat bilan tikilib turishardi...

– Proffessor, sen buni uddalading, seni "Oltin tarvuz" ordeni bilan mukofotlayman!

Shoh Tarvuz ordenni Alining ko'ksiga taqib qo'yar ekan, peshonasidan ham o'pib qo'ydi;

– Otanga rahmat!

"Qaniydi hozir otam shu yerda bo'lsalar-u!" Alining tomog'iga bir narsa tiqildi. Oqtoshdaliklarida bechora ota-onalari maktabda faqat yomon gap eshitishardi, mana bo'larkan-ku, o'qisa! Og'aynilari ham uni qo'lini qisib qo'yishdi. Axir Alining xizmati bilan, bemaza qovunlar armiyasi shirin qovunlarga aylanib, ipakdek yumshoq, yo'g'-ey, novvotdek shirin bo'lib qolishgandi-da, faqat boshliqlari qochib qoldi...Shotqo rektori Qodirovni ham chaqirishibdi, "Meni hech qanday xizmatim bo'lgani yo'q, buni o'zi uddaladi" desa ham, "Dono talaba-proffessor tarbiyalabsiz" deb unga ham rahmatlar yog'ildi. O'qituvchingni ham seni orqangdan raxmat eshitishini tinglash boshqacha bo'lar ekan-da! Ana Vali bilan G'ani oldilarida sinfdoshini bitta qo'lidan ushlab turgan aka Qurtag'ay va Mister Olapar! Iy-e, Mister Olapar qanday kelib qoldi deyapsizmi, Yangi Zilopiyaga qanday kelib qolganini hali so'rashga ulgurganlari yo'q-ku, ammo kechagi jangda u bolalarni va Shoh Ridonni bitta o'limdan saqlab qoldi.

...Nasoslardan eleksirli suv bemaza qovunlar ustidan sepila boshlagach, ularning ba'zilari qocha boshlashdi. Fuqoroning ko'z oldida mag'rur, biz ham ularga madad bo'laylik deb chiqqan shohlar ikki to-

mondan qochayotganlarni rezina ichaklarga yaqinroq joyga haydab kela boshladilar. Bir vaqt Shoh Ridon va unga biriktirilgan Oqtoshliklar qurshovga tushib qolishdi, qo'llarida hech qanday qurol yo'q, bemazalar bilan kurasha-kurasha, kuchlar teng kelmay cho'zilib qolishdi. Ularning qo'llarini kishanlashib, ustilariga bemaza qovunlar boshlig'i tirjayib kelib, Shoh Ridonni ko'ksiga etikli oyog'ini qo'ydi :

- Ha...Men bu kunni juda ko'p kutgandim. Qarib ketibsan?

- Qobil, sen nega katta bo'lmading?

- O'chir! Bu ismni endi og'zingga olma, bir vaqtlar qo'ygan xunuk laqabing bilan qanchalik malomatlar ichida yashagan bo'lsam, endi shunchalik o'zimga yoqib qoldi-ki, armiyamni qara!

- Armiyang hozir yengiladi! Ularni eleksir bilan filtirlashyapti.

- Nima!!!

- Qobil seni olib ketaman!

- O'chir chakagingni Ridon! - shunday deb Bemaza Qovun qilichini yalang'ochlab Shoh Ridonning boshi uzra ko'tarib, endi tushirmoqchi edi, ustiga eshakdek keladigan bir jonivor "vov!" etib tashlansa bo'ladimi. G'ani ko'zlariga ishonmadi, kishanli qo'llari bilan o'rtoqlarini turtib;

- Ali, Vali qaranglar Mister Olapar! - deb baqirib itini chaqira boshladi.

Itidan zo'rg'a qutulib, qochib ketgan bemazalar qo'mondoni rezina ichaklarga chap berib ko'zdan y'oqoldi. It esa egasini oldiga kelib, uni yuz-ko'zlarini yalay ketdi.

- Mister Olapar, meni Olaparim!

- Qa-lay-siz, xo'-ja-yin!

– Voy, endi buyam gapiryapti. Ha mayli, Oqtoshliklar yaxshimi?

– So‘-rash-dan ol-din u-yal-san-giz bo‘-lar-di xo‘-ja-yin!

– Mana ko‘rasan, o‘zgardim Misterim.

– Ko‘-ra-miz!

Shunday qilib shira to‘kilish oldi olindi, bundan proffessorning qanchalik obro‘si oshib ketganini bugungi tantanadan sezsa bo‘lardi.

Bir vaqt to‘s-to‘palon boshlanib ketdi. Kechagi jangda qochib ketgan bemazalar boshlig‘i Malika Nanni ni asir olib, qolganlarga baqirdi:

– Yaqinlashmalaring menga! Bir qadam bossalar-ing, qo‘limdagi granatani uloqtiraman, hammamiz as-falasofiga jo‘naysan.

Shoh Tarvuz unga qarab:

– Hov yigit, yutqazgandan keyin tan ham ola bilish kerak! – dedi.

– Siz aralashmang, bu yerdagilarga ham xusumatim yo‘q! – dedi taxminan yoshi Oqtoshliklar bilan teng jinoyatchi. Qiziq nega uni kecha Shoh Ridon Qobil deb chaqirdi. Xuddi uni xayolini o‘qiganday, bemazalar sardori Shoh Ridon tomon yaqinlasha boshladi.

– Menga, – dedi u qo‘lini bigiz qilib, – Shoh Ridon kerak!

– Esi past! Men – kimsan Shoh Tarvuz o‘z ustozimni senga berib qo‘yar ekanman-a. Soqchilar!!!

– To‘xta, yaqinlashsalarining bittang sog‘ qolmaysan! Menga ham endi baribir, armiyam qoldimi?!

– Shuning uchun ham esingni yig‘ib ol deyapmanda xumpar! Eleksirda bitta filtirlavorsak, binoyidak...

– Filtr-piltringa o‘t tushsin senlarni. Demak malikalaringga iching achimaydi-a?!

Uch-to'rt kun avvalgi kekkaygan malika endi bir burdagina bo'lib javdirab turardi, avvaliga ustidan kulgandek bo'lgan bolalar keyin unga achinib ketdilar va pichirlab reja tuza boshladilar. Aksiga olib Mister Olaparni tashqariga chiqib ketganini qarang...

Xuddi shu vaqt Shoh Ridon taxttan tushib jinoyatchiga dedi:

– Nevaramni qo'yvor Qobil, mana men bilan nima qilsang qil!

Bemaza Qovun (tavba o'zimzday odamni laqabi ham shunaqa bo'ladimi) malikani itarib yuborib Shohga yopishdi. Qiziq, qo'lidagi bolakaydan bemalol chiqib ketishi mumkin bo'lgan Shoh indamay yerga qarab qoldi.

– Xo'sh, hammani oldida gapirib berasanmi yoki o'zim boshlaymi, Nodir?!

Bolalar ham, kattalar ham hech narsaga tushunmay hayron edilar.

– Vali, anavi jinni Shohni Nodir dedimi?!

– Shunaqa dedi shekilli, professor!

– Bolalar, axir bu odam...

– To'g'ri topding G'anisher, – dedi Shoh Ridon. – Men haqiqatdan ham bobodehqon Nodir buva bo'laman!

– Nodir buva!!!

– Ha, Nodir buvalaring!!! Agar shu mahmadona ellik yil oldin menga chiroyliroq laqab topganida bormi, men ham hozir kimgadir buva bo'lib, pir–u badavlat xonadonim, mana bunday nabiralarim bo'lardi, – deb Malikaga yuzlandi.

– Nanni! Nodira bu...

– Ha, bu menman sinfdoshlar!

– Qoyil, artist bo‘lsang bo‘larkan. Ammo zo‘r laq-qilating-da o‘ziyam. Malikamish!!

– Vali, bu lavozimgami, rolgami meni ko‘targan kim senlarmasmi?! Hayol qilmay o‘llaring! Yangi Zilopiyada men rosttakamiga Malikaman, o‘ylabroq gapiringlar! – deb bobosiga qaradi;

– Buvajon, bu yerga meni deb, sinfdoshlarimni deb qaytib keldingiz. Endi qanaqa jazo bo‘lsa, men ham roziman.

– Yo‘q Nodira, bu yerga qaytib kelishni men yillar davomida kutdim, o‘z o‘rtog‘imni tashlab ketganim uchun vijdon azobida yashardim.

– Senda ham insof bormi?

Ancha vaqtgacha indamay qarab turgan Shoh Tarvuz Bemaza Qovunni (nimalar deyapman Qobil deyishdi-ku ismini) oldiga kelib so‘z boshladi.

– Bo‘ldi aljirama, o‘zingni oppoq ko‘rsataverma, ellik yil oldingi voqealar esimda bor. U vaqtlar men tarvuzkay edim, ammo ustozimni vijdoni senikidan ming karra pok bo‘lgani yodimda bor. Hozir ham shunday. Ular bir hafta burun bu yerga nabirasi bilan qaytib kelib qolishgach, Zilopiyadan qanday ketib qolganini, seni esa bu yerlarda qolganing, seni olib keta olmaganiga ming karra pushaymon bo‘lganini aytdi.

– Yolg‘on!

– Rost Qobil! Hali ham kech emas...

– Nodir, endi nima uchun qaytaman. Men tengilar chol, men bolaman. Hatto, mendan ancha keyin kelib qolgan Qodirov ham katta kishi, menga esa qarq‘ish tekkanmi, hamon o‘n uchdaman. Mazax qilish uchun olib ketmoqchimisan? Sen ham qolasan, eshitdingmi qola...VOY!!!

Ko'chadan qaytib qolgan Mister Olapar uni ikkinchi bor bosdi! Shoh Ridon – Nodir buvani hayhaylashiga qaramay uni zindonga olib ketishdi.

Kechki payt tantana va janjallar tugagach, barcha Oqtoshliklar (Qobildan tashqari) dumaloq stol atrofida o'tirib, Shoh Tarvuzning kelishini kutishardi.

– Nanni, voy kechirasan Nodira, – dedi Ali. – Bu yerga qanday kelib qoldinglar?

– Sizlar qanday kelgan bo'lsalaring o'shanday keldik, – deya, biz sizga sal avval "Oqtoshda nima gaplar" bobida sal uchini chiqarib, boshlab qo'ygan voqealarni aytib berdi. Nodirani aytishicha, buvasi o'rtog'i Qobil bilan Yangi Zilopiyaga kelib qolib, so'ng o'rtog'isiz qaytib, o'sha g'aroyib o'lkaga boshqa bora olmagan va buning iloji ham yo'qligini aytgach, Nodira ko'p tushkunlikka tushadi. Poliz oralab hech qanaqa sehrli tarvuzni ham topa olmaydi. Bir oylar davomida "dardini" ichiga yutib, tarvuzlarni sinchiklab tekshiradi, natija chiqmaydi. Polizda uning orqasidan Valining Mister Olapari ham kunu-tun ergashib ayanchli vovullab yurardi. Bir kuni darsda o'tirsa, deraza ortida it akillayapti, Nodira uni Olaparning ovozigaga o'xshatdi-yu, ammo saboqlar hali tugamagani bois o'rnidan turmadi. Besh daqiqa o'tar-o'tmay sinfga o'qdek otilib Olapar kirdi-yu, qizning etagidan tishlab torta boshladi. Nodiraning ko'ngli ham nimanidir sezib, darsni tashlab itning orqasidan polizga chopdi. Adashmagan ekan... Butun polizni allaqanday joziba bilan nurlantirib kattakon tarvuz, jilolanib yotardi. Buvasi ham yaqin orada ekan kelib qoldi.

– Buvajon, men sinfdoshlarimni qutqarishim kerak!

– Men ham Qobilni ozod qilaman! – deb ikkalasi tarvuzga yopishdilar. Xuddi o'sha chang-to'zon,

shamol... Ko'zlarini ochishsa, Yangi Zilopiyada – Nodir buva avval sho'hlik qilib ketgan qasrda shohona kiyimlarda turishibdi. Minglab tavuz-qovunlar ularni olqishlashyapti. Shoh Tarvuz ayniqsa bo'lakcha iltifot ko'rsatdi, ular bilan birga kelib qolgan Mister Olaparni ham "besh yulduzli" koshonalarga joylashtirdi. Ertesi kuni esa Nodir buvani izzatu-ikrom bilan, ustozim deb ulug'lab o'z taxtini oldiga yana bir oltin taxt o'rnatib, Shoh Ridon qaytdi, deb elga ma'lum qildi. Nodira esa – Malika Nanni bo'lib munosib o'rnini egaladi. Bundan ellik yillar avval sirli tarzda yo'qolib qolgan Shoh Ridonni Shoh Tarvuz kichkina bo'lgan bo'lsa ham yaxshi eslardi. Oliyjanob, o'n uch yoshda bo'lsa ham birovni hafa qilmaydigan, o'ktam Ridon, hozir oppoq soqoli bilan yanada salobatli ko'rinardi. Shoh Ridon boshidan kechirganlarining barchasini so'zlab berib, bu yerga kelish maqsadlarini aytgach, maslahatni bir joyga qo'yishadi. Ya'ni Qobil ham, shumtakalar ham astoydil tavba qilib, yaxshi tomonga o'zgarmaguncha hech kimga, hech narsa aytilmaydi.

– Keyin o'g'ri emasligimizni bilib saroyga chaqirtirdilaring, shundaymi?

– Shunday, ammo men o'zimni tanitmadim. Sizlarni qancha sog'ingan bo'lsam ham, beparvo bo'ldim. Eski yomon odatlaringni ham unutganlaringa astoydil ishonib tursam, yana "Nannilab" qoldilaring...

– Bizni kechir Nodira! Seni boshqa hech qachon hafa qilmaymiz.

– Men bunga ishonaman!

– Nodira, – dedi Ali ko'ziga yosh inib, ota-onamiz bizni deb ado bo'lgandir?...

– Yo'q! – dedi shu vaqt ularning suhbatini jim tinglab o'tirgan rektor Qodirov. Men o'z yaqinlarimni

qanday dog'-u hasratda o'tib ketishgani vijdonimning eng og'riqli nuqtasi bo'lgani uchun, yillar davomida, Kundalik – ekranimni, Kundalik – kompyuterga aylantirishga harakat qilib, vertual nusxangizni uylaringga yubordim. Ota-onangiz uchun siz allaqachon topilgansiz, to'g'rimi Nodira?

– Ha bolalar, sizlar Oqtoshdasizlar. Men bu yerga kelgan kuni topilgan ekansizlar.

– Iy-e, endi uyimizdan ham ayrilibmiz-da, haligi vertuallaringiz shunaqa jannatmonand Oqtoshdan, mehr-oqibatli odamlar orasidan o'lsa ketishmas!

– To'g'ri aytasan Ali, ular hali maktabimizga ham qatnashayotgandir?

– Ha! – dedi Qodirov. – Mana, monitorga qaranlar.

Kundalik "monitorida" haqiqatdan ham shumtakalarning quyib qo'yilgan nusxasi darsdan qaytishayotgandi.

– Ammo ular siz qaytib borsangiz, havoda muallaq singib ketishadi. Chunki ular vertual nusxa.

– Qaytib borisharmish! Chuchvarani xom sanashibdi!

– deb qo'ydi ularning suhbatini tinglayotgan Aka Qurtag'ay stol ostida, chizg'ichini bukib polga tars etib urarkan...

SEHRLI PALAK QAYDASAN?

Shoh Ridonning ellik yil ilgarigi qaytish rejasi bo'yicha, Achchiq tarvuz eleksirini ichishga tayyorlab qo'yishib, sehrli palakni qidirish bilan ovora edilar... Butun saroy tintib chiqilsa ham shiftan osilib tushguvchi, g'aroyib palak topilmasdi. Oradan haftalar o'tib ketdi. Bir kuni...

Ikki shoh taxtda, Nodira va shumtakalar o'y surib ularing yonida o'tirishardi. Hovliqib yugurib nimalarnidir

gapira boshlagan Qodirovni avval hech kim tushunmadi. Shohlar "asta so'yla!" deb buyruq berganlaridan so'ng, u kundalik – kompyuterni ochdi.

– Shohim men o'tmishga qaytib, ko'ra oldim!

– Nimani?

– Nodir buva qanday qaytib ketganini.

– Nimalar deyapsan???

– Mana qaranglar, qaranglar!

Qodirovning tepasiga duv etib yugurib kelgan Oqtoshliklar, monitorga qarashdi. Unda... qaysidir tomonlari Nodiraga o'xshab ketguvchi o'n uch yoshlar chamasidagi bolakayning va yana bir bolaning emaklab "o'g'irlik-o'g'irlik" o'ynashayotganlari jonlandi...

– Qodirov bularni o'tkazib yubor, sabrim chidamayapti oxirini ko'rsat! – dedi Nodir buva .

– Oxirini? Mana... hozir. Ana !

...Mana Nodir buva, iy-e, Nodir buva qani bu sharbatxonada, bo'sh tokchada uxlab yotgan tarvuzkay kim? Shirinligini, shunaqa mazza qilib uxlayapti-ki, palakchasini ham yig'ishtirib olmabdi.

– Kim ekan bu? Ana men!!! – baqirib yubordi Nodir buva. Ana-ana, Oqtoshni sog'inib yig'lab o'tiribman, qo'limda sharbat deb o'ylaganim – eleksir, sehrli palak qani?

– To'xtat bir pas! – hayajonlanib buyurdi Shoh Tarvuz. – Haligi tarvuzkayni kattaroq qilib ko'rsat!

– Mana! – Qodirov tarvuzkayni katta plan bilan ko'rsata boshladi.

– Shu yerda to'xtat! Yelkasini... elkasiga qaranglar!

Hamma ajablanib, uxlab yotgan tarvuzkayni yelkasiga qarab, hech narsaga tushunishmadi...

– Nega, angrayib turibsizlar! – dedi Shoh Tarvuz. – Yelkasidagi xoli, mana bunga o'xshaydimi!

Oqtoshliklar o'girilib, Shohning yelkasidagi moshdek xolini ko'rishdi. Yoppiray, tarvuzkayniki bilan bir xil!

- Demak bu...

- Men ekanman-da!

- Voy, bolalar qaranglar! - Alining xitobidan so'ng hamma yana monitorga qaradi:

Tepa tokchada shirin uxlayotgan tarvuzkay, pastda yig'lab o'tirgan o'n uch yoshli Nodir va... Sehri palak!!! Shifttan emas, tokchadan tushyapti-ku! Ana Nodir uni ushladi...va

- Batareyasi o'tirdi! - dedi Qodirov tasvirlar yo'qolib qolgan monitorga qarab.

- Bo'ldi kompyuteringni keragi yo'q, - dedi Shoh tarvuz, o'z palagiga qararkan. - Hech g'ayriixtiyoriy xislatlarini sezmagandim-ku, bu qanaqasi bo'ldi?!

- Demak, monitorda ko'ringan sehri palak, shu...sizning...pa...

- Shunaqa-ga o'xshaydi! Sinab ko'rish kerak. Yuringlar sharbatxonaga. Tokchaga-ku endi sig'mayman, ammo bir yo'li topilar...

- Hov ana, men bolalikda berkinib uxlashni yaxshi ko'radigan tokcha - dedi Shoh Tarvuz .

- Ammo endi nima qilamiz, siz rostdan ham sig'maysiz u tokchaga?

- Palagim o'zimda-ku, boshqa tokcha yasasa bo'lar! ...Zindondan Qobilni ham olib kelishdi. Shoh Tarvuz yangi tokchada. Pastdagilar achchiq eleksirni paydar-pay ichib, mo'jiza kutishardi...

- Mo'jizamish! Ey tomoshalarindingan o'rgildim, mazza qilib uxlaganim yaxshi! - deb Aka Qurtag'ay pinakka ketdi.

- Bolalar, balki Shoh yanglishgandirlar. Tarvuzkaylar bir-biriga juda o'xshab ketishadi-ku!

– Jim, eshitib qolsa hafa bo'ladi! – dedi Nodir buva tokchaga qarab qo'yib.

– Uxlayapti Shohimiz, mo'jizani kutib o'zi ham charchadi...

– Ex! – dedi Qodirov. – Qani hayotim yangidan boshlansa-yu, Oqtoshda qayta tug'ilsam. Sho'x bola bo'lsam ham, odob doirasidan chiqmasam. Yaxshi o'qib, zo'r adabiyotchi bo'lsam! Dars bersam, bolalar yaxshi ko'rsalar. O'zim ham she'rlar yozsam....

– Men esa, – dedi Vali, afsuslanib. – Futbolni ham me'yorida o'ynasam, dadamlar "tushligingga" deb bergan pullarni qo'shnimiz uyida ochgan kompyuter o'yinlariga sarflamay, bitta-ikkita hadiiy kitoblar olib o'qib tursam. Tekin muzqaymoqlar ham bo'lmasa...

– Men esa maktabda zo'r o'qib, kelajakda rostdan ham proffesor bo'lsam! – dedi achchiq tarvuz eleksirini ishlab chiqqanidan ruhlangan Ali. – Keyin...keyin, sinfdoshlarimni umuman hafa qilmasam! – Nodirani qo'lini sekin siqib qo'yarkan, qizning chaqnoq ko'zlariga tikildi.

– Men ham yaxshi o'qirdim...Oqtoshni obro'sini dunyoga taratar edim. Yaxshi veteranar bo'lib, xususiy klinikamni ochardim...Balki, Solijon Sharipovday kosmonavt ham bo'lardim! – dedi G'ani.

– Nega endi kosmonavt?

Yangi Zilopiyalik guruhdoshlari bilan Marsga sayohat qilishganda, bir olam ta'surot bilan qaytgan G'ani. savol bergan Qodirovga qarab;

– Nimagaligini bilmayman-u, ochiq fazoda turib, tunda Oqtosh osmonida miltillab turguvchi minglab yulduzlarni yaqindan ko'rardim. Keyin, koinotda ham tug'ilgan go'shang seni kutayotganini his qilish juda boshqacha bo'lsa kerak....

Ularning beg'ubor orzularini tinglab o'tirgan Nodir buva;

– Barakalla bolalarim, bu sayohat hammangizni asl insoniy hislatlaringizni ochishlaringda birinchi qadam bo'lganidan shodman! Sen-chi, sen, Qobil nimalarni orzu qilasan?

– E, bor-ey, do'stmish ellik yil-a... Men ellik yil avval orzu qilardim. Endi nima foyda!

– Nimani orzu qilardingiz, Qobil bu... Qobil? – Ali savol berarkan yonida Qodirovning "kompyuteri"dan Oqtoshdagi zamonaviy jihozlangan keng, yorug', go'zal maktabni tomosha qilib o'tirgan o'n uch yoshli, ammo aslida Nodir buva bilan tengdosh, Qobilni buva deyishni ham, demaslikni ham bilmay.

– Menmi? Men....Nodir yodingda bor-mi eski, zax sinfda o'tirib, qishlarda yechinmay, qo'llarimiz muzlab dars o'tardik. Manavindaka sharoitlar qayerda edi?! – dedi monitorga ishora qilib. – Ammo men, ko'rmagan bo'lsam ham, doim shunaqa maktabda bilim olishni orzu qilib xayol surib o'tirardim. Ammo endi kech...

Xuddi shu on Qobilning orzularini kutib turgan-day, ular o'tirgan nim qorong'u xona ajib bir shaffof nur bilan yorishib ketib, judayam yoqimli kuy tarala boshladi. Hammasi bir-biriga qarab hayron, Shoh Tarvuz ham uyg'onib, atrofga alanglab hech narsani tushunmas edi. Shu vaqt tokchadan asta sirg'alib oltin palak tusha boshladi.

– Bolalarim, Qobil, siz ham, – dedi Nodir buva Qodirovga qarab hayajonlanib tayyorlaning, palakni ushlanglar!

Oqtoshliklar palakka yopishdilar, bu hayajonli daqiqalarni kuzatib turgan Shoh Tarvuz:

– Omon bo‘linglar qadrdonlarim, oq yo‘l! – deb qoldi. Shift, tokcha, Shoh ba‘ri havoga singib, atrof moviy rangga chulg‘andi. Palak niliy falak tomon tortilardi.

...Yettovi ko‘zlarini ochishganda, Nodir buvaning polizida yotishgandi.

– Ur-re! Qaytibmiz, biz Oqtoshdamiz!

– Oqtosh, Oqtosh!... To‘xtanglar, rostdan qaytdikmi? Hov anavi, yo‘lda ketayotgan velosipedli odamdan so‘raylik.

– Hov amaki, biz Oqtoshdamizmi?

Ali tanimay, "amaki" deb murojaat qilgan odam – ustozlari Parpiyev ekan, to‘xtab, ularga bir qaragach:

– Ha, nima haligi... Yangi Zilopiyadaman deb orzu qildingmi ovsar. Oqtoshdasan...

– Yashasin! Yashasin o‘zimizning Oqtosh! Ur-rey!

Uch shumtakaga qo‘shilib sakrayotgan Nodir buva, uning nabirasi, yana bir-ikki kishi – uzoqdan kimliklarini tanimay, ularning nimaga xursandligiga tushunmagan Parpiyev yelkasini qisib qo‘yib velosipedida jo‘nab qoldi.

– Xuddi oradan hech qanaqa vaqt o‘tmaganday, o‘sha go‘zal tanish polizlar, betakror tuproq isi...

– Qobil, Qodirov, – dedi Nodir buva. – Sizlarni o‘zim o‘qitaman!

O‘n uch yoshli bolaligicha qolib ketgan Qobil va Oqtoshga keliboq, bolalarga tengdosh bolakayga aylanib qolgan direktor Qodirov Oqtoshning tanish, dilga yaqin sarhadlariga qarab to‘ymas edilar.

– Hov ikkalang, meni eshityapsizlarmi? Qishlog‘imizning ko‘rki bo‘lgan shinam, zamonaviy maktabda o‘qiysizlar. Manavilar esa, yangi sinfdoshlaringiz bo‘ladi, – deb bolalarga ishora qildi....

– Qani endi ketdik!

Sayohatchilar endigina poliz adog'iga yetishganda orqadan tanish ovoz eshitildi.

– Shoh Ridon, Shoh Ridon!

Hamma taq to'xtab, kayfiyatlari buzilib ortga o'g'irilishdi. G'anining erkatoiy ko'ppaginging bo'ynini silab, Shoh Tarvuz turardi;

– Mister Olapar qolib ketibdi, mana... palakni ushlay olmadi, ko'tarib olib chiqdim.

– Shoh Tarvuz... Hazrati oliy... – Nodir buvaning gapi chala qoldi. Shoh tarvuz, ko'rsatgich barmog'ini labiga bosib, "Jim!" ishorani qila, sekin kichraya boshladi. Avval bolalar o'g'irlamoqchi bo'lgan, kattaligi bir quloch tarvuzga aylanib tovlandi, so'ng yanada kichrayib oddiy palakli, tarvuz bo'lib qoldi.

– Hayr Hazrati Oliylari... Hayr Shotqo!

– Salom Oqtosh!!!

XOTIMA

YOKI TO'RT YILDAN SO'NG...

Keyin nima bo'ldi deb qiziqyapsizmi? Tushundim, biroz shoshmang... a, labbay, aka Qurtag'ayning taqdiri bilan ham qiziqyapsiz-a? Unda eshiting, aka Qurtag'ay shumtakalardan ajralish niyati yo'q edi, lekin hamma palakka yopishganda, u uyg'ongan bo'lsa ham ulgurmabdi. Aniqrog'i bo'yi yetmabdi... Oyog'i ostiga chizg'ichni qo'yib harakat qilsa ham bo'lmaganmish... "Qayerdan bilasiz?" deb so'rayapsizmi, bu endi professional sir, kecha sinfdoshi Qirqoyoqxonga va'da berib qo'yanman axir... Ammo, ehtiyot bo'ling, aka Qurtag'ay tanish-bilishlari

orqali yangi mijoz qidirib yurganmish. Takasaltang, xayolparast, eng muhimi darslarda o'tira olmaydigan bolalar bo'lsangiz, demak u sizni topibdi!

Shumtakalar qani, deyapsiz-a? Eh, Qorasuvda qancha suvlar oqib ketdi-ya...Hov ana, bo'ylari baland, o'ktam yigitlarni ko'ryapsizmi? Ana u tomonda, qayoqqa qarayapsiz, ey ana?! Ko'prik ustidan kiyim-piyimlari bilan o'zlarini suvga otayotganlarni...Uch emas, besh azamatni. Tanidingiz-a: Ali, Vali, G'ani, Qodir va Qobiltoyal, o'zimizning shumtakalar... nimalar deyapman, uzr! Ular Toshkentdagi eng zo'r oliygohlarga, test asosida yuqori ballar bilan qabul qilinganliklarini nishonlayotgan o'zimizning Oqtoshliklar bo'ladi...

Eski shaharning yangi ertaklari

Eski shahar, Eski shahar....Qalbida, bag'rida ne-ne sirlari bor shahar. Dunyoning hech qaysi go'shasida yo'q, yurakka yaqin tor ko'chalar-u, ganjsuvoq uylar. Ularning ko'pi hozir zamonaviy, ko'rkam binolar ila uyg'unlashib go'zal bir majmuaga aylangan bo'lsa ham, xamon ko'hna maftunkorlikni yo'qotgani yo'q.

Bugun men sizlarga, Eski shahardan olib kelgan yap-yangi, g'aroyib ertaklarimni taqdim etaman.

Muallifdan

BOG' KO'CHALIK BAHONACHI

Bilasiz-mi, bolajonlarim, dunyoda nimani topish osonroq?! Barakalla, albatta bahonani-da. Axir matematika darsida o'qituvchingiz uy vazifasini tekshirib chiqqunga qadar, ataylab kechiksangiz bahona topiladi, vaqtida kelib, uy vazifangiz bajarilmagan bo'lsa ham bahona topiladi. Ota-onangiz tayinlagan ishlarni qilib qo'ymasangiz, birovga bergan va'dangizni unutgan bo'lsangiz ham osongina, yo'li bor. Ba-ho-na! Ammo, Bog' ko'chalik Bahromjon degan bola shu masalada sal no'noqroq ekan. Nega deysiz-mi, bilmay qolib bitta bahonani bir necha marotaba takrorlab qo'yaverar ekan. Masalan, dushanba kuni birinchi soatga kechiksa, "yo'lda kelayotib bir keksa momoga yordam berib, uyiga olib borib qo'ydim", deydi seshanba, chorshanba, payshanba, juma, shanba, xullas haftaning har olti kunida ham "hojatbaror" Bahromjon ko'zini lo'q qilib, bitta bahonani takrorlayveradi. Bu ham mayli, gohida uchinchi, to'rtinchi soatga qo'yilgan darslarda ham o'sha-o'sha nomer. Natijada, uning bahonalariga hech kim ishonmay qo'yibdi.

Ammo kunlardan bir kuni har galgidek Bahromjon, ertalab vaqtli uyg'ona olmay, kech turib, "Bahonam tayyorku", deb erinibgina chorrahada turardi. Shu mahal:

– Bolam, yordam berib yubor! – degan ovoz eshitildi.

Bahromjon shundoq qarasa, bir munkillagan kampir, chorrahada unga iltijo bilan qarab turar edi. U kampirga yaqinlashib, salom berdida, qo'llaridan tutdi. Kampir ko'maklashgani kelgan deya, xursand bo'lib, "Baraka top, bolam", dedi. Bahromjon esa, uni

yo'ldan o'tkazib qo'yish o'rniga sekin orqaga tisarildi. Hayron bo'lib turgan kampirga qarab:

– Buvijon, uch shart bilan yordam beraman, – dedi.

– Qanaqa shart, bolam?

Birinchidan, maktabimizga borib direktorimizga : "Bu bola har kuni ertalab mening qo'limdan yetaklab, uyimgacha kuzatib qo'yadi, gohida bir kunda bir necha marta yordam berib turadi" deysiz. Ikkinchidan, "G'uncha" jurnaliga meni maqtab chiroyli bir maqola yozib berasiz. Suratimni o'zim ilova qilaman. Uchinchidan, ota-onamga ham rahmat aytib qo'yasiz, shularni bajarsangiz, men ba'zilarning shubhalaridan xoli bo'lib, bemalol taralla-bedod yuraveraman, siz esa mening ko'magim bilan yo'ldan o'tib olasiz.

– Shu xolosmi? – debdi kampir.

Bahromjonning og'zi ochilib qolibdi, bir dunyo shart qo'ysa-yu, kampir "Shu xolosmi", desa-ya.

– Ha, shu xolos! Nima bular kammi momojon?

– Ha, yo'q bolam, aytganlaringga roziman! Faqat mening ham bir shartim bor. Men yordam so'raganimda hech qachon rad etmaysan. Mening bir hislatim bor, gohida faqatgina o'zingga ko'rinaman, boshqalar meni ko'rishmaydi. Agar so'ragan paytimda yordam bermasang, hammasi yolg'on deb sharmandangni chiqarishim mumkin!

– Mayli, roziman! Qani, ketdik bo'lmasa! Avval tahririyatga boramiz, bir suratim ham yonimda edi...

Shunday qilib, o'sha kuni kampir, Bahromjon haqida ikki betlik rahmatnomani aytib turib, bir jurnalist qizga yozdirdi. Yoniga surat ham qo'shib, maqolamisan-maqola bo'ldi qoldi. U navbatdagi

sondayoq bosilib chiqdi. Butun mamlakatda, oltinchi sinf o'quvchisi Mirzayev Bahromning olti yildan buyon bir kampirga ko'rsatayotgan g'amxo'rliqi, odamiyligi to'g'risida maqola, yuqorida esa jilmayib tushgan surati... Maqola maktabda, kampirning shaxsan ishtirokida tantanavor tarzda o'qib berilgan bo'lsa, uyda ota-onaning xursandchilik ko'z yoshlariyu, palovxonto'ra bilan nishonlandi. Butun O'zbekiston ahli, o'z bolalariga Faqat Bahromjonni o'rnak qila boshladilar. Ayniqsa, endi u har kuni kampirni yetaklab yo'ldan olib o'tayotgani tez-tez ko'zga tashlanganida, "Bahromjon haqiqatdan ham, maqtovga loyiq bola ekan" deydiganlarning sanog'i yo'q edi. Maqtovlar-u, olqishlardan havolanib ketgan Bahromjonga avvaliga kampir istagan mahalda yordam berib yurish hech malol kelmabdi, ammo bora-bora bu holat shunaqa joniga tegib ketibdi. Axiyri chiday olmay:

– Momo, bo'ldi-da endi! Maqtab bergan maqolangizni ham, maktabdagi "dokladingiz"ni ham o'n barobar chiqarib oldingiz!

– Hoy bolam, bu gaplaringni qo'y, aks holda nima bo'lishini bilasan-a? – debdi kampir bosh chayqab.

– Momo, o'zi uyda o'tirasizmi, qachon qaragam yo'limdasiz?! Ertalab ham, tushda, kechki payt ham, paydo bo'laverasiz. Qari odam uyida o'tirsa-da, oyog'ini uzatib...

– Ha, bir yumushlar chiqib qoladi-da bolam.

– Yumush, yumush... Bahonalaringiz hiqqildog'imga keldi.

– O'zingning bahonalaring-chi, aytib qo'yay bolam, men bilan adi-badi aytishib o'tirish yaxshilikka olib kelmaydi.

-Ey, boring-ey! – debdi-yu, Bahrom qo‘l siltab ketib qolibdi.

Kampir aytganini qilibdi. Avvallari faqatgina yo‘lda paydo bo‘lib yordam so‘rasa, endi maktabda, uyda, futbol o‘ynaydigan maydonda, kinoteatrda, kompyuter o‘ynayotgan joyida, xullas, qayerda Bahromning oldida odamlar turgan bo‘lsa, paydo bo‘lib qolaveribdi. Ammo, kampir o‘zi oldindan aytib qo‘yganidek, boshqalarga ko‘rinmasdi.

Bahrom unga rad javobini bersa, kampir "hammasini aytib beraman-a!" deb qo‘rqitar, biroq, Bahrom "shu kampirning qo‘lidan nima ham kelardi", deb beparvo turaverardi. O‘rtoqlari, sinfdoshlari, otanasi, hamma-hamma Bahromning o‘zi bilan o‘zi gaplashishiga xayron qolib, yelka qisishardi. Momo hech joy tanlamay qo‘ygandi-da.

Axiyri bo‘lmadi, yil yakuniga bag‘ishlangan tantanada, odatdagidek direktorning oldiga chaqirilib "eng, savobtalab o‘quvchi" deb maqtalayotgan Bahrom o‘zida yo‘q xursand, maqtov yorlig‘i va shaxsan unga atalgan sovg‘ani ushlab turardi. Ammo, direktorning maqtovlari tugab-tugamay, Bahromjon o‘z-o‘zidan kim bilandir gaplasha boshladi. Direktor, o‘qituvchilar-u, o‘quvchilar lol qolib uning gaplarini eshitib turishardi.

- Mana, momo qo‘lingizdan hech narsa kelmadi. Shu maqtovlar-u, sovg‘alarning bari meniki!

Yig‘ilganlar hech qanaqa momoni ko‘rishmas, Bahromjon direktor tomonga qarab tinmay gapirardi. Ammo, kampirga gap uqtira olmagach, hamma sirlarini ochib tashladi.

- Bo‘ldi-da, endi momo.... Mayli, bilganingizni qiling! Nima hozirmi, yo‘q! Aytmayman, ayt-may-man!

Unga tikilib turgan direktor:

– Bahrom kim bilan gaplashyapsan, nimani aytmayсан? – deb so‘radi.

– Hech narsani!

– Tushunmadim?

– Bo‘ldi-da, boring endi yo‘lingizdan qolmang, keting maktabda balo bormi sizga?!

Maktab direktorining fig‘oni falakka chiqdi:

– Nima deganing, mening kimligimni bilasanmi?

Bahrom qarshisida turgan direktorni ko‘rinas, uni to‘sib turgan kampirgagina gapirardi.

– Bilaman, bilaman, nega bilmas ekanman. Siz mening shartimga ko‘nib, "G‘uncha"da rahmatnoma chop qildirib, maktabga, uyimizga, o‘qituvchi va ota-onamga borib, hech qilmagan yordamlarimni maqtab, keyin "qonimni ichayotgan" kampirsiz!

– Hoy, nima deb aljirayapsan?

– Ovora bo‘lasiz momo, men bularni hech kimga aytmayman. Sizga ham aytgani qo‘ymayman!

Shunda kampir Bahromning ko‘z oldidan g‘oyib bo‘ldi, go‘yoki havoda erib ketganday... Ammo Bahromning barcha gaplari, mikrofon oldida turgani uchun butun maktabga baralla eshitilgandi. Bahrom o‘ziga kelib, atrofga qaraganda direktorning qovog‘idan qor yog‘ar va maktabdosh-u, ustozlarining "uyat-ey!" degan o‘qdek qadalgan nigohlaridan hamma narsaga tushunib yetgandi. Bahrom sekin boshini ekan-cha, tashqariga yo‘naldi...

Shundan so‘ng, ancha vaqtgacha Bahrom hech kimning ko‘ziga qaray olmadi. Ammo, shu-shu bahona qilishni tashlab, hamma narsaga o‘z vaqtida ulguradigan bo‘ldi. Kechikishlari yo‘qolib, a‘lo baholarga o‘qiy boshlabdi. Aytishlaricha, keksa va yordamga

muhtojlardan o'z ko'magini ayamasi emish. Tahririyatga shunaqa ko'p rahmatnomalar kelibdi. Lekin Bahromjon, kamtarlik bilan tahririyatga borib, "maqola shart emas, maktublarni o'zimga bera qolinglar", deb ularni olib ketar ekan.

Ha aytgan-cha, u yomon odatlaridan qutulishga sababchi bo'lgan o'sha "sehrGAR momo"ga rahmat aytish uchun, uning uyigacha boribdi, ammo Bahrom avval kelib yurganida ko'rgan o'sha uydan mutlaqo begona odamlar chiqib:

– Bu yerda o'ttiz yildan buyon yashaymiz, hech qanday momoni tanimaymiz, – deyishibdi.

Mana, oradan necha yillar o'tib ketdi. Bahromjon oliygohni bitirib, uylandi, katta bir korxonaga direktor bo'lib ketdi. "Savobtalab direktorimiz", deb keksalar astoydil duoga qo'l ko'targanlarida, ko'zlariga yosh to'ladi. Tizzasida o'tirgan nabiralariga bir vaqtlardagi, bahonalarini yo'qotishga yordam bergan momo haqida gapirib berar ekan, o'zi xov o'sha bolalikdaka atrofga qarab-qarab, kimnidir qidirar va:

– Rahmat sizga, sehrGAR momo! – deb qo'yar ekan.

ESKI KALITNING ESDALIKLARI

Bor ekan-da yo'q ekan, och ekan-da to'q ekan. Eski shaharning eski ko'chalaridan birida, bir hunarmand oilaning eshigida, eskigina bir kalit yashar ekan. Har doim qarindoshlari bilan yig'ilib qolganida uning eski dardlari qo'zib, taqdiridan xafa bo'lib ketar ekan.

Bugun ham, uy egalari shahardan kelgan o'g'il qizlari bilan gurunglashib o'tirgan chog'larida,

qarindosh kalitlar eski kalit atrofida to'planib suhbatlari qizib ketibdi. Yunus-obod tomondan katta o'g'il bilan birga kelgan Oltin Kalitvoy viqor bilan so'z boshlabdi:

– To'g'ri, o'zim oltindan bo'lmasam ham, egam qurgan hovli oltinday tovlanadi. Dahada bitta bo'ldi, desam yolg'on bo'lmaydi. Yevroremont, marmar hovuzlar, afrikaning palma degan daraxtlari. Eh-he, gapirsam ertalabgacha gapim tugamaydi! O'n to'rtta xonaga o'rnatilgan eshik kalitlariga, akang qarag'ay direktorlik qiladi. Meni hamma ardoqlaydi, chunki bosh darvozani ochib beraman-da! Shuning uchun mana qaranglar, chiroyli tilla zanjircha taqib qo'yishgan, – deb, bo'ynidagi zanjirini maqtab kerilib qo'ydi.

Undan so'ng Kumush Kalitxon so'z boshladi.

– Mening o'zim esa sof kumushdan yasalganman. Egam Kumushxon "Talisman" deb ataydi. Qulfim bilan Parijdan olib kelganlar. Bizning uy ham boshqalarnikidan kam emas! "Bankovskiy", degan ko'p qavatli uylar haqida eshitgandirsizlar. O'-o', daxshat chiroyli! Xohlagan mehmoningni uyalmay boshlab borsang bo'ladi. Men jimjimador temir eshigimizni ochib bergach, ichkaridagi kumush taqsimcha deb ataladigan karavotimda mazza qilib orom olib yotaman.

Undan so'ng chilonzorlik, sergelilik, markazlik uy kalitlari va sirli Seyfali, Mersali, Neksiyali xattoki Ladaxon ismli kalitlar ham og'zilaridan bol tomib xizmat joylari haqida takror-takror aytgan maqtoqlarini yana takrorlashdi.

Birgina mezbon eski kalit boshini ham qilib jim turar edi.

– Siz nega gapirmaysiz, boboy?

– Nimasini maqtanadi, hammasini o‘zimiz ko‘rib turibmiz-ku?!

– To‘g‘ri aytasan Seyfali! Buni na senga o‘xshab yashiradigan dollar-u, tillalari, na biznikiga o‘xshagan dang‘illama darvozalik hovlisi bor!

– Buning ustiga bir qulog‘i ham chirib tushgan!

Eski kalitning bo‘g‘ziga nimadir tiqilibdi. Axir yig‘ilishdi deguncha, cho‘ntaklardan chiqishib, egalari qo‘zg‘alguncha eslari ketib maqtanchoqlik qilganlari yetmay, har gal bir qulog‘i siniq g‘aribgina mezbinni mazahlayverishadi.

"Bo‘ldi, yetadi shuncha kamsitishlar! Ketaman", – debdi o‘ziga o‘zi eski kalit. Dast o‘rnidan turib tashqariga yo‘nalibdi. Taxtadan yasalgan qadrdon eshik bilan yig‘lab-yig‘lab xayrlashibdi.

Ertasiga tong otgach, katta ko‘cha o‘rtasiga yotib, boyroq ega poylay boshlabdi. O‘z uyidan uncha uzoq keta olmagani uchun, munkillab qolgan sobiq egasi, uning kenja o‘g‘li va nabiralari kalitni izlab, har qadamni ko‘zdan kechirayotganlarini ham ko‘rib turibdi. Eski kalit boyvachcha o‘tsa ko‘radigan bo‘lib yastanib olsa, G‘aribroq yo‘lovchilardan berkinib olar ekan. Shu sababdan ham sobiq egalarini ko‘rib, ustiga tuproq tortib olibdi.

Nihoyat, qo‘sha-qo‘sha oltin uzuk taqqan bir tannoz xonimcha unga qo‘l cho‘zib, kaftida bir oz tomosha qilgach:

– Antikvariat! – deb kichkina sumkachasiga solib, olib ketibdi. Faqat xonimcha uni, eski kalit orzu qilganiday dang‘illama uyga emas, qadimiy mollar bilan savdo qiluvchi allaqanday do‘konning sovuq peshtaxtasiga topshirib, pulini qurtday sanab ketib qolibdi.

O'ziga o'xshagan eskigina samovar, chovgum, patnis-u piyolalar, yana boshqa jihozlar bilan dardlashar ekan, bot-bot sobiq egalarini eslab yuragi ezilib ketar edi. Axir qanchalik mehmon kalitlar o'ksitmasin, egasi uni har kuni ko'ziga surtib, "otajonimning qo'llari tekkan kalitim", deb izzatlardi. Xonimcha aytganiday, "antikvariatligi-yu" boshqa kalitlardan ancha qimmat turishini ham bilmas ekan. Balki, juda yaxshi bilgan bo'lsa ham, eski qadrdonini sotmagan. Mis samovorning aytishicha, eski kalit hammasidan ham ko'hnarroq va qimmatroq bo'lib, shaxsiy kolleksioner, balki millioner xorijliklar unga haridor bo'lishi ham mumkin ekan-da! Ammo, endi uning ko'ngliga hech narsa sig'mas edi.

Eski kalitni topa olmagan hunarmand chol esa, yaqin odamini yo'qotganday ko'rpa-to'shak qilib yotib qolibdi. Axiyri, kimdandir ko'hna jihozlar sotiladigan do'konlar haqida eshitib, kenja o'g'lini yoniga chorlabdi:

– O'g'lim, taxta eshigimiz yopadigan kalitga muhtoj bo'lmasa ham, eski kalitimizni Eski shaharlik mashhur kalitsoz usta bo'lgan, katta bobong yasaganlari uchun ardoqlar edim. Chunki u ahil oilamiz, shanimiz, baxtimiz kaliti edi. Do'konlardan qidirib, topib kel, tirikligimda yana bir bor uni o'pib, ko'zlarimga surtay!

O'g'il shahardagi hamma "Antikvariat" do'konlarni qidira-qidira, axiyri eski kalitni topibdi. Yana, bir boyvachchagina haridor bilan tortisha-tortisha, bolaligidan hamroh bo'lgan kalitni yaxshigina narxga sotib olib uyga chopibdi. Eski kalit u tufayli ancha chiqimdor bo'lib qolgan egalaridan rosa uyali ketgan

bo'lsa ham, kenja o'g'il bilan diydorlashib, ko'zlari yoshlanibdi. Yigirma ikki yildan buyon, uni avaylagan kaftlar bo'yidan mast bo'lib uyga qaytibdi. Keksa hunarmandning titroq barmoqlari, oppoq soqollariga tikilib esa, bu xonadon baxtini, dunyodagi barcha dang'illama uylarning hashamatlariga alisha olmasligiga yana bir karra amin bo'libdi.

CHORSULIK CHAPANILAR

Bor ekanda, yo'q ekan, och ekanda to'q ekan, ko'hna "Chorsu" bozorining shundoqqina biqinida joylashgan milliy liboslar rastasida shirinsuhan, mehnatkash qalhi pok Olima opa o'zi tikadigan bir biridan chiroyli choponlarni sotib tirikchilik qilar ekan. Ularga tikish-bichish ishlarida bir-biridan chaqqon qizlari yordam berishsa, Hasan va Husan ismli ikki o'g'li savdo-sotiqda ko'maklashar ekanlar. Olima opaning qo'llari gul bo'lib, u tikkan choponlar juda haridorgir, dong'i yetti iqlimga doston ekan. Bolalar tinmay unga, bunga deb pul so'rashni yaxshi ko'rishardi-ku, bozorga kelib onasiga istar-istamay yordamlashishardi. Yo'q- yo'q, aziz o'quvchim, bu bilan bolalarning o'ynashga, rasm chizishga yoki sayr qilishga vaqtlari umuman bo'lmas ekan-da, deb o'ylamang. Hasan-Husanlar har bir bolakay kabi, yayrab o'ynashar, koptok tepib, sport mashg'ulotlariga qatnashar va shu bilan birgalikda, opalari kabi oila g'aznasiga o'z hissalarini qo'shishlari uchun shu ishga jalb qilingandilar. Ammo yuqorida aytganimday, dangasa egizaklar onalari ishonib tashlab ketgan rasta ortida xomuza tortib o'tirib, keladigan haridorlarga

ham qo'pol muomalada bo'lardilar. Buni Olima opa umuman sezmas, "bolalarimni yoshligidan mehnatga o'rgatyapman", deb xursand ekanlar.

Bir kuni odatdagi yakshanbalarning birida, to'ng'illab choponlar ustida o'tirgan Husanga:

- Ey, menga qara, qachongacha shu yerda chopon sotib o'tiramiz. Sinfdoshlarimizga mazza, hozir uylarida oyoq cho'zishib yotishgandir - debdi Hasan.

- To'g'ri aytasiz, Hasan aka! Qachon qarama, manavi latta-luttalar orasidamiz.

- Eh, qaniydi, tunov kungi chet ellik sayyohlar yana kelishsa-yu, ular bilan Amerikagami, Avstraliyagami ketib qolar edim, - deb, Hasan bir necha kun avval onasidan chiroyli choponlarni xarid qilib, "suvenir" deb olib ketgan ingliz er-xotinni esladi.

- Chet elliklar bilan ketish yaxshiku-ya, lekin tilni yaxshi bilmaymiz-da!

- To'g'ri aytasan, maktabda eng zo'r muallim ingliz tilidan dars beradilar-u, biz o'qigimiz kelmaydi.

- Tepsa tebranmas bo'lsak kerak-da aka!

- Menga qara, kel bir harakat qilib, chet ellarga chiqib ketaylik. Bu yerda chopon sotganimizdan ko'ra ko'proq foyda ham keltirarmidik! Birona chet ellik kelsa, avvalgidaka rasta orqasiga berkinib o'tirmaymiz. Bu yerda eng chiroyli choponlarni faqatgina oyijonim tikkanlari uchun, bozorni aylanayotgan mehmon albatta yonimizga keladi.

- Keladi-yu, baribir til bilmaymiz-ku!

- Ey ovsar, berdisini aytguncha xunob qilma. Harqalay sendan ikki daqiqa avval tug'ilganman. Biz til bilmasligimizni bil-dir-may-miz, tamom vassalom. o'zimizni ingliz tilini biladigandek tutamiz! Qolaversa, sen menga qaraganda ozroq bilar eding shekilli?

– Bilaman, bir-ikkita gaplarni.

– Yetadi!

– Mayli aka, siz nima desangiz shu.

Ular har kuni yo'l poylashar, ammo bo'sh o'tirgan chog'larida birorta inglizcha jumlani o'rganib turishni xayollariga ham keltirmas edilar. Bir kuni...

Allambalo kiyimlarni kiyib, bo'yniga oxirgi rusumdagi fotoapparatni osib olgan bir ajnabiy bozor oralab qoldi. Hasan-Husanlar xursand bo'lib ketishib, "Mister, mister" deb uni chaqira boshlashdi. Xorijlik tarjimonsiz chiqqani uchun, "misterlab" baqirayotgan bolalarni ko'rib, ular tomon yo'naldi.

– O, hello !

– Hello!

Chet ellik quyuq salomlashib, choponlarni ko'zdan kechira boshladi.

– Its, its...haligi...o'zbek neyshnal mujskoy, jenskiy svadba xalat!

Husan jon kuydirgan sari, xorijlik ko'zlari yashnab choponlarni tomosha qilardi.

So'ng bolalarga yuzlanib, bir nimalarni gapirib tushuntira boshladi. Ikkalasi hech baloni tushunmay, to'tiqushday bitta so'zni takrorlab "Yes-yes"lab turaverdilar. Chet ellik ulardan aslo shubha ham qilmadi. Aksincha, bo'ynidagi fotoapparatini olib, egizaklarni qayta-qayta rasmga tushirdi. Ularning rastasi oldida tumonat odam yig'ildi. Barcha choponfurushtar to'planib, xorijlikning hamma gapini baloday tushunib turgan egizaklarga ham havas, ham hasad bilan qarab turardilar.

– Mana ko'rasan, – dedi Hasan, shunaqa mashhur bo'lib ketaylikki! Menimcha biz unga yoqib qoldik, bekorga suratga olmagandir.

– Aka, balki haligi ...Hollivudga taklif qilar?!

Hasan ularning suhbatini tinglab angrayib turgan bir bolaning og‘zini yopib qo‘yib, baland ovozda:

– Ha, nima bo‘libdi, taklif qilsa qiladi-da, Shvarsnegerdaqa gavdamiz bo‘lmasa ham, har holda ko‘rinishimiz chakki emas!

Ajnabiy xaridor ikkita eng chiroyli choponni xarid qilib, "tilmoch Husanboy" bilan savdo-sotiqni pishitgach, yon daftarini ochib bolalarni yana savolga tutdi.

– What is you name?

– Husan nima deyapti?

Husan atrofdagilarga bir qarab qo‘ygach:

– Nima deyardi, "sotayotgan narsalaringni o‘zbekchada nima deyishadi" deb so‘rayapti.

– Ch-o-p-o-n! Ey, nima deyapman o‘zi sal inglizcha talaffuz bilan aytish kerak-ku, – deb Husan, haliyam unga tikilib turgan inglizga qarab, – Ch-a-p-a-n-iz! – debdi.

– Chapaniz!

– Yes-yes!

– What is you name? – endi xorijlik Hasanga yuzlandi.

– Ch-a-p-a-n-i-z, mister chapaniz!

Xorijlik yelkasini qisdi-da, buni ham yozib olib yana nimalarnidir so‘radi, ammo endi "tilmoch" ham buni umuman tushunmadi. Biroq, past ketgisi kelmay, gerdayib:

– Chapani – Suvenir! – dedi.

– Yasha, ukaginam! Baloday bilar ekansan-u, chopon sotib o‘tiribsan-a bu yerda!

– Aka, endi haligi "viza" deganini yuborsa kerak-a?

– Yuboradi!

– To‘g‘ri-to‘g‘ri! – chug‘urlashdi boshqalar ham.

Ba‘zilar "bizning molimizni ham o‘tkazib ber!" deb yalinib ko‘rishdi, lekin Husanboy e‘tiroz bildirdi. Choponlarni to‘rvasiga joylagan xorijlik, bolalar bilan xayrlashib yo‘lga tushdi. Egizaklarni obro‘si oshgandan-oshdi. Voqeani eshitgan Olima opa ham, ikkita chopon uchun to‘langan salmoqli pulni ko‘rib, bolalarini astoydil duo qildi.

Oradan bir oylar chamasi vaqt o‘tib ketgan, hech kim ularni xorijga ham olib ketmadi, vizadan ham darak yo‘q. Kunlarning birida ularni so‘roqlab boshqa bir ingliz keldi. Yakshanba bolgani uchun Hasan–Husanlar bozorda edilar. Ular quvonib ketishdi. Xorijlik ularga bir oz tikilib kulib turdida, sumkasidan muqovasi yaltirab turgan jurnalni chiqarib bolalarga tutqazdi. Shoshijurnalni ochgan egizaklar besh-oltita suratlari bilan chop etilgan ikki sahifalik maqolani ko‘rib quvonib ketishdi. Olib kelgan odamga rahmat aytib, jo‘natib yuborishgach, bir soat atrofdagilarga obdon maqtanishdi:

– Ko‘rasizlar hali, mashhur bo‘lib ketamiz! Bu Amerikaning eng zo‘r jurnallaridan biri, Shvarsnegerlar ham o‘qishadi.

– O‘zlaring o‘qib ko‘rdingizlarmi, nima deb yozishibdibdi?

– Voy bu, o‘qiganda qandoq! – dedi Hasan gerdayib. – Nima deb yozishardi, "Hasan-Husanlar onalarining eng yaqin yordamchilari, bunday mehnatkash, zahmatkash bolalarga butun Amerikaliklar nomidan rahmat aytamiz"

– Qolganini o‘zing o‘qib ber, Husan!

Husanboy ham akasining yolg‘onini kiprik qoqmay davom ettirdi:

– Shunday bolalarni albatta Amerikaga taklif qilish niyatidamiz!

Hamma ularni alqadi.

Ertasiga maktabga jurnalni olib borgan egizaklar, butun maktab oldida maqtanib qo‘ymoqchi bo‘ldilar. Ertalabki yig‘inda, qo‘lida eqizaklar bergan jurnalni tutib turgan direktor, bir oz bolalarni maqtadi-da, davraga ingliz tili o‘qituvchisini chorladi:

– Iltimos, bu o‘quvchilarimiz haqida xorij matbuoti tayyorlagan eksklyuziv maqolani butun maktabga o‘qib bering!

– Tarjimasinimi?

– Albatta!

Ingliz tili muallimasi, o‘z fanining bilimdoni edi, qo‘liga jurnalni olib sharillatib o‘qib ketdi:

– Chorsulik Chapanilar... – dedi, muallima maqolaning nomini o‘qiboq hayron bo‘lib. So‘ng tez-tez maqolaga ko‘z yugurtirib chiqib, sharaqlab kulib yubordi.

Direktorning toqati toq bo‘lib, muallimaga:

– Nega kulasiz, o‘qisangiz-chi?! – dedi.

– O‘qiyveraymi?

– O‘qing, o‘qing!

– Mayli!

"Chorsulik Chapanilar".

O‘zbekiston degan go‘zal yurtning ertakmonand Chorsu bozorida, o‘zbek milliy to‘y xalatlarni tikib, sotadigan aka-ukalarning ismilari bir xil bo‘lsa ham, o‘z hunarlarining mohir ustalari ekan. Men bir sayyoh sifatida ularga qoyil qoldim, ammo ularga ingliz tilini puxtaroq o‘rganishlarini tavsiya qilaman. Chunki qancha savol bergan bo‘lsam ham, kamtarlik bilan "yes-yes"lab turishdi. Quyida O‘zbekistonlik egizak

tikuvchi bolalar – Chapani Suvenirlarning tikkan ishlaridan na'munalarni suratlarda havola qilaman!

Muallima zo'rg'a maqolani tugatganida, maktab oynalari ham kulgudan to'kilib ketar darajada zirillardirdi. "Chapani Suvenir"lardan boshqa, hamma qotib-qotib kulgan edi...

ESKI JO'VALIK ERKAToy

Yaqin o'tgan zamonda, Eski Jo'va tomonda Erkatoy ismli bolakay yashar ekan. Ammo hech kim uni o'z ismi bilan chaqirmas, katta-yu kichik unga Erkatoy, deb murojaat qilar ekan. Sababi, bolakay ota-onasining yakka-yu yolgiz arzandasi bo'lib, haddan ziyod erka ekan. Na maktabda o'qishni qotirmagan, na uyda bir ishni bajarib o'rganmagan bolakay, mahallada ham ko'ngliga kelganini qilar ekan.

– Hoy, Erkatoy daraxt shoxlarini sindirma! – degan qo'shnilarga:

– Daraxtning shoxlari ko'p, bittasi sinsa kamayib qolmaydi, – deb gap qaytarar ekan.

– Erkatoy, suv ichganingdan so'ng vodoprovod jo'mragini burab qo'y, suv isrof bo'lmasin-a! – deyishsa:

– O'zbekistonda suv ko'p, kamayib qolmaydi! – der ekan.

Xullas, yetti mahallalik bolalarga pand-nasihat qiladigan keksalarning ham Erkatoyga tishlari o'tmas ekan.

Bir kuni Erkatoy odatdagidek uchragan toshni tepib ketayotssa, yo'lda bir chol og'ir qopini ko'tara olmay qiynalib turgan ekan.

– Hoy, buva yordam kerak emasmi? – debdi odatiga hech to‘g‘ri kelmagan muloyimlik bilan.

– Voy, baraka top bolam! Mayli, yordam berib yubor, keksalik qursin ko‘tara olmayapman, – debdi chol.

Shunda Erkatoyimiz cholning oldiga kelib, qopga qo‘l cho‘zibdi. Chol xursand bo‘lib, o‘zini chetga olishi bilan, qitmir bolakay yerga o‘tirib xoxolab kulib yuboribdi. Uning kutilmagan qilg‘idan chol hayron bo‘libdi:

– Ha bolam, nega kulayapsan?

– Eh boboy, meni shu qopni ko‘taradi deb o‘yladingiz-mi?

– Ha, o‘zing "yordam beraymi?" deding-ku!

– Men-a, men birovga yordam beradigan bolaga o‘xshaymani?

– Yordam berib yubora qol, bilasanmi men kimman?

– Kimsiz, bir munkillagan cholsiz-da!

– Men, shu Eski Jo‘vaning eng mashxur sehrgari bo‘laman!

– Men esa, Eski Jo‘vaning eng mashxur Erkatoyi bo‘laman! Ota-onam, qo‘limni sovuq suvga urdirmaydi-yu, kelib-kelib shu almisoqdan qolgan qopni ko‘taradi deb o‘ylaysizmi? Men hov turgan gullarni tomiri bilan yulishim, kichkintoylarning koptogini olib qo‘yishim, qushlarga tosh otishim, kuchuklarni qiynashim, daraxtlarning shoxini xohlaganimcha sindirishim mumkin, ammo birovga foydasi tegadigan ish qilmayman. Qolaversa, siz qanaqasiga sehrgar bo‘lasiz, oling qopingiz o‘zingizga siylov! – debdi-da, g‘oz yurish qilib choldan uzoqlashibdi.

Chol sarak-sarak qilib boshini chayqabdi va soqolidan bir tutam yulib, allanarsalarni pichirlab,

Erkatoy tarafga qarab sochgan ekan, u ketayotgan joyida daraxtga aylanib qolibdi. Avvaliga qo'llari bargli shoxlarga aylanayotganini ko'rgan Erkatoy hayron bo'libdi, so'ng bor ovoz bilan, dodlab baqiribdi. Biroq, o'zini sehrigar deb tanishtargan chol, ko'tara olmayotgan qopini dast ko'tarib yelkasiga tashlab shaxdam yurib ketib qolibdi. Erkatoy har qancha yig'lasa ham, hech kim uni eshitmasmish. Aksincha, o'tib ketayotgan odamlar piyodalar uchun ajratilgan yo'lakda "o'sib" chiqqan daraxtni ko'rib:

– Na mevalik, na manzaralik daraxt ekan. Baribir foydasi tegmaydi, odamlarni yo'lida halaqit berib turadi xolos, kesib tashlaylik! – deyishibdi.

Erkatoy qo'rqib ketib, shoxchalari bilan gapirayotgan odamning boshini silab, yalinibdi, lekin u eshitmabdi.

– Ovora bo'lma, odamlar bizlarni eshitishmaydi! – debdi ariq chetida o'sgan behi daraxti.

– Nega eshitishmaydi, mana men seni eshitib turibman-ku?! – debdi Erkatoy ko'z yoshlarini artib.

– Sen, sen odam emas, bizga o'xshagan daraxtsan-u! Odamligingda, meni va anavi qo'shnilarimning shoxlarini sindirganingda ovozimizni, yig'imizni eshitarimiding?

– Yo'q! – debdi Erkatoy, – Sizlar ham mendek yig'larmidingiz?

– Bo'lmasam-chi! Ana ishonmasang, qolgan daraxtlardan so'ra!

– To'g'ri!

– To'g'ri! – bir-birlarining gaplarini tasdiqlashib ketishibdi daraxtlar.

– Mening shoxlarimga bo'ying yetmay, tanamni mix bilan o'yib "Erkatoy" deb yozayotganingda, senga

qancha yolborganimda, parvoying falak edi-ku, endi joning ko'zingga shirin ko'rinib qolibdi-da! – debdi baland mirza terak.

Shu vaqt o'tib ketayotgan bir sho'x bolakay, qo'lini cho'zib, Erkatoyning shoxidan qars etib sindiribdi. Ko'zlaridan o't chaqnab, dodlab yuborgan Erkatoy birinchi marotaba o'zi ozor bergan daraxtlardan kechirim so'rabdi.

– Kechiringlar, sizlarni boshqa hech qachon xafa qilmayman!

– Tavbangga tayanganingni ko'rib turibmiz, biroq endi kech-da! Biz xohlasak ham seni qayta odamga aylantira olmaymiz. Sen yaxshisi hov anavi ko'ppakdan iltimos qilib ko'r, o'sha sehrgar cholni topib kelishi mumkin!

Ajabo, daraxtlar tilini odamlar tushunmasa ham, jonivorlar juda yaxshi anglashar ekan, ammo Erkatoyni tanigach, To'rtko'z laqabli it ham uning iltimosini rad etibdi:

– Yodingda yo'qmi, menga tosh otib qiynaganlaring. Kuching faqat kichkinalarga yetardi. Siniq ko'zoynakni ko'zlarimga tirab, mazah qilganlaringchi... Ey yo'q og'ayni mana endi o'rningni topibsan, hech kimni qiynamaysan! – dedi it ham dumini viqor bilan ko'tarib.

Erkatoy ish chatoqligini tushunibdi va tezda itdan kechirim so'rabdi.

To'rtko'z bolakayning samimiy gaplariga ishonibdi:

– Erkatoy, astoydil pushaymonliging ko'rinib turibdi, ammo men bir narsa qilishga o'jizman. Sehrgar buva hozir Eski Jo'vada emaslar, olis yurtlarda o'tayotgan "Sehrgarlar anjumani"ga ketganlar. Sen yaxshisi, qushchalardan iltimos qil, ular uchib borib tavbalarini yetkazishadi.

Ammo ming afsuslar bo'lsinki, Erkatoy otgan toshlardan bir qancha qarindoshlari halok bo'lgan qushchalar uni eshitgilari ham kelmabdi.

O'sha kecha Erkatoy, ko'chada qolib ketibdi. Uyda xavotirlanib bolasini qidirib yurgan ota-onasini o'ylab, bir azoblansa, jon-jonidan o'tib ketgan kuz sovug'idan ertalabgacha titrab chiqibdi.

– Ha, Erkatoy. Mudramay titrab chiqding-a?! – debdi g'uj-g'uj mevali shoxlari bilan kerishib olgan behi daraxti.

– Ha, birinchi marotaba ko'chada qolishim. Sizlar o'rganib ketgan ekansizlar.

– Ha, biz sovuq qotmaymiz. Senday to'palonchilar azob bermasa bo'ldi, sovuqdan Ona tabiatning o'zi bizni himoya qiladi.

– Ha, biringiz mevali, biringiz hunarmandlarga kerakli, biringiz manzarali ekansizlar shuning uchun tabiat ham sizlarni sevsa kerak. Yolg'iz men, kechagi amaki aytganiday, hech qanday xususiyatga ega emasman. Qolaversa yo'l o'rtasida hammaga xalaqit berib turibman. Eh, bugun kesib ham tashlashsa kerak. Bir shoxchamni sindirishganiga qancha faryod chekdim, tanamga bolta urishsa ming azoblar bilan jon bersam kerak.

– Erkatoy, kel oxirgi umid – hov anavi ko'hna masjidning baland minorasidan iltimos qilib ko'raylik, zora senga yordam berib yuborsa. Har qalay, aqling kirganida, bekorga nobud bo'lib ketma deyman-da! – debdi behi. Qolgan daraxtlar ham uning gapini ma'qullashib, baland minoraga hammasi barobar murojaat qilishibdi. Minora boshidagi sallasini to'g'irlab, daraxtlarni tinglagach, Erkatoyga yuzlanibdi:

– Pushaymonman, degin?

– Ha, Minora buva! Judayam pushaymonman. Agar sehrdan xalos bo‘lib, avvalgi holatimga qaytganimda hech qachon nojo‘ya ishlar qilib, birovlarni dilini ranjitmas edim. Yordamimga inxtojlardan ko‘magimni ayamasdim.

Ko‘hna minora uning gaplarini tinglar ekan:

– Erkinjon, – debdi sal egilib, – Mayli, sehrdan seni xalos qilaman!

– Siz! – debdi Erkatoy hayron bo‘lib, – Axir meni bir chol sehrlab qo‘ygan-ku, Eski Jo‘valik mashhur sehrgarman degandi?

Shunda baland minora, daraxtlarga qarab ko‘zini qisib qo‘ygach, turgan joyida kechagi qopni dast orqalab ketgan cholga aylanibdi. Balandligini xisobga olmasa, o‘sha sehrgarning xuddi o‘zi. Erkatoyning esa hayrati cheksiz edi.

– Pushaymonliging, astoydil afsusdaligingni o‘zim ham ko‘rib turdim. Umuman olganda esa, bu balandlikda menga Eski shaharlik barcha bolakaylarning yaxshiyomon hulqlari kaftday ko‘rinib turadi. Meni bekorga mashhur sehrgar deyishmaydi, kamina qanchadan-qancha senga o‘xshagan erkatoiy va to‘polonchilarni, dangasa va gap uqmaslarni qayta tarbiyaladim-u, sanasam sanog‘iga yeta olmayman. Axir, necha asrdan buyon shu yerdaman.

– Men, esa bilmagan ekanman! Sizni oddiy eski minora deb o‘ylar edim.

– Mana endi bilib olding, aqling ham kirgani rost bo‘lsin! Ammo yodingda tut, eski odatlaring takrorlansa, endi kechirib o‘tirmayman. Yigirma, o‘ttiz, ellik yildan buyon daraxtligicha, toshligicha va boshqa holatda qolib ketgan gap uqmaslar juda ko‘p!

– Yo‘q-yo‘q, Minora buva! Boshqa qaytarilmaydi, menga ishoning!

Eski Jo'valik mashhur sehrigar, yana bir dona soqolidan uzib, allanarsalar deb pichirlabdi. Yo'lak o'rtasida qaqayib paydo bo'lib qolgan daraxt, yana odamga – Erkatoyga, yo'g'-ey, Erkinjonga aylanibdi.

Bu voqeadan so'ng, avvalgi erkatoy bola shunaqa yaxshi tomonga o'zgaribdi-ki, hatto ota-onasi ham xayron bo'lishibdi. U yo'qolib qolgan tunda Erkatoyni qidirib mijja qoqmagan bo'lsalar ham, barcha yomon qusurlaridan holi bo'lib, mahallada, maktabda eng yaxshi, odobli bolaga aylanganidan boshlari ko'kka yetibdi. Erkinjon esa, har tong muazzin azon aytayotgan ko'hna minoraga qarab:

– Assalomu alaykum, sehrigar buva! – deydi.

Erkinjonning aytishicha, sehrli minora ovoz chiqarib salomiga alik olmasa ham, bir oz egilib qo'yar, buni faqat sehrli ovoz sohibi bo'lmish muazzangina sezar ekan.

ROBINZON KARIM

Shirintoylarim, bu ertagimni "bor ekanda, yo'q ekan" deb boshlamayman. Aksincha, bugungi kunda sizlar o'qib yurgan maktablarning birida tengdoshingizdan biri bilan sodir bo'lgan g'aroyib sarguzashtni sizlarga so'zlab beraman.

Hozirgina aytganimday, maktablarning birida Karimjon ismli o'qishni unchalik xushlamaydigan bola o'qir ekan. Kunlardan bir kun, Karimjon matematika darsida, har doimgi ikkisini olib, partaga boshini qo'yganicha orzu qilib qolibdi:

– "Eh, qani endi Robinzon borgan kimsasiz orolga borib qolsam. U yerda maktablar yo'q, "siqib suvingni

ichadigan" o'qituvchilar yo'q, qolaversa "o'qi-o'qi" deb tergaydigan ota-ona ham bo'lmaydi. Besh-olti yil o'sha orolda bo'lib qaytib kelsam, ungacha sinfdoshlarim maktabni bitirgan bo'lar edilar. Undan so'ng meni hech kim o'qigin deb, zo'rlamasdi. Qolaversa, qadrim ham bilinardi".

U so'zini tugatib-tugatmay, o'zi orzu qilgan Robinzonning oroliga tushib qolibdi. Chor atrof okean bilan o'ralgan mo'jazgina orolni ko'rgan Karim o'zida yo'q xursand bo'lib:

– Xudoga shukur, hammasidan qutuldim! Endi Robinzonga o'xshab orolni bir kezib chiqib, o'zimga boshpana topay! – deb qirg'oqdan uzoqlashibdi...

– Voy! Orol emas jannatning o'zi-ku! – quvonchdan sakrardi, boshiga bir shoda banandan "toj" kiyib olgan ikkichi Karimjon. U orolni deyarli yugurib kezib chiqish asnosida, haqiqiy Kruzo ko'rgan sahiy tabiatning betakror mo'jizalarining guvohi bo'lgan edi. Agarda, siz Daniyel Defoning "Robinzon Kruzo" asarini o'qigan, yohud kinofilmini ko'rgan bo'lsangiz, orolning har qarichida o'suvchi palmalardagi tekin bananlar, shirasi tilni yorar apelsinlar-u, mandarinlar, daraxtini, bir tepsang duv etib boshingga to'kiluvchi ananaslar-u kokoslarga og'zingizdan suv oqib qolavergan bo'lsa kerak. Karimjonning esa qorni ulardan do'mbira bo'lib ketibdi.

– Mazza, Robinzon Karim! qalay zo'r-a!

– Qalay zo'r-ra! – takrorlabdi kimdir.

Qo'rqib ketgan Karimjon "o'zimdanda boshqa odam yo'q edi-ku", deb hayron bo'lib atrofga alanglabdi. Qidira-qidira, daraxtlarni chirmab tashlagan lianada o'tirgan kattagina to'tiqushga ko'zi tushib, quvonib ketibdi.

– Va-o! Haqiqiy gapiradigan to‘ti, zo‘r-ku!

– Zo‘r-rr-ku! – qaytaribdi to‘ti ham.

– Robinzon Karim!

– Yo‘q, – debdi to‘ti, – Robinzon – Kruzo! Haqiqiy Robinzon faqatgina Kruzo bo‘la oladi. Men bu orolda ancha yillar u bilan birga yashaganman.

– Lag‘mon ilmagin, Robinzon qachon yashagan-u! Gapirishni esa hozir mendan o‘rganding, – debdi Karimjon qaddini g‘oz tutib.

– Ahmoq!

– Hoy, menga qara ahmoq qush! Yoshing nechada o‘zi?

– Daniel Defoni o‘qiganmisan? – savolga savol bilan javob qaytaribdi qush.

– Yo‘q, o‘qimaganman, kinosini ko‘rganman. Haligi, oxirida uni orol gubernatori deyishadi-ku, kemada kelganlar! – debdi allaqachon orolning mutloq hokimligiga ko‘z tikib qo‘ygan Karimjon.

– Hoy ovsar, orolga gubernator bo‘laman deb o‘ylama! Rahmatli Robinzon bu yerga kelib qolganlarida senga qaraganda ancha aqli, mehnatkash va juda odobli edi. Senda bo‘lsa sanab o‘tgan xususiyatlarimning birortasini ham ko‘rmayapman.

– Ey, mahmadona to‘ti! Birinchidan, men Robinzoningdaka aqlini yig‘ib olgan yoshda emasman. Ikkinchidan, bu orolda unga o‘xshab soqolim kindigimga yetguncha qolish niyatim yo‘q. O‘zimizning Toshkent o‘lsa o‘ligi ortiq bu yerdan. To‘g‘ri, anavi ekzotik mevalaring ancha qimmat bo‘lsa ham, qovun-tarvuzlarning shirasi to‘tilarning tilini ham yorib tashlaydi. Undan keyin... Sivilizatsiya, kompyuter, "SONI-SEGA" degan o‘yinlar haqida

eshitganmisan o'zi? Ey, sen nimani ham bilarding, shahrimizdagi hayvonot bog'idagi to'tilar ham senga qaraganda ancha "kulturniy" bo'lib ketishgan.

– Bu yerga nega kelding bo'lmasa?

– Bu yergami ...Ey, baribir sening aqling yetmaydi?!

– Nimaga kelganingni taxminan bilib turibman!

Meni emas, seni aqling yo'q! – deb to'ti bir pati bilan chakkasiga duk-duk etib urib, "pirr" etib uchib ketibdi.

Karimjon issiq o'rnini, oyijonisining mazali taomlarini sog'ingan bo'lsa ham bu yer unga yoqib qolgandi. Yo'q-yo'q, u Robinzon Kruzoga o'xshab chayla qurib, palma shoxlaridan soyabon ham yasagani yo'q. Karimjon "Muzey" deb tepasiga katta-katta harflar bilan yozib qo'yilgan, Defoning qahramoni yashagan chaylaga tayyorga-ayyor bo'lib kirib ola qoldi.

Bir-ikki kunda ancha semirib, et olib qolgan Karimjon, oyog'ini osmonga qilib, mazza qilib qumda cho'zilib yotgandi, baqir-chaqirlar eshilib qolibdi. Kruzoning durbinini olib qarasa, bir to'p hindular bittasini quvib kelar edilar.

– Jumavoy, – xursand bo'lib qichqirdi Karimjon, kaftini og'ziga karnay qilib. – Bu yoqqa, bu yoqqa qarab chop!

U tomonga qarab chopib kelgan Jumavoy, to'xtamay o'tib ketdi. Orçasidan o'zi ham yugurib kelgan Karim uni to'xtatib dedi:

– Hoy, Jumavoy, Qayoqqa? Axir kinofilm senariysi bo'yicha seni men qutqarib qolaman-ku, odamxo'rlaringdan. Tanishaylik, Robinzon Karim!

– Sen meni emas, o'zingni qutqar!

– To'xtasang-chi, Jumavoy!

– Sen meni qayerdan taniysan? – debdi – harsillagancha chopishni to'xtatmay Jumavoy.

– Qayerdan emish? Seni butun dunyo taniydi-ku! Ammo rostini aytsam, hecham kinodagi hinduga o'xshamas ekansan, rosti ko'proq bizni o'zbeklarga tortgan ko'rinasan!

Jumavoy taqqa to'xtab Karimga:

– O'zbek bo'lmasam kimman? – debdi.

– Qo'y-ey, ikkichi bo'lsam ham Jumavoyning hinduligini juda yaxshi bilaman!

– Robinzonning Jumavoyi hindu, men esa o'zimizni chilonzorlik Jumavoyman. E'tiboring uchun, otanam ham g'irt o'zbek! – debdi ortiga qarab quvlayotganlar tobora yaqinlashayotganini ko'rib, yana yugurib ketgan "hindu".

Ochig'i Karimjonning miyasi hech narsani qabul qilmay qolgan edi.

– Qanaqasiga, chilonzorlik bo'lasan!

– Shunaqasiga! Men ham senga o'xshab maktabdan qutulmoqchi bo'lgan xom xayolman xolos!

– Ol-a!

– Rost! – debdi Jumavoy. – Biroq, orolda o'qimay, mazza qilib yuraveraman deb, bekorga qo'ynim puch yong'oqqa to'lgan ekan!

– Nimalar deyapsan, yugurmay to'xtab gapirsang-chi, tillarimiz osilib ketdi-ku! Ortingdan quvlayotganlar kim o'zi?

– Oroidagi maktabning odamxo'r o'qituvchilari!

– Oroida ham maktab bormi?

– Bo'lmasam-chi, bo'lganda qandoq! Bu yerda o'qishni xohlamaganlarni tergap, pand-nasihat qilib o'tirishmas ekan. Shundoq tutib, qozonga tap tashlab, yeb qo'yishadi tamom! O'z ko'zim bilan ko'rdim!

Karim sulayib qolgan Jumavoyni kuch bilan to'xtatib, o'shqiribdi;

– Bo‘ldi, yetar! Qiyvorar ekansan lofni! O‘qituvchilar men senga aytsam, odamxo‘r bo‘lmaydi. Maktablaringda yeyilib ketgan ikkichilarni ko‘rganmisan?!

– Ey, ko‘rmaganman, ammo bu yer Toshkent emas-ku! A-a-a! Seni deb qo‘lga tushdik galvars!

Ularga yetib olganlar to‘r tashlab ikkalasini tutib olgandilar. Jumavoy aldamagan ekan, kattakon qozon tagiga o‘t yoqishni buyurgan ayol sardorlari shekilli, bir qo‘lida kattagina so‘ngakni ushlab, ularga qarab g‘olibona tirjayib turar edi. U yoyilgan sochlariga pat qadab olgan, qayeridir matematika o‘qituvchisi Fazilat opaga o‘xshab ketsa ham, ammo hunukdan-hunuk so‘yloq tishlari bor, yovvoyi edi. Ikkisining etini chamalab ko‘rdi shekilli, qo‘l ostidagilarga buyurdi.

– Maniki avval Robinzonni yeydi.

Oyog‘igacha muzlab ketgan Karim yalina boshladi.

– Xonim, rahm qiling, men Robinzon emasman!

– Robinzonsan! Saniki – Robinzon Karim!

– Men o‘zimizning Toshkentda, yanayam aniqrog‘i Eski shahardagi maktablardan birining o‘quvchisiman.

– Ey, yo‘q! Sen Robinzon Karimsan! O‘qiydiganlarni o‘quvchi desa arziydi, sen va anavi oshnang Jumavoy g‘irt ikkichisanlar-u! Ustiga-ustak, orol maktabida ham o‘qishga xohishingiz yo‘q ekan!

"Ux!", deb peshonasiga bir musht tushiribdi Karinjon. Uni kuzatib turgan sardor:

– Mayli xavotir olma! Maniki, ikkichilarning go‘ishtini yaxshi ko‘radi, ular dangasalikdan zo‘r semirgan bo‘ladi! – debdi ishtaha bilan labini yalab.

– Sardor, bizniki o‘qituvchilar ikkichixo‘rlik qilmaydi! – deyishibdi Karim va Jumavoy ko‘zlaridan shashqator yosh quyilib.

– Saniki kamroq gapirib, hozir qozonga tushadi! – deb, yonidagilarga buyuribdi:

– Avval, Robinzon Karimni tashlang!

Odamxo‘rlar Karimni sudrab qozon tomon yaqinlashar ekanlar, bechora hamon baqirar edi.

– Men Karimman, Karim!

– Robinzon Karim! – o‘shqiribdi sardor.

– Robinzonmas, rahm qiling Karim, Karim! Yaxshi o‘qiyman endi. A‘lo baholarga o‘qiyman!

Odamxo‘r hindular uni eshitgilari ham kelmay qaynab turgan qozonga tashlab yuborishibdi...

* * *

– Karim, hoy Karim!

– Robinzonmasman! Karimman! O‘qiyman, endi albatta o‘qiyman. Rahim qiling!

– Karim! – turtib uyg‘otibdi, partada uyqusirab alahsirayotgan ikkichini matematika muallimasi Fazilat Fayozovna.

Terlab-pishib uyg‘onib ketgan Karim atrofga qarab, qotib kuliayotgan sinfdoshlari-yu, tepasida ko‘rsatkich tayoqcha ushlab turgan muallimani ko‘rib avval hayron bo‘libdi, so‘ngra barcha voqealar tushida bo‘lganini anglab, xursand bo‘lgancha osmonga irg‘ibdi.

– Senga nima bo‘ldi, yomon tush ko‘rgansan shekilli? Rostdan a‘loga o‘qimoqchimisan? – dedi mehribonlik bilan Karimning peshonasiga qo‘lini qo‘yib ko‘rgan Fazilat opa.

Karimjon o‘zining ustidan miriqib kulayotgan sinfdoshlari oldida tushidan qo‘rqqan qo‘rqoqqa o‘xshagisi kelmay, muallimaga qarab "bu bor yo‘g‘i

tush ekan" demoqchi bo'ldi-yu, bir lahzagagina Fazilat opaning ko'rsatkich tayoqchasi ko'ziga kattakon so'ngak bo'lib ko'rinib ketdi. Ko'zlarini qattiq yumib ochgan Karimjon butun sinf oldida tantanali va'da berdi:

– Albatta, o'qiyman!

Aytishlaricha, u va'dasining ustidan chiqqan emish... Hov ana, qarang surati "A'lochi o'quvchilar" qatorida turibdi-ya!

Sizlar ham, a'lo o'qib, maktabning fahriga aylanganmisiz bolajonlarim? Yoki haliyam, Robinzonning orolini orzu qilib yuribsizmi?

SABR TAGI – SARIQ OLTIN

Qadim zamondan, Sabr ismli ko'hna bir devor yashab kelar ekan. U o'ziday tarixiy bir obidaning poydevoriga ishonib qo'yilgan tayanch bo'lib, necha asrlardan beri bobolarimizning ishonchini saqlab, mustahkam turardi. Har kuni yonidagi kekxa chinor bilan o'tmishda boshlaridan o'tgan voqea-hodisalarni gaplashib ko'ngil chigalini yozib, zerikishni bilmas ekanlar.

Bir kuni Sanjar ismli bolakay saratonda oftobdan qochib, chinor ostidagi soyaga kelibdi-yu, charchab uxlab qolibdi. Bir vaqt qulog'iga g'o'ng'ir-g'o'ng'ir ovozlar chalinibdi. Yaxshilab tinglasa, chinor bilan devor gaplashib turishgan ekan.

– Hoy Sabr – debdi kekxa chinor, – Nega seni shunday atashadi? Axir bir qarashda oddiygina devorsan-ku, qadimiyligingni hisobga olmasa boshqalardan farqing ham yo'q!

Chinorni tinglab turgan devor, bir atrofga, bir daraxt ostidagi Sanjarga qarab, uni uxlab yotibdi deb o'ylab gap boshlabdi:

– Buning tarixi juda uzoq. Mayli aytib beray. Qadim zamonda shu yerlarda yashab o'tgan bir podshohning juda aqilli, dono Malik degan o'g'li bo'lgan ekan. U dunyoviy va diniy ilmlar sohibi bo'lib, xalqiga ham nihoyatda mehribon, sahiy ekan. Kun kelib otasining qazosi yetgach, shahzoda Malik taxtga o'tiribdi. Bunday podshoni bu yurt hali ko'rmagan ekan. Uning tadbirkorligi, o'z elatiga qayishqoqligi va oqilligi tillarda doston bo'lib, mamlakat gullab yashnabdi. U boshqa shohlarga o'xshamas, taxtidan tushmay yalpayib o'tirishni yomon ko'rar, davlat ishlaridan bo'sh bo'lgan vaqtlarida ko'p o'qib o'rganar va undan tashqari yurt kezib, boshqa mamlakatlarga borib yangiliklarni o'rganar, nimalarnidir olib kelar ekan. Saltanat pullarini beva-bechoralar, obodonchilik va allanimalarga sarflayotganidan g'oyatda darg'azab bo'lgan ba'zi bir kaltafahm amaldorlarning alamlari ichida ekan. "Podshohimiz sandiqlarda nima olib keladilar-a?" deb soatlab bosh qotirganlari bilan hech narsani bila olishmas edilar. Malikshohni nimalar olib kelishini men, faqatgina men bilar edim. Chunki u, mana shu obidani qurdirib "xazinasini" shu yerda asrar va men bilan xuddi tirik odam bilan gaplashganday gaplashib, sirlarini ishonar edi.

– Eh, devor bilasanmi, men bu xazinamni hammaga ko'rsatgim keladi, ammo g'araz niyatli, ichi qora odamlar ko'p ekan sabr qilishimga to'g'ri keladi. Ko'rasan, hali vaqti-soati keladi va men bu boyliklarimni xalqimga beraman, – der edi dono podshoh.

Yillar o'tar bag'rimizdagi xazina kundan-kun oshar, mamlakat esa tobora gullab-yashnar edi. Biroq hamma zamonlarda bo'lgani kabi, o'z vatanining ravnaqini ko'ra olmaydigan sotqinlar qo'shni mamlakatning johil podshohiga sotilib, tunda uning sanoqsiz qo'shiniga ona yurtlari darvozalarini ochib berishibdi. Malikshoh va uning fidoyi xalqi mardonavor jang qilsalar ham, bevaqt kelgan balo oldida ojjiz qolibdilar. Begona taxtda yalpayib o'tirgan bosqinchi shoh, Malikshohga qarab, kesatiq bilan baqiribdi:

– Xo'sh, donolar donosi hammadan yashiradigan xazinang qayerda?

Malikshoh unga g'azab bilan tikilib debdi:

– U bebaho xazinamni seni qo'llaringa topshirmayman, zero sen unga noloyiqsan! – debdi.

Bosqinchi shohni ko'z o'ngiga allaqachon mish-mishlarga aylanib ketgan xazina: duru-javohirotlar, kumush tangalar-u, behisob oltinlar kelib, battar tutoqib ketib:

– Topshirasan! Topshirasan, itvachcha! Bir dona oltin tangasigacha bari meniki! – debdi

Biroq aqlli Malikshohni qancha azoblasalar ham, qiynoqqa solsalar ham xazina yashirilgan joy haqida miq etmabdi.

Oylar o'tib ketibdi. Kunlardan bir kun, bosqinchi shoh xuzuriga bir kishi kelib, avval Malikshohning ayoni bo'lgani lekin undan hech ro'shnoqlik ko'rmay, haydalib ketganini aytib, bu yurtni ham nihoyatda yomon ko'rishini aytibdi. Xazina yashirilgan joyni bilishini ham sha'ma qilibdi. Bosqinchi unga qarab:

– Hoy, chaqimchi yurtfurush! Magar aldamayotgan bo'lsang xos ayonlarimdan biriga aylantirib, o'sha

xazinaning yuzdan birini senga hadya etaman. Gaplaring yolg'on bo'lsa, o'sha aytayotgan imoratingga umrbod bandi qilib qo'yaman, – debdi.

Ma'lun rozi bo'lib, ertasi kuni azonda bosqinchilarni bu yerga boshlab kelmoqchi bo'libdi. Zindonda o'tirgan Malikshoh bundan habardor bo'lib, Yaratganga yolvoribdi:

– Yaratgan parvardigorim! Hozir sendan bo'lak menga hech kim yordam bera olmaydi. Yolvoraman sendan, to'plagan bebaho xazinam bu betavfiq olchoqlar qo'liga tushmasin! Uni o'zing asra! – deb jon beribdi.

Ertasi kuni boylik umidida mingga yaqin tuya, hisobsiz sandiqlar bilan kelgan g'addorlar obidaning eshigini buzib ichkariga kiribdilar. Biroq to'rt devordan boshqa hech narsani topa olmay, yolg'onchining qo'llariga kishan solibdilar. G'azabdan ko'karib ketgan ochko'z shoh sotqinga qarab:

– Ha, o'laksa! Bizni rosa laqillating-a, ana endi o'zing bizni aldab olib kelgan shu gadoy topmas joyingda umringning oxirigacha qolib ketasan! – deya o'shqiribdi.

– Rahm qiling olampanoh! Men sizni aslo aldamagan edim. Bundan bir necha oy oldin sizlar kelmay turib o'z ko'zlarim bilan ko'rganman. Bu yerda qanday boyliklar ekanini bilmayman-u, ammo saltanatning eng sara javohirotlari yashirilgan. Chunki, bu imorat atrofidagi xalq podshohimizning eng ishonchli odamlari bo'lgan. Shaxsan Malikning o'zi bunga bosh-qosh bo'lib, davlat ishlaridan bo'sh vaqtlarida shu to'rt devor ichidagi boyligi bilan kunini o'tkazar edi. Menga ishonmasangiz, ana yaqin oradagi aholidan so'rang! – debdi yig'lab.

Ammo, bu yerdagilar bir ovozdan sotqinni yolg'ochilikda ayblab, "hech qanaqangi xazina bo'lmagan" deb bosqinchilarni ishontirishibdi.

– Bu ovloqda hisobsiz boylikni yashirib bo'lmashligini o'zim ham senlardan yaxshi bilaman. Shoh qasri qayerda-yu, senlar qayerdasanlar! Qamang manavi yaloqxo'rni shu yerga! – deb sotqinning jazosini berib, o'zi Malikshoh qasriga qaytib ketibdi.

Devorni mushtlab qolgan g'ofildan biz ham nafratlanar edik. U esa bir kechada yo'qolib qolgan xazina haqidagi jumboqni yecha olmay, asta-sekin es-xushidan ayrilib borar edi. Bir kuni menga suyangan edi, chiday olmay uni itarib yubordim. Jon kirib ketgan devordan qo'rqqan olchoq, baqrayib qolganida tilga kirdim.

– Ha, o'z Vatani, xalqi, oqil shohini sotgan beburd, hali ham xazina ilinjidasan-a?! – dedim.

– Ha, xazina aniq shu yerdaligini bilar edim.

– Tanishib olaylik, mening ismim Sabr.

– Ol-a, devorni ismi ham bo'ladimi?

– Bo'lganda qandoq! Menga yaratganni o'zi marhamat qilib Sabr deb ism bergan.

– Sabr bo'lsang bordursan, maqsadga o't!

– Agar xazina qayerdaligini aytsam, bosqinchilarga sotib qo'ymaysanmi? – dedim, uni aniq yana sotqinlik qilishini bilsam ham.

– Yo'q-yo'q, aytmayman! – dedi u ko'zlari ola-kula bo'lib.

Uning Qalbidan chiqib ketmagan shaytonni aniq ko'rib turgan bo'lsam ham, unga sirni ochmoqchi bo'lib:

– Xazinada nima bor deb o'ylaysan? – deb so'radim.

– Nima bo‘lardi sap-sariq oltinlar-da! – dedi u oltinlarni ko‘rib turganday ishonch bilan.

– To‘g‘ri aytasan! – dedim men. – Sen aytgan sariq oltinlar mening ostimga yashirib qo‘yilgan.

–A-a! – dedi ishonmay u va shoshib tagimni kavlamoqchi bo‘ldi, biroq metinday qattiq obida polini quruq qo‘llari bilan tirnay ham olmay o‘tirib qoldi. So‘ng kutganimday baland derazadan qarab baqira boshladi:

– Bilaman, bilaman oltinlar qayerdaligini! Podshohga borib aytinglar, bu yerga kelsin! – deb bor ovozi bilan baqira boshladi.

Uning palag‘da ovozi o‘zidan boshqa hech kimga eshitilmadi va hech kim kelmadi. Sotqin sekin-asta rostmanasiga telba bo‘la boshladi.

Yillar o‘tib hech qanaqangi boylklarni topa olmay hamon sargardon yurgan shoh bu yerlardan o‘tib qolib, obida qulfini ochtirib ichkariga kiribdi. Bir vaqtlar o‘zi qamatib ketgan yolg‘onchini hali ham tirikligini biroq es-xushi joyida emasligini ko‘ribdi. Unga ko‘zi tushgan telba esa hamon shu yillar davomida yod bo‘lib ketgan gapini tinmay qaytarar edi:

– Sabr tagida sariq oltin! Sabr tagi sariq oltin! Eshityapsizmi, sabr tagi...

– Eshitdim, eshitdim, – debdi bamaylaxotir bosqinchi. Yillar davomida senda sabrdan tashqari nima ham qoldi. Sabr qilaver, bir kuni oltinlar topilsa habar qilarsan! – deb chiqib ketibdi...

Shundan beri mana necha asrlar o‘tib ketdi, biroq Yaratgan egam bir suygan bandasining iltijosi bilan bir kechada mening ostimga yashirib qo‘ygan xazina hamon bus-butun turibdi. Nomimning tarixi ana o‘sha xazina bilan bo‘liq, chinorjon.

Sabrning hikoyasidan g'oyatda mutaasir bo'lgan daraxt, barcha sirdan voqif bo'lgan bolani sekin turib soyasidan sirg'alib chiqib ketganini ham bilmay qolibdi.

Endi, Sanjarning ko'z o'ngidan yashirin xazinadagi oltinlar ketmas edi. "Nima qilsam ekan, bir o'zim o'sha tarixiy devorni o'lsam ag'dara olmayman. Boshqalarga aytsam xazina menga tegarmidi?! Bir o'zim unga yetishsam bormi, Eski shahar, yo'g'-ey butun O'zbekistonning birinchi raqamli milliarderiga aylansam kerak! Axir devor tagida xazina behisob dedi-ku!", deb, kecha-yu kunduz chinor tagidan ketmay, devorni qo'riqlab turaveribdi.

Ko'hna devor o'sha sir aytilgan saraton kunlarining birida chinor tagida mizg'ib yotgan bolakay hamma narsadan habardor bo'lib qolganini bilsa ham, unga indamabdi. Sanjarning qulog'idan esa, hamon:

- "Sabr tagi - sariq oltin!" degan maqolga aylanib ketgan so'zlar ketmas, xazinaga erishsa qanday yashashini o'ylab shirin xayollar og'ushida mast edi.

Buni kuzatib turgan keksa chinor devorga:

- Sabr, menga qara anavi yigitcha hammasini eshitib qolgan shekilli. Biron chorasini ko'rishing kerak! - debdi.

Devor esa atayin bola eshitsin deb bir parda ovozini ko'tarib:

- Eshitsa eshitaversin, sirni ochish vaqti yetgan. Hozirgi avlod bu xazinaga loyiq! Biroq bolaning niyati qora bo'lsa va faqat o'zinigina o'ylasa xazinani hech qachon topa olmaydi. Bu yerdagi boyliklar ko'pchilikniki, xalqniki, - debdi.

Sanjar o'ylanib qolibdi, bunday o'tirishida qo'lidan hech narsa kelmasligi aniq, kerakli joyga xabar berish

kerak. Xazinani kavlab olishsin, hech bo'lmasa bitta kompyuterga yetarli ulush berishar, – deb tarix muzeyi tomon yo'nalibdi.

...Ko'hna obida devori ostini avaylab ochgan qadimshunoslar, darhaqiqat juda katta xazinani topishibdi. Biroq bu kimlarnidir es-hushidan judo qilgan sap-sariq oltinlar emas, dono Malikshoh tomonidan yillar davomida to'plangan va ilohiy tarzda saqlanib qolgan, oltinlardan qimmat turguvchi, bebaho nodir kitoblar bo'lib chiqdi.

Kompyuter bilan taqdirlangan Sanjarning keksa bobosi obida devorini avaylab silar ekan, nabirasiga yuzlandi:

– Ko'rdingmi bolam, o'zbekning har bir maqoli bir dunyo xazina, har bir qarich yeri bebaho! Ammo bu sirlar Sabr aytganidek, faqat dili pok insonlargagina nasib etadi. Qalbing oynasiga hech qachon gard qo'nmasin! – debdi.

XADRALIK REPPER

Qar-g'alar uchsa qaraylik,

Afrikaning yo'liga,

Afrikaning yo'liga.

Hi-di kel-sa mast bo'laylik,

Ba-nanlarning bo'yiga.

Bananlarning bo'yiga...

O, yes!

Mashhur qo'shiqni popmi, repmi allambalo yo'nalishda buzib aytib, shaytonlab raqs ham tushayotgan Qodirni kuzatib turgan onasi, o'g'liga dedi:

– Bolam, shunaqa chiroyli qo‘shiqni ham buzib, qo‘poldan-qo‘pol ohangda ham aytasanmi? Qo‘shiq milliy qadriyatlarimizdan biriga aylanib ketgan-ku!

Raqs tushishdan to‘xtab, peshonasini rangli ro‘mol bilan tang‘ib olgan Qodir:

– Oyi, nima qilasiz aralashib. "Qarg‘alar uchsa qaraylik Marg‘ilonning yo‘liga" deymi? xabaringiz bor, bizning "Xadra" rep guruhimiz yana bir oydan so‘ng Afrikada bo‘lib o‘tadigan "Afro-rep" festivaliga taklif etilgan. Men ko‘rib turganingizdek yakkaxon bo‘lsam. Balki, hayotimdagi eng katta imkoniyat shudir. O‘zbeklardan boshqa hech kim tanimaydigan Marg‘ilonni handalagini ashula qilib aytib tursam, afrikaliklar eshitishmaydi!

– Hay bolam-a, nega Marg‘ilonni hech kim bilmas ekan?! Buyuk Ipak yo‘lining eng go‘zal go‘shalaridan biri bo‘lgan Marg‘ilon "xon" atlaslari va adraslariga afrikaliklarning ham havasi keladi-ku!

Ammo Qodir eshitgisi ham kelmay "Ey, boring!", degancha qo‘l siltab ko‘chaga chiqib ketibdi.

Shunday qilib baholi qudrat tayyorgarliklarini tugatgan "Xadra" rep guruhi qaydasan Afrika deb, yo‘lga o‘tlanibdi. Festivalga juda ko‘p davlatlardan ellikdan ortiq repperlar tashrif buyurgan ekan. Jazirama, buning ustiga qum sahrolarning o‘rtasida joylashgan shahar aholisi repning ashaddiy muxlislari bo‘lib, festival hay‘ati tarkibiga mashhur yulduzlar qatori, mahalliy aholidan eng bilimdon keksa bir habash repper albatta kiritilar ekan. Xullas, festival boshlangan kunning ertasiga o‘zbekistonliklarga navbat yetibdi. O‘zbekiston so‘zini eshitgan keksa repper hammadan ko‘p qarsak chalib sahnaga ko‘z tikibdi.

– Hozir ko‘rasiz, – debdi u yonidagi sherigiga bu mamlakatda tug‘ma iste‘dodlar yashaydi. Ovoz-u, iste‘dodni Yaratgan qo‘sh qo‘llab bergan ularga. Men Toshkentda bir necha yillar yashaganman.

Ammo sahnada paydo bo‘lgan, Qodirvoy boshchiligidagi "Xadra" guruhining qo‘shig‘idan hafsalasi pir bo‘libdi. Tayyorlagan qo‘shiqlari ikki tilda ijro etilgani bilan liq to‘la zalning obdon kulgusiga sabab bo‘lgandi.

Qar-g‘alar uchsa qaraylik,

Afrikaning yo‘liga,

Afrikaning yo‘liga.

Hi-di kel-sa mast bo‘laylik,

Ba-nanlarning bo‘yiga.

O, yes!

Ularni to‘xtatishga majbur bo‘lgan keksa repper Qodirga savol bilan murojaat qilibdi:

– Siz Afrika qita‘sidan O‘zbekistonga uchib boradigan qarg‘alarni, o‘z ko‘zingiz bilan ko‘rganmisiz?

Hay‘atning eng keksa a‘zosi tomondan noxos berilgan savoldan avval Qodirboy dovdirab qolibdi, ammo o‘zini tez qo‘lga olib javob beribdi:

– A, albatta ser!

– Xo‘sh ular qanaqa ho‘ladi?

Qodirvoy o‘zlarining qarg‘asini ko‘z o‘ngiga keltirib sahnada turib ta‘riflab beribdi.

– Qarg‘alar xotiram pand bermasa, Marg‘ilon tomondan uchib kelar edi, shekilli?! – debdi keksa repper.

Afrikaliklar Marg‘ilonni, qolaversa o‘zlari buzib aytgan mashhur ashulani bilishadi, deb xayoliga ham keltirmagan Qodirvoy va "Xadra" guruhining og‘zilari ochilib qolibdi.

– To‘g‘ri, Marg‘ilon tomondan keladiganlari ham bor. Ammo Afrikadan uchib boradigan qora qarg‘alar nisbatan ko‘proq!

– Demak, qora qarg‘alar Afrikada yog‘maydigan qorni sog‘inib O‘zbekistonga borishar ekanda-a?

–To‘g‘-ri!

– Ular bananlarning hidini olib borisharkanda?

– Albatta, qor qishda yog‘adi, ya‘ni Yangi yil dasturxonida albatta banan bo‘lishi shart.

Shunda keksa repper sahnaga ko‘tarilib, O‘zbekistonda mashhur qo‘shiqning aslini o‘zbek va ingliz tillarida kuylab beribdi. Rep yo‘nalishida bo‘lmasa ham tomoshabinlar, hay‘at a‘zolari va boshqa repperlarga shunaqa ma‘qul bo‘libdiki, barcha jo‘r bo‘lib ketibdi.

Qo‘shiqni tugatgan keksa repper, "Xadra"chilarni ochilib qolgan og‘izlarini bir-bir yopib, o‘z o‘rniga borib o‘tiribdi.

Afrikadan mulzam bo‘lib qaytgan repperlarimiz ancha vaqtgacha kuylashni umuman yig‘ishtirib qo‘yishibdi. Ammo Qodirdagi betakror ovoz, iste‘dod o‘z kuchini ko‘rsatib, kelajakda mashhur qo‘shiqchi bo‘lib yetishibdi. Muhlislarining aytishicha, birorta milliy qo‘shiqni buzib kuylashmas ekan. Qarg‘alar har qag‘illaganda esa Afrikadagi festivalni eslab uyalib ketishlari ham rost emish.

G‘UNCHAOY VA CHIRMOVUQ

Bor ekanda yo‘q ekan, och ekanda to‘q ekan yaqin o‘tgan zamonda Eski shahar tomonda ko‘rkam gulzorlarning birida Qora-qizil Atirgul xolaning

xonadonida G'uncha-qizaloq dunyoga kelibdi. Gulchi bobo bu quvonchli voqeani ancha yillar kutganligi sababli, gulzorda haqiqiy tantana boshlanib ketibdi. Bulbullar-u bolarilar, turfa gullar-u ko'kdan tushgan parilar hammasining qalbi shodlikka to'lib Gulchi boboni tabriklashib, kechaga fayz kiritib tonggacha xursandchilik qilibdilar. G'uncha qizaloqqa G'unchaoy deb ism qo'yishibdi.

G'unchaoy har tong turib avval Quyosh boboga, so'ng gulzor ahliga salom berib hammaning duosini olar ekan. Uni hamma birday yaxshi ko'rar, bulbullar unga parvona bo'lsa, bolarilar "qachon ochilib kattagina atirgulga aylanadi" deb, undan bol olish niyatida tegrasida navbat poylab, qiziq-qiziq hikoyalar aytib berishar ekan.

G'unchaoyni faqat bir kimsa, dili g'aliz niyatlarga to'la Chirmovuq yomon ko'rib qolibdi. Payt poylab gulzor tashqarisiga o'rmalab chiqib, do'sti Chaqirtikanak oldiga shoshibdi.

Chaqirtikanakning har kungi ishi yo'lovchilar yuradigan yo'lakka tikanlarini to'kib, "Voy jonim, tikon kirib ketdi", deb oyog'ini changallab qoladigan odamlar, jonivorlar ustidan kulishdangina iborat edi. Chirmovuq uning bo'yniga chirmashib chiqib, unga dardini aytibdi:

– Jonga tegdi, anavi tannozni maqtashlari, hammasi uning atrofida girdi-kapalak-a! Biri qo'ysa, biri boshlaydi: bir qarasang qo'shiq aytishsa, bir ozdan so'ng g'azalxonlik, hikoyalar aytib zeriktirishmaydi.

– Kim haqida gapiryapsan? – debdi Chaqirtikanak, yo'lakka o'tkir tikanlaridan sochib-sochib.

– Kimni bo'lardi anavi G'unchaoytida.

– Ha, qora-qizil G'uncha – qizni aytyapsanmi?

– Ha-da! U kishim nodir gullardan biri hisoblanar ekan, ochilishini yillar davomida kutishibdi. G'unchaoyga bag'ishlanayotgan qo'shiqlarning, she'rlarning son-sanog'i yo'q.

– Shunga iching kuyib ketyaptimi?

– Bo'lmasam-chi, – debdi Chirmovuq. – Uni yaxshi ko'rmagan kimsaning o'zi yo'q. Men bo'lsam, hech kimga kerak emasman. Hamma yomon ko'radi. Tanasiga o'rmalab chiqib olay desam, o'zlarini olib qochishadi. Gulchi bobo ko'rsa terib tashlayveradi. Qani bir iloji bo'lsa-yu, G'unchaoyni chirmab-chirmab halok qilsam.

– Senga yordam beraymi? – debdi Chaqirtikanak Chirmovuqni yupatib.

– Qanday qilib? Uning oldiga o'rmalab bormoqchi bo'lsam, boshqa gullar mening qora niyatlarimni unga oshkor qilib qo'yishadi. Qushlar ko'rib qolishsa, cho'qib-cho'qib tashlashadi.

– Qani, qulog'ingni tut-chi, begonalar eshitib qolishmasin", deb chaqirtikanak unga "pichirlab nimalarnidir tushuntirgandan so'ng, Chirmovuqning tund yuzi ochilib, xursand bo'lib ketibdi.

– Ish beradi, deb o'ylaysanmi?

– Bo'lmasam-chi! – debdi Chaqirtikanak unga bir hovuch tikanlaridan uzatib. Faqat ehtiyot bo'l, yana o'zingga ziyon yetib qolmasin.

– Bunisidan xavotir olma! – debdi-da, Chirmovuq tikanlarni bir parcha qog'ozga o'rab gulzorga o'rmalab kirib ketibdi.

Hamma shirin uxlayotgan mahalda sezdirmaygina o'rmalab kelgan Chirmovuq Atirgul

xolaning badaniga aylanasiga tikanlarni sanchib o'zi tez orqaga qaytibdi. Badanidagi og'riqdan chinqirib yuborgan Atirgul xola hushidan ketibdi...

Ertasiga ertalab, G'unchaoyning atrofida to'plangan ahli gulzor uning har kungidek yashnab turganini emas, ko'zlaridan yosh tomgan holda ko'rishibdi. U chiroyli boshini egganicha yig'ilganlarga:

– O'yijonim kasal bo'lib qoldilar. Behushliklari uchun, kechadan buyon qayerlari og'riyotganini ham bilib bo'lmayapti. Ulardagi xastalik mening Qalbimga azob bermoqda! – debdi.

Hamma o'ylanib qolibdi, Atirgul xola kechagina yashnab, gulzorga fayz to'kib turgandi. Hech qanday kasali haqida shikoyat ham qilmagan edi-da, bugun esa ahvol bunday. Bir-ikki kun shunday davom etsa, hamma kutgan go'zal G'unchaoy ochilmay so'lib qolishi mumkin. Aksiga olib Gulchi bobo, shahardagi nabiralarini ko'rgani ketgan ekanlar.

Hamma xafa bo'lib, nima qilishni bilmay turgan mahalda, Chirmovuq asta-sekin Atirgul xola tanasiga o'rmalab chiqa boshlabdi. "Barchangni g'aflatda qoldirdim-a" deb, G'unchaoyga yetay deganida, uni Quyosh bobo ko'rib qolib, nurlarini musht qilib tugib Chirmovuqning boshiga bir tushiribdi.

– Voy, qaranglar yovuz Chirmovuq! – deyishibdi uni ko'rib qolgan, qushlar.

– Voy, yaramas mana shu zolim Atirgul xolaga bir narsa qilgan bo'lishi mumkin! Rahmat sizga Quyosh bobo, yaxshiyam uni hushidan ketgazib qo'ydingiz, bo'lmasam G'unchaoyni chirmab tashlardi.

– Rahmatni qo'ya turinglar, – debdi Quyosh bobo – Avval Atirgul xolangni yaxshilab tekshirib ko'rish kerak.

Chunki bir-ikki kun avval Chirmovuq gulzor tashqarisida o'suvchi Chaqirtikanak bilan g'iybatlashib turgan edi.

Tezda "Ninachi serviz"ga sim qoqishib, doktor Ninachi xolani chaqirishibdi. Doktor Atirgul xolani obdon tekshirib chiqqach, bir ikkita tikan tashqariga emas, ichkariga qarab o'sib yotganini ko'rib qolibdi.

- Qiziq, - debdi u ko'zoynagini to'g'irlab, - aslida atirgullar tikani teskari o'smas edi. Manavi tikanlar nishi esa ichkarida turibdi. Bu yerda bir sir borligi aniq!

Shunda hushiga kelib qolgan Chirmovuq ko'pchilikning g'azab va nafratidan qo'rqib qilgan yomonligini oshkor qilibdi:

- Hammasiga men aybdorman, kechiringlar! - deb yalinibdi.

Begona tikanlarni terib, yaralarga malham qo'ygan doktor Ninachi boshini sal ko'tarib qolgan G'unchaoyi yupatibdi;

- Yig'lama qizaloq, men muolajani tugatdim. Bolarilar ham shifobaxsh malhamidan qo'yib turishsa, oyijoning hech narsani ko'rmaganday bo'lib ketadi.

Doktorning aytgani bo'lib, shifobaxsh malhamlar ta'sirida o'ziga kelib qolgan Atirgul xola jilmayib hammaga o'z minnatdorchiligini bildiribdi.

Ajoyib tonglarning birida G'unchaoy muattar bo'ylarini gulzorda taratib, chiroyli va ko'rkam gulga aylanibdi. Gulzor yana bir shodiyonaning guvohi bo'libdi. Eng hushbo'y, shirin bolni olgan asalarilar zuzuvidan-u, eng go'zal qo'shig'ini kuylab bergan bulbullar xonishidan, tashqarida o'suvchi Chaqirtikanak qulog'ini berkitishga narsa topa olmay qolibdi. Gulzordan butkul quvilgan Chirmovuq esa, qilgan ishidan juda pushaymon bo'libdi. Ammo qancha

zorlanmasin, unga faqatgina gulzorga kiraverishda o'rnatilgan darvozagagina chirmashishga ruxsat berishibdi. Uzoqdan turib gulzor ahlini kuzatar ekan, o'zining nopok qilmishlaridan uyalib, endi hech kimning ko'ziga qaray olmasligiga yana bir karra ishonch hosil qilibdi.

SAMARQAND DARVOZALIK DONISHMAND

Bor ekan-da yo'q ekan, och ekan-da to'q ekan Ko'hna Shoshning qadimiy darvozalaridan birining nomi Samarqand darvoza deb atalar ekan. Xuddi shu nomlik mahalla ham bo'lib, azaldan bu yerning aholisi bir-biri bilan totuv, inoq, yaxshi-yomon kunida yelkadosh bo'lib umrguzaronlik qilishar ekan. Shu sababdan bo'lsa kerak Alloh nazari tushgan bu go'sha farovonlik, baxt og'ushida ekan. Odamlari ezgu niyatli, dili sof bo'lib, Samarqand darvozaning o'z farishtalari borligiga chin ko'ngildan ishonishar ekan. Faqat farishtalarni shu yerlarda qachonlardir yashab o'tgan, oppoq soqolli donishmand boboning ruhigina ko'ra olib, ular bilan hamsuhbat bo'lar ekan. Samarqand darvozaliklar farishtalarni ko'ra olmagan day, donishmand boboni ham hech uchratmagan ekanlar. Ammo, erta tongda fayz-baraka kirsin, deb ochilgan darvozalardan birinchi bo'lib farishtalar hamrohligida Donishmand bobo ham kirib kelar ekanlar. Xonadonlar rizqini Yaratgandan tilab, kamdan-kam insonlargagina ko'rinish berar ekanlar.

Donishmand boboning yana bir vazifasi, yetim-esir bolalarga har kech borib bitta ertak aytib uxlatib,

ma'sum yuraklarga mehr ulashish ekan. U dunyoning turli burchaklariga bir zumdagina farishtalar yordamida uchib borib, necha-necha qalbi o'ksiklarga malham bo'lar ekan. "Nega shunday ma'sul ishga Samarqand darvozalik donishmandni tanlashgan ekan, bu farishtalar?", deb o'ylanib qolgandirsiz? Hamma gap shundaki, butun olam donishmandlari kengashida, qaysi elda ezgulik, mehr-oqibat hamma narsadan ustun bo'lsagina, o'sha yurt vakilining eng oqilu donishmandi farishtalar bilan birga dunyodagi barcha qalbi o'ksik bolalar huzuriga bora olish imkoniyatiga ega bo'lar ekan. Bu yuksak ehtirom, Samarqand darvozalik donishmandga nasib etib, bu vazifani u sidqidildan bajarar va aslo charchoq bilmas ekan.

Bir kuni yarim dunyoni kezib ertaklar aytib qaytib kelgan boboni, Samarqand darvoza tegrasidagi farishtalar juda xafa bo'lib kutib olishibdi. Donishmand bobo xafachilik sababini so'ragan ekanlar, ulardan biri yig'lay-yig'lay shu yerlik bir bolakayning otasi avtohalokatda nobud bo'lib, uni hech kim ovuta olmayotganini aytibdi.

- Qani, meni uning yoniga boshlanglar-chi! - debdilar Donishmand bobo.

Bolakayning oldiga yetib borib uni kuzatgan Donishmand bobo haqiqatdan ham bolakayning tinmay yig'layotganiga guvoh bo'libdi. Ochiq derazadan nurday sirg'alib tushgan Donishmand bobo, asta bolaning boshidan silabdi. Bola yig'idan qizargan ko'zlarini katta-katta ochib, yonida turgan notanish boboga qarab:

- Siz kimsiz? - so'rabdi bolakay.
- Men Donishmand bobo bo'laman.
- Bu yerga qanday kirib qoldingiz?

– Derazadan, bolajonim. Kel men senga ertak aytib beray.

– Ertakni qo‘ysangiz-chi Donishmand bobo! Endi mening yuragimga hech narsa sig‘maydi. Men dadajonimdan ayrilib qoldim, – deb bola yana yig‘lashga tushib ketibdi.

– Bolajonim, murg‘ak qalbingdagi g‘am zalvorini sezib turibman, ammo shunday yig‘layversang bir kasalga chalinib qolasan!

– Dadajonimsiz qanday yashayman, ular juda yaxshi inson edilar. Mayli kasal bo‘lsam ham.

– Bolam, isming nima?

– Sherzod.

– Sherzodjon, ertak eshitging kelmasa, men va farishtalar bilan kichik bir sayohatga chiqib kel, ko‘ngling yorishadi.

– Tunda qanday sayohat bo‘lishi mumkin?

– Hozir ko‘rasan-da, qani mening qo‘llarimdan mahkamroq ushla!

Shunday qilib, Donishmand bobo qo‘llaridan tutgan bolakay parvoz qilishni orzu qilgan yulduzlar porlab turgan tungi osmon qo‘ynida yeldek uchib ketibdi. Bir joyga yetganlarida, Donishmand bobo asta pastlay boshlabdi va ochiq turgan derazadan nurday sirg‘alib ichkariga kirishibdi.

– Donishmand bobo, biz qayerga kelib qoldik? – so‘rabdi Sherzod.

– Hozir turgan mamlakatimiz – Buyuk Britaniya. Bugun bu xonadon boshiga ham xuddi sizlarnikidek musibat tushibdi.

– Siz buni qayerdan bilasiz?

– Jim, savol beraverma! – deb ko‘rsatgich barmog‘ini labiga bosibdi.

Xonada sochlari sap-sariq bir qizcha, xuddi Sherzod kabi tinmay yig'layotgan ekan.

Donishmand bobo uning sochlarini silab, Sherzodni lol qoldirib sof ingliz tilida nega yig'layotganini so'rabdi.

- Oyijonim ancha vaqtdan buyon hasta edilar. Bugun uyqudan uyg'onmadilar.

- Oppog'im, sening kichik qalbingdagi katta g'amni faqat sehrli ertakkina arita oladi.

- Ertaklar ham sehrli bo'ladimi? - so'rabdi qiz moviy ko'zlarini katta-katta ochib.

- Bo'lmasam-chi!

- Ertaklarga ishonmayman. Undagi voqealar chin bo'lganida hamma bolakaylar ota-onasi bilan uzoq va baxtli yashashlari kerak edi.

- Sen avval eshit, mana Sherzod degan tengdoshing ham ayriliqdan dili vayron turibdi. Ikkingiz ham diqqat bilan meni tinglasangiz, ertaklar albatta sehrli bo'lishiga ishonch hosil qilaszlar.

- Mayli! - deyishibdi ular baravariga.

- Qadim o'tgan zamonda, - deb boshlabdi Donishmand bobo...

Shosh shahri aholisi o'z ona yurtini yovuz dushmanlardan himoya qilish maqsadida, atrofni baland devor bilan o'rab chiqishibdi. Devorlarga o'rnatilgan o'n to'rt darvozalar sehrli bo'lib, faqatgina dilida yovuz niyati yo'q insonlargagina ochilar ekan. Shosh ahliga yomonlik istab kelganlar esa darvoza oldidayoq niyatlari fosh bo'lib, qadam bosishlari bilan oyoqlari o'zidan-o'zi titrab, sharmandai sharmisor bo'lib ketar ekanlar. Shuning uchun azaldan "Sharq darvozasi" ramziy nomi bilan atalguvchi Shosh, chin ma'noda ham yovuz

kuchlarni qaytarguvchi va tinchlik yo'lida mardonavor turguvchi edi. Uning darvozalari esa aytganimday sehrli kuchga ega ekan. Eh-he, qancha g'animlar o'sha darvozalardan o'ta olmay, dog'da qolib ortga chekingan ekanlar.

Bir kuni Samarqand darvoza ikki ayg'oqchining dilidagini oshkor qilib qo'yib, posbonlar ularni tutib, Shosh shahrining xoqonning oldiga olib boribdilar. Ayg'oqchilar xoqonning sinchkov o'tkir nigohiga chiday olmay, bor gapni aytib berishibdi. Ularning aytishicha, o'z yurtlarining johil podshohi juda katta qo'shin to'plab, tayyorgarlik qilib Shoshga hujum qilishga fursat poylayotgan ekan. Ayg'oqchilarning vazifasi esa Shaharning zaif tomonlarini aniqlab, shoshliklar orasidan ishonchli odamlar topib, boylik evaziga bo'lsa ham o'zlari tomonga og'dirish ekan.

Ayg'oqchilarni tinglab o'ylanib qolgan Shosh xoqoni yig'ilgan sodiq ayonlariga qarata shunday debdi:

– Mening ishongan tog'larim, bilaman devorlarimiz mustahkam, darvozalarimiz metin, xalqimiz mard! Ammo, g'araz niyatli yovuz podshoh, nihoyatda zolim va qonxo'r. U Shoshga ega bo'lish uchun hech narsadan tap tortmaydi va bu yerga yetib kelish uchun yo'ldagi uchragan katta-kichik shaharlar aholisini o'ziga bo'ysundira olmasa, qirib tashlayveradi. Shunday ekan, dushman Shosh darvozalariga yetmay turib, biz o'zimiz yo'lga tushib uni mahv etaylik. Zero u hech qachon bizga ham, boshqalarga ham musibat yetkazmasin! qo'shin yig'ilsin! – deb farmoni oliy beribdi.

Shosh ahli, tinchlikparvar va mard xalq bo'lgani uchun bir zumda qo'shin yig'ilibdi. Yov bilan yuzma-

yuz olishgani otlanganlar qatorida Nozim ismli shoirtabiat bir askar yigit ham bo'lib, uning yoshgina rafiqasi va besh-olti yoshdagi Komil ismli o'g'ilchasi bor ekan. Jangga ketishdan avval u oilasi bilan xayrlasharkan, o'g'ilchasini mahkam bag'riga bosibdi va nimanidir Qalbi sezganday shahar darvozalaridan birining oldiga yetaklab boribdi.

– Mana shu darvoza, – debdi Nozim hayron bo'lib turgan o'g'lining boshini silab, – Ezgulik, pokiza niyatlar darvozasi. Aytishlaricha, Vatani, xalqini sevib shu yo'lda jonini fido qilgan mard o'g'lonlarning ruhi mudom shu darvozalar tegrasida bo'lib, ona sarhadlarni yana-da qattiqroq qo'riqlasharmish. Agar jangda shahid bo'lib ketsam, bilgingki, men seni tark etib ketmayman, balki shu muazzam darvozalar tegrasida tinchlik, farovonlikning abadiy posbonlaridan biriga aylanaman.

Shunday deb, Nozim qo'shin safiga qo'shilib, johil podshohning yo'lini to'sib, yigitlik burchini mardonavor ado etishga ravona bo'libdi. Shosh xoqoni To'g'ri aytgan bo'lib, darhaqiqat zolimligi bilan dong taratgan raqibi, yo'lida uchragan hech kimni ayamay, qilichdan o'tkazib bostirib kelayotgan ekan. Juda qaqshatqich jang bo'libdi. Dushman yengilibdi, ammo ko'p jasur yigitlar qatori Nozim ham shahid bo'libdi.

Yurtda tinchlik, osoyishtalik ekan-u, ammo otasining vafotiga yillar o'tib ketsa ham, Komil hech o'ziga kela olmay, mudom g'amgin yurar ekan. Uni na mushtipar onasi, na boshqalar ovuta olmas, go'yoki go'dak qalbi hamma shodliklar uchun butkul berkinganday odamovi bo'lib qolgan ekan. Bir kuni u otasi jangga ketishdan avval yetaklab olib borgan darvoza oldiga boribdi-da, "Vatanini qo'riqlovchi

ruhlarni va ular orasidagi otamni ko'ra olarmikanman?", deb darvozalar tomon termulib ancha o'tiribdi. Tiniq osmondan tushishsa kerak, deb bulutlar-u quyoshdan bo'lak hech narsani ilg'ab bo'lmas cheksiz samoga tikilibdi, foydasi bo'lmabdi. Na otasi aytgan qo'rqchi ruhlar, na atasini ko'ra olmay, meni go'dak deb aldab ketgan ekanlar, deya endi ketmoqchi bo'lib turgan ekan, darvoza tarafdin shovqin kelib qolibdi. Borib qarasa qaysi bir mamlakatdan kelgan savdogarning asl mollar ortilgan hisobsiz tuyalari ustida, mollar ostiga yashirilgan son-sanoqsiz qurol-yaroq va bittadan qaroqchi chiqibdi. Qaroqchilarni darhol asir olishibdi. Ular shu qadar ko'p ediki, savdogarning rangi qumday oqarib ketibdi. U ko'rinishidan juda oliyjanob va oqil kishi qiyofasida bo'lgani bilan darvozadan qadam qo'yar-qo'ymas oyoqlari titray boshlagan ekan.

– Agar darvoza oshkor qilmasa, bu mal'unning asl basharasini bilib olish qiyin edi, – derdi, mollarni tekshirib, qurollarni bir-bir chiqarib olomonning oldiga tashlayotgan darvozabon. Savdogar qiyofasidagi sahro qaroqchilari boshlig'ining niyati qaroqchilar va qurol-yarog'ini yashirin olib kirib, Shosh aholisini g'aflatda qoldirib, behisob boylikka yerishish ekan. Shunda Komilning ko'zlariga bolaligida otasi jangga ketishdan avval so'zlab bergan, darvoza tegrasida turguvchi posbon ruhlar ko'rinishidiki. Ular shafof rangda bo'lib, oralarida turgan otasi ham Komilga qarab jilmayib qo'yibdi. Komil sevinchdan boshi osmonga yetibdi, axir otasi o'limidan so'ng ham el-yurt tinchligi yo'lidagi mardlar orasida edida.

O'sha kuni u tush ko'ribdi. Oppoq kiyimlarda o'tirgan otasi ekanligini Komil darrov tanibdi.

– Bolam, – debdi otasi, – Bugun sen yomon niyatli johillar qanchalik makkor bo'lishining guvohi bo'lding va ezgu niyatli insonlar har qachon ham Vatan uchun kerakli bo'lishlarini o'z ko'zlaring bilan ko'rding. Sen otam o'lib ketganlar deb, tushkunlikka tushib yuraversang bir kun kelib haqiqiy mard, oqil inson emas, faqatgina dalda, ovunch va ortiqcha rahm-shavqatlar ta'qibida odamovi bo'lib qolgan, hech kimga nafi tegmaydigan odam bo'lib qolar eding. Bu darvozalar ham qachonlardir buzilib ketishi, tarix g'ildiraklari ostida yanchilib, sinib ketishi ham mumkin, ammo ular ortidagi xalqning jumladan sening ham hech qachon irodang sinmasin. Sen bu so'zlarimni barcha otasidan, yoki biron musibat bilan validalaridan judo bo'lgan barcha bolalarga yetkaz. Zero darvozalar tegrasidagi ezgu niyatli ruhlar, bekorga o'lib ketdik deb kuyinmasdan, bizdan so'ng ham izimizni bosishga munosib vorislar uchun jonimizni fido qildik, deb yursinlar.

Asrlar o'tib ketdi. Darvozalar, ba'zi juda ham katta qo'shinlar zarbasiga dosh bera olmay qulab tushdi, devorlar yiqildi, ammo ko'hna Shosh xalqining irodasi sinmadi, u yuksalaverdi. Komilning ruhi esa, dunyo kezib, qalbi o'ksik bolalarga o'z boshidan o'tganlarni ertak deb aytib berib, hayot zarbalariga duch kelganlarning zaif irodalarni mustahkamlashga ko'mak berar ekan. Chunki, o'ziga ishongan bolagina o'zgalarga tog'dek qalqon bo'la oladi.

* * *

– Demak siz, – debdi Donishmand boboning hikoyasidan g'oyat mutaasir bo'lgan Sherzod hayajonlanib, – o'sha Nozim degan mard insonning o'g'li, ya'ni Komil ... Komil bobo ekansizda!

– Xuddi shunday o‘g‘lim. Mana necha asrlardan buyon butun olam donishmandlari kengashining ruxsati bilan, dunyo kezib, otamning so‘zlarini yetkazaman. Murg‘ak Qalblaringiz ota-ona, yaqinlar judoligidan qanchalik azoblanmasin, qaddingizni tik tutib, ertangi kun ezgu rejalarini tuzib yashanglar bolalarim!

...Samarqand darvozalik donishmand hamon farishtalar hamrohligida dunyo kezib yurar ekan.

"JAR"DA TANILGAN JO‘RALAR

Omon-omon zamonda, o‘zimizning tomonda biri-biri bilan juda ahil ikki jo‘ralar – Jamshid va Xurshid ismli bolalar yashar ekanlar. Ular maktabda na yaxshi, na yomon o‘qishar, mahallada ham bor yo‘qliklari bilinmay na to‘polon, na biror maqtovga arzigulik ish qilishmagani uchun, o‘rnilari ham sezilmas ekan. Ammo Jamshid ham, Xurshid ham doim dunyoga mashhur insonlar bo‘lishni istashar, lekin buni qanday yo‘l bilan amalga oshirish mumkinligini bilishmas ekan. Bir kuni mahalladan sal narida yangi ochilgan "Jar" sport majmuasida o‘zbek kurashi bo‘yicha bolalarga murabbiylik qiluvchi Shokir aka ismli odam ularni bekor turganlarini ko‘rib qolib, yoniga chaqiribdi.

– Xo‘sh, – debdi murabbiy bolalarga sinchkov tikilib, – qachongacha maysadan past, suvdan jim bo‘lib yurmoqchisizlar. Axir boshqa tengdoshlaringizga o‘xshab birorta sport turi bilan shug‘ullansangiz bo‘lmaydimi?

– Eh Shokir aka, nima qilasiz bizni ur-surga o‘rgatib. Biz unaqa yigitlar emasmiz, – debdi Xurshid.

– Adashyapsan ukaginam! – debdi murabbiy. – Kim senga sportni ur-sur deb aytdi. Sport men senga aytsam, sog‘liq garovi!

– Bo‘lsa bordir. Ammo biz boshqa olamshumul ishlar qilib, dunyoga tanilmoqchimiz, – debdi Jamshid ham.

– Qanaqa olamshumul ishlar ekan, bilsak bo‘ladimi?

– Hozircha bilmadik, ammo butun dunyo "Voh!" deb og‘zini ochib qolishi kerak.

– Butun dunyo denglar! – debdi murabbiy kulib, shu yurishlaringda mahallada zo‘rg‘a ko‘rinib turasizlar-ku!

– Ko‘rinmasak ko‘rinmabmiz, ammo ba‘zi bezori bolalarga o‘xshab, to‘polon qilib boshqalarning tinchligini buzmaymiz, – debdi Xurshid murabbiyga.

– Xurshidjon, ba‘zi to‘polonchilardan kelajakda shunaqa mashhur insonlar chiqqanki, butun dunyo ularga tan bergan. Xalqimizda bir naql bor, "pismiqlik yurgandan qo‘rq", deydilar. Gap shu, xom hayollik qilib yursalaringiz hech kimga keragingiz bo‘lmay, umrringiz mazmunsiz o‘tib ketadi. Vatanni dunyoga sportday tez tanitadigan sohaning o‘zi yo‘q! Agar meni izlab borsangizlar, mashhurlik sari birinchi qadamni qo‘ygan bo‘lasizlar. Omon bo‘linglar! – deya murabbiy ulardan uzoqlashibdi.

Ikki jo‘ra uzoq o‘ylanib, ahiyri sport majmuasiga borishga qaror qilibdilar. Maxsus kiyimlarni olib, darslardan so‘ng Shokir aka murabbiylik qiluvchi to‘garakka kirib boribdilar. Ular turli yoshdagi bolalarning sabot va matonat bilan shug‘ullanayotganlariga tan berib, o‘zlari ham ularning safiga qo‘shilibdilar.

Oylar o'tib, ular ham boshqalar qatori musobaqalarda qatnasha boshlabdilar. Avval mahalla, so'ng nohiya, shahar miqiyosidagi o'zbek kurashi musobaqalarida birin-ketin g'olib bo'lishib, so'ng Respublika ochiq chempionatida ham hammadan ustun kelibdilar. Nihoyat, chet elda o'tkazilishi rejalashtirilgan nufuzli musobaqaga yo'llanmani qo'lga kiritibdilar.

...Dunyoning turli burchaklaridan kelgan yosh polvonlar bilan bellashgan jo'ralar: Jamshid kumush, Xurshid esa oltin sovrinni olish uchun shohsupaga ko'tarilibdilar. Sovrinlar topshirilib Davlat madhiyasi yangrar ekan, ikki jo'raning ko'zi oldidan bekor yurgan onlari va "Jar"dagi mashg'ulotlar bir-bir o'ta boshlabdi va qalblarida madhiya ohanglari bilan uyg'onayotgan ajib hislar Vatan atalmish muqaddas go'sha shuhratini dunyoga taratibdi.

MUNDARIJA

Oqtoshlik shumtakalarning Yangi Zilopiyadagi sarguzashtlari

Oqtoshlik uchchovlon	7
Noma'lum shahar va "Akang Qurtag'ay"	23
Tarvuz bank.	40
Shotqo	49
Qodirovning armoni... ..	61
Oqtoshda nima gaplar?	69
Malika Nanni ...yoki Shoh Ridon xuzurida	73
EVRIKA... Yoki tushimmi...o'ngimmi!?	75
Sehrli palak qaydasan?	90
Xotima yoki to'rt yildan so'ng... ..	96

Eski shaharning yangi ertaklari

Bog' ko'chalik bahonachi	101
Eski kalitning esdaliklari	106
Chorsulik chapanilar	110
Eski Jo'valik erkatoiy	116
Robinzon Karim	122
Sabr tagi – sariq oltin	129
Xadralik repper	136
G'unchaoy va chirmovuq	139
Samarqand darvozalik donishmand	144
"Jar"da tanilgan jo'ralar	152

MUAZZAM IBROHIMOVA

**YANGI ZILOPIYADAGI
SARGUZASHTLAR**

Fantastik-ertak

Muharrir	Z. Hasanova
Korrektor	D. Eshonxo'jayeva
Musavvir	B. Muhamedov
Tex.muharrir	E. Demchenko
Kompyuter ustasi	M. Jumaboyeva

Bosishga 29.01.2008 y.da ruxsat etildi.
Garnitura Lazursky Cyr +Uzb. Bichimi 84x108 1/32
Bosma tobog'i 4,875+vkl. 0,25.
Shartli bosma tobog'i 8,19+vkl. 0,21.
Adadi 2000 nusxa. Buyurtma № 36.
Bahosi kelishilgan narxda.

«Yangi asr avlodi» nashriyot-matbaa markazida tayyorlandi.
«Yoshlar matbuoti» bosmaxonasida bosildi.
100113. Toshkent, Chilonzor-8, Qatortol ko'chasi, 60.

Murojaat uchun telefonlar
Nashr bo'limi: 278-36-89, marketing bo'limi: 128-78-43
Faks: 173-00-14, e-mail: yangiasravlodi@mail.ru